ARGEȘ

Revistă de cultură fondată în 1966 ● Serie nouă

■ Anul XIX (LIV) ■ Nr. 11 (449) ■ Noiembrie 2019 ■ 4 lei ■

Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului Pitești
Centrul Cultural Pitești

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

HENRI DE TOULOUSE-LAUTREC

Revistă culturală finanțată cu sprijinul Ministerului Culturii și Identității Naționale

Dumitru Augustin Doman

De-a mirărilea, cum mai publică venerabilul domn Mihail Diaconescu într-o revistă defunctă!

Cum se știe, venerabilul domn Mihail Diaconescu este întemeietorul revistei *Argeș* în iunie 1966, revistă pe care a „reînviat-o" în 2001, după o perioadă de absență din peisajul publicațiilor culturale din România. Recent, dl. Mihail Diaconescu publică tomul masiv (peste 800 de pagini), în două volume, *O nouă luptă literară. Atitudini necesare* (Editura Magic Print, 2019), tom cuprinzând studii și editoriale. În textul introductiv, autorul face și un istoric al revistei pe care a fondat-o, revistă care a depășit vârsta de 53 de ani, în care, desigur, nu sunt pomenite seriile Gheorghe Tomozei, Sergiu I. Nicolaescu și cea de după 2008 până acum. Contează doar cele două serii Mihail Diaconescu (doi ani în prima serie și încă doi în cea de-a doua) cu programul ei „tradiționalist, autohtonist, naționalist și spiritualist". De altfel, două fraze din carte sunt suficiente pentru a sintetiza orientarea revistei până în 2008, mai puțin seriile Tomozei și Nicolaescu, cum spuneam: „Ea a promovat linia de continuitate instituită în cultura română de Eminescu, Iorga, Crainic, Nae Ionescu, Mircea Eliade, Mircea Vulcănescu, Dumitru Stăniloae. Pentru mine și pentru colegii cu care am lucrat în redacție, revistele *Semănătorul* și *Gândirea* au fost modele sublime și surse de inspirație". Și povestea revistei se încheie astfel: „După ce colegul Jean Dumitrașcu a părăsit redacția, revista *Argeș* a devenit altceva. Cu totul altceva". Să observăm regretul dlui Diaconescu. Dar să observăm și faptul că eventualul cititor al celor două volume în discuție ar înțelege că revista *Argeș* a fost și este naționalistă, semănătoristă, gândiristă. Or, aceasta a avut un asemenea program doar patru ani din 53!

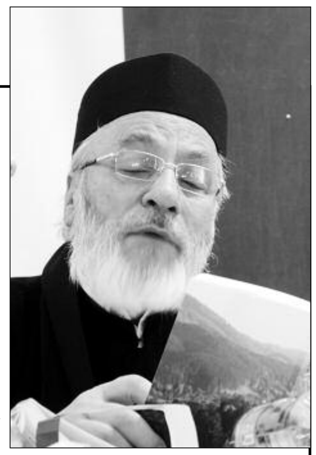
Da, în 2002, dl. Mihail Diaconescu a scris un editorial cât toată prima pagină a revistei: „De la *Semănătorul* și *Gândirea* la *Argeș*", unde găsim explicit programul editorial al Domniei Sale, *Argeș* preluând „ideile directoare ale luptelor duse de Nicolae Iorga și Nichifor Crainic". Cu tot respectul pentru crezul cultural al dlui Diaconescu, să fim iertați dacă n-am mai putut să facem o revistă semănătoristo-gândiristă în anii 2000. Sigur, ne-ar fi fost și dificil, în ultima sută de ani literatura română evoluând, depășind cele două curente celebre. Iar scriitori contemporani care să scrie poezie semănătoristă, proză sămănătoristă și studii gândiriste... Asta e, cele 130 de numere de revistă din noiembrie 2008 până în noiembrie 2019 sunt trecute de dl. Mihail Diaconescu la și altele, la ...„altceva, cu totul altceva". În addenda, ne sunt reproduse și mai multe mesaje de la personalități culturale&politice lăudând revista din ultima serie M. D. Aici și noi am putea reproduce peste 1000 de opinii, recenzii, evocări ai seriei de după 2008. Ne-ar lua exact cât cele două volume despre care vorbim.

Nu pot să nu remarc și, cum să zic, ipocrizia venerabilului domn Diaconescu. Din 2008 până acum, Domnia Sa ne-a trimis texte de-ale sale sau despre cărțile sale pe care le-am publicat, pe de o parte; pe de alta, în discuții particulare, ne elogiază revista. Dar, în cele două volume cu titlul inspirat din Iorga, revista *Argeș* e ca și moartă de mai bine de 10 ani. E de-a mirărilea cum mai publică fondatorul *Argeș*-ului într-o revistă defunctă!

Autentica și marea literatură a unui popor se măsoară după mireasma Cuvântului îmbăiat în apa botezului, sfințit prin Ungerea cu Sfântul Mir, înveșnicit prin dumnezeiasca Euharistie, rostită și primită cu sfințineie întru dăinuire!

I.P.S. CALINIC

IPS Calinic Argeșeanul

Din frumusețea lumii văzute

■ Nu vom fi dojeniți că n-am ajuns sfinți, că n-am săvârșit minuni, că n-am adunat stelele de pe cer, dar vom fi întrebați: „De ce v-ați mâniat pe frații voștri, zidiți egali ca și voi? De ce i-ați disprețuit? De ce i-ați supărat cu orice preț? De ce ați distrus dragostea dintre voi?" Ce vom răspunde atunci?

■ Pentru omul care crede în Dumnezeu, rânduielile definitive apar numai odată cu sfârșitul istoriei. Cred că omenirea învață mereu. Încă nu și-a luat examenele. Doar sfinții și-au plinit măsura.

■ Autentica și marea literatură a unui popor se măsoară după mireasma Cuvântului îmbăiat în apa botezului, sfințit prin Ungerea cu Sfântul Mir, înveșnicit prin dumnezeiasca Euharistie, rostită și primită cu sfințineie întru dăinuire!

■ Lăsându-ne înghițiți, cu voia noastră, de cele mai moderne apucături pe care ni le îmbie cu stăruință ziua de azi și cea de mâine, vom ajunge, în cele din urmă, la o pustiire a sufletului și la cea mai mare sărăcire a spiritului nostru, care va rămâne ca un deșert fără apă!

■ A dărui o carte și mai ales o carte bună cu dedicație este, cred, darul cel mai valoros și de folos. Este un fel de lucrare întreită, care îl cuprinde pe cel care dăruiește, pe cel care primește și pe cel care este dăruit! Adică aici are loc un colocviu tainic în trei! O comunicare și o comuniune de iubire! Și astfel, are loc o rutgă în duh alâșternând bucurie și pace în inimă, care nu se uită multă vreme.

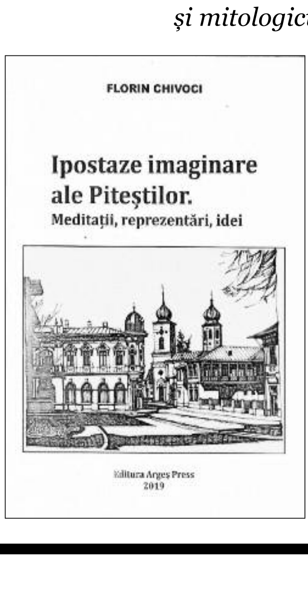
■ Păcatul este o boală! A legifera această stare de scădere, această boală a trupului, dar și a sufletului, este o inepție. Cum adică? Dacă te doare capul, te apuci imediat și dai o lege? Legalizezi durerea de cap? Cine a mai auzit una ca aceasta? Dacă unii dintre noi, din nefericire, avem unele metehne, trebuie să le legalizăm?

■ Ura este iarna inimii! Să-ți fie mereu frig! Să fii zgribulit, căutând căldura altor răi și a răutății, iată starea cea mai jalnică! Răutatea, ura și invidia, acest întreit pericol care ne pândește pentru a ne distruge și a ne ruina, nu se poate tămădui fără credința în Dumnezeu și iubirea atotputernică, prin care se învinge toată nătângia adunată prin Valea Plângerii! Doamne, tămăduiește-ne de acestea!

Carte nouă

Florin Chivoci - *Ipostaze imaginare ale Piteștilor. Meditații, reprezentări, idei* (Editura ARGEȘ PRESS, 2019)

Profesorul Florin Chivoci are o idee lăudabilă: cercetează și scrie despre orașul în care trăiește, respectiv despre Pitești; publicate inițial în ziarul *Argeșul*, textele eseistice sunt incluse apoi în volumul *Ipostaze imaginare ale Piteștilor. Meditații, reprezentări, idei* (Editura ARGEȘ PRESS, 2019). În Introducere, autorul teoretizează conceptul de imaginar pentru a-și justifica ideea centrală a cărții, relevând totodată structura acesteia: „Nucleele secțiunilor alcătuitoare sunt ușor de identificat: *istoricul și mitologicul* (în prima parte), *o geografie a imaginarului* (în cea de-a doua), *straniul și miraculosul* (în cea de-a treia) și, în fine, *poeticul și alegoricul* (în ultima)".

În fond, volumul acesta este o istorie culturală, artistică, spirituală și, desigur, deopotrivă documentată și subiectivă a orașului, pornind de la satul Pitești până la municipiul zilelelor noastre și evocând figurile istorice ale locului, de la Mircea cel Bătrân până la Brătieni și până la contemporani. Din această abordare nu lipsește geografia imaginară a orașului – tot mai extins în timp - și împrejurimilor, geografie reconstituită din evocări și legende. Se insistă, de pildă pe două locuri cu care se identifică orașul, Scoroboaia și Trivalea, „două colțuri de natură în a căror aură se întrevăd porțile către o lume stranie. Amândouă ne apar ca niște tărâmuri tenebroase, împădurite sau întunecate, ce întrezăresc locul ferit și ascuns care s-ar fi chemat dintru început *Pitești*..." Avem aici, iată, și o variantă de interpretare a denumirii urbei de pe Argeș. Spre deosebire de un monografist care s-ar rezuma strict la documente de arhivă, profesorul Florin Chivoci recurge la legende, evocări literare (poemele lui Ion Pillat, de pildă sau textele Sandei Movilă), chiar la arta plastică (v. descrierea Găvanei într-un tablou de Rudolf Schweitzer-Cumpăna).

Cartea aceasta nu se dorește o istorie exhaustivă a orașului de pe Argeș, ea fiind, cum spuneam, o culegere de eseuri bine structurată în cele patru secțiuni, cu texte scurte și deci care atrag cititorul. De aceea, bănuim că că aventura descoperirii Piteștilor din perspectiva profesorului Florin Chivoci va continua. **(D.A.D.)**

Cotidianul de lângă noi

Tablou cu fetiță, porumbei și tată ingenuu

În piața centrală a urbei, cu soare-n ochi și vânt în păr, oameni pe bănci și copii alergând după porumbei.

O copilă blonzie, având ușor peste trei ani, dansează supravegheată patern de-un tip cu ochelari de soare care vorbește ușor agitat la telefon.

Fetița cântă și se rotește fericită printre porumbeii veniți să mănânce pufuleții ei, damele din zonă o privesc zâmbind înțelegător, bărbații parcă nici n-o văd.

Tatăl se ridică de pe bancă, merge lângă copilă, se așază pe vine și-i prinde căpșorul în mâini.

- Sara, de unde ai tu costumul nou și frumos?

- Mi l-a luat mami!

- Și ți-a spus mami să te îmbraci afară cu el?

- Nuuu, a zis să-l purtăm noaptea în casă dar e atât de frumooos că *trebia* să-l vadă toată lumea!

Fetița are pantofiori roșii din lac, bolero din blană sintetică, tot roșu, o bandană roșie și frumoasa pijama roz cu imprimeuri pe care **trebia** s-o vadă toată lumea.

SIMONA FUSARU

actualitate

Gheorghe Grigurcu

„O metaforă a istoriei”

■ Față de Blaga am săvîrșit într-o zi imprudența de a-i mărturisi că citesc, spre a putea adormi mai ușor, **Spațiul mioritic**. Brusc, Blaga a îndreptat spre mine un ochi contrariat. M-am grăbit să adaug: adorm cu privirea pe perfecțiune. Blaga a avut bunătatea de a-mi răspunde printr-un surîs comprehensiv.

■ A. E. : „Miracol postmodern. Azi există la noi atîția poeți buni, încît speța poeților slabi a dispărut cu desăvîrșire”.

■ O metaforă a istoriei. Marea bătută cu vergile, la ordinul lui Xerxes, de către armata persană, după ce a fost înfrîntă la Salamina.

■ Senectute. O vastă retragere din lume, precum a lui Napoleon din Rusia.

■ „Fără Dumnezeu, singurătatea ar fi un urlet sau o dezolare împietrită. Dar cu El, noblețea tăcerii ne domolește aiureala nemîngîierilor. După ce-am pierdut toate, ne recîștigăm cumpătul înveșnicindu-ne visarea prin aleile lui desfrunzite. Numai gîndul la El mă mai ține vertical. Cînd îmi voi stîrpi mîndria, putea-voi să mă culc în leagănul lui de o milostivă afunzime și să-mi adorm veghile în consolarea insomniilor sale? Dincoace de Dumnezeu, ne mai rămîne doar dorul de El” (Cioran).

■ Scriitorul nu „înfățișează” natura, ci o divulgă.

■ Extraordinară cutezanță. Scriitorul constrînge realul de a fi în analogie cu propria-i ființă.

■ Departe de-a fi exclusiv înscris în idealitate, spiritul scriitorului e nespus de curios în ordine mundană, nu o dată lacom de materie. Vede întrînsa o șansă unică a prolificității sale expresive, cum un bărbat într-o femeie.

■ „Nu poți uita timpul decît servindu-te de el” (Baudelaire).

■ Cel mai mic copac din lume este o specie de salcie pitică (*Salix herbaceea*), singura specie de pom care crește în tundră, cu o înălțime de maximum 10 cm.

■ A imita un autor pare un act de maximă siguranță, deoarece dispui de un model aidoma unui ghid care-ți indică drumul exact. În realitate înseamnă a înainta cu ochii legați.

■ O emoție puternică rămîne nu o dată transverbală. Nu doar pentru că nu-și găsește lesne „cuvintele potrivite”, dar și pentru că, dacă sunt găsite, textul intervine cu propria sa emoție decidentă.

■ Neizbutind a vorbi gnomic așa cum ar dori, X vorbește doar eliptic.

■ „Incredibil! O femeie de 70 de ani din orășelul francez Compiegne, care a vrut să își păstreze anonimatul, a fost la un pas să leșine cînd un expert în opere de artă i-a spus că icoana din bucătărie este o operă de artă. Pictura «Hristos batjocorit» a fost creată de pictorul renascentist, născut în Florența, Cimabue (1240-1302). Femeia a declarat că a moștenit la rîndul ei tabloul și că îl ținea deasupra sobei, în bucătărie, și uneori se mai închina la el. Pictura a fost evaluată la peste 5 milioane de euro de expertul Eric Turquin. Ea va fi scoasă la vînzare de agenția Acteon, la o licitație organizată în Senlis, la nord de Paris, la 27 octombrie. Femeia de 70 de ani a declarat că rugăciunile i-au fost ascultate și miracolul s-a produs” (**Click**, 2019).

■ Nu o dată scrii despre lucruri pe care nu le înțelegi mulțumitor, pentru ca prin actul scrisului să ajungi a le înțelege mai bine. Cunoașterea avansează prin scriitură.

■ Scriptor. Uneori te abați de la reguli, alteori regulile se abat de la tine.

■ Teama că nu te vrea o ființă. Spaima că nu te vrea un lucru.

■ „Nenorocirea trebuie eliminată, pe cît e cu putință, din viața socială fiindcă nenorocirea e utilă numai în raport cu harul, iar societatea nu e o adunare de aleși. Va exista mereu destulă nenorocire pentru cei aleși” (Simone Weil).

■ Aroganța: o cifoză a orgoliului.

■ „Ce bine mă simt în această bibliotecă, într-o frumoasă dimineață de vară... Cînd ridic ochii, văd copacii cărora soarele le-atinge frunzele, ici și colo; ai crede că le alege dinadins pentru a-mi stîrni admirația – dar nu pot scrie. Aștept să mă apuce pofta de scris și așteptarea asta e foarte chinuitoare. Uneori durează luni, alteori un an întreg. Am atunci impresia că nu fac nimic; zadarnic îmi amintesc versul lui Milton: *Those also serve who anly stand and wait* (Și cei care stau și așteaptă pot fi de folos)” (Julien Green).

■ Senectute. Nu mai ai timp să cunoști. Doar să recunoști.

■ O voință pîsloasă.

■ Plenitudinea tăcerii poate ajunge vociferantă, țiuitoare, bubuitoare.

■ De la o vreme oboseala atît de bizar odihnitoare pentru spirit. Nu doar oboseala fizică, ci și cea a spiritului însuși, care-și revine mai lesne ca rezultat al acesteia decît în succesiunea unei stări medii, indecise. În obscuritatea cauzalităților psihice, adesea extremele se susțin.

■ „O fată de 14 ani din localitatea Bastobe, Cazahstan, a murit, după ce telefonul său mobil lăsat la încărcat peste noapte a explodat pe pernă. Tînăra, numită Alua Asetkyzy Abzalbek, s-a culcat ascultînd muzică la căștile conectate la telefon, iar a doua zi a fost găsită moartă. Ea a suferit arsuri grave la nivelul capului și a decedat pe loc. (...) Telefonul mobil inteligent a fost lăsat în priză și bateria s-a supraîncălzit peste noapte” (**Click**, 2019).

■ „Între mine și realitate eu am dreptate. Dacă realitatea se opune, cu atît mai rău pentru ea” (Rivarol).

■ A. E.: „Am asistat zilele trecute la spectacolul a doi autori ce se întreceau a se linguși unul pe altul. Cred că-l putem compara cu o partidă de sex oral efectuată între doi pederaști”.

■ Mă întreb: oare de ce subiectul lingușirii e, din cîte știu, absent din publicistica noastră actuală? A. E.: „Mănăstire-ntr-un picior, ghici ciupercă ce-i!”.

■ Să aibă dreptate Maurice Blanchot cînd afirmă că un critic nu izbutește a citi realmente o carte despre care intenționează să scrie, întrucît e confiscat de intenția comentariului său? Și da și nu. Există, evident, două tipuri de lectură, unul „liber”, emoțional, altul constrîns de obligația posturii critice. Dar ele nu se exclud neapărat. Un exeget care suspendă lectura simpatetică e prea posibil să nu mai aibă suficient suflu pentru expresia sa. În fapt, cele două lecturi ale ochiului critic sunt uneori disjunse în succesiunea lor, alteori se întrepătrund.

■ „Înapoi la rădăcini (le evolutive): cercetători de la Universitatea Keio din Japonia au creat un prototip de coadă robotică, lungă de 71 cm., gîndită pentru a îmbunătăți stabilitatea celui care o poartă” (**Dilema veche**, 2019).

■ Scrisul: o asceză laică. Rolul său poate fi acela de-a ocroti ființa lăuntrică, ducînd-o teafără pînă-n pragul redempțiunii. Nu e o sfințenie (Berdiaev), ci în unele cazuri un mediu favorabil descinderii harului.

■ Devenind în unele cazuri inaparentă, limita dintre Bine și Rău dobîndește o cazuistică. A. E.: „Nu cumva aceasta reprezintă un avans al Răului?”.

■ „Frumusețea tinde spre sfericitate. Privirea care o culege vrea să o cuprindă pe toată în același timp, pentru că este una, manifestare sensibilă a unității, ipoteză a inteligenței de care aceasta se desprinde cu atîta ușurință atunci cînd se fixează asupra unui lucru sau a altuia și asupra relației dintre ele, mai ales asupra relației dintre ele. Întrucît un lucru sau altul, privite în mod dezinteresat, își arată unitatea, poate nu a lor, dar totuși unitate la urma urmelor. Iar frumusețea în care inteligența discerne mai apoi elemente și relații chiar și cu numerele ei se oferă atunci cînd apare ca o unitate sensibilă” (Maria Zambrano).

■ Atît pisicile cît și elefanții sunt digitigrade, adică merg în vîrful degetelor.

■ Senectute. Decepțiile își descoperă o parte favorabilă. Netezesc drumul spre moarte, cel plin de asperități.

■ Scriptor. Scriu mereu, își spune X, și nu fără temei în actualitatea noastră compozită, scriu orice și oricum, căci se va găsi cu siguranță cineva care să mă laude.

■ E preferabil ca, ocupîndu-te de un subiect, să nu te sprijini „documentaristic” de suprafața acestuia, ci să izbutești a te înălța puțin asupra sa. O stare de levitație, favorabilă intuiției.

■ Valoarea nu poate fi nici umilă, nici prezumțioasă. Ea *este* ca atare.

■ „Atunci cînd i-a murit sora, Kant a băgat de seamă că, deși o iubea mult, nu o mai văzuse de douăzeci și cinci de ani. Fratele și sora trăiau foarte aproape unul de altul; își făceau plimbarea la aceeași oră în fiecare zi; dar și-o făceau întotdeauna, din întîmplare mai întîi, apoi din obișnuință, în direcții opuse, încît nu se întîlneau niciodată” (Hermann Keyserling).

■ Extensia unui viciu. Se întîmplă ca lingușitorii să fie și ostentativ bisericoși. Literații nu în ultimul rînd.

■ Cînd îmi vine în minte autorul X, îl văd sub chipul unui individ care numără concentrat un teanc de bancnote, umezindu-și degetul cu limba.

■ În pofida aparențelor, indecizia prelungită ne poate stimula să luăm o decizie justă pentru a scăpa de marasmul ei, cum o reacție a instinctului de conservare.

■ „Belgianul Joël Verschoot (64 de ani) a devenit faimos după ce l-a vîndut pe Armando, cel mai scump porumbel din lume, cu incredibila sumă de 1,25 de milioane de euro (circa 5.951.102 de lei), unui bogat colecționar chinez. Cumpărătorul, un constructor care organizează pariuri în țara sa, îl va folosi pe Armando pentru a obține alți porumbei care să devină campioni în competiții de porumbei voiajori. Cel mai scump porumbel din lume a fost numit un «Lewis Hamilton al porumbeilor», după ce a cîștigat o mulțime de curse. (...) Porumbeii voiajori sunt dotați cu un extraordinar simț de orientare, fiind capabili să se întoarcă acasă de la distanțe de peste 1.500 km.” (**Click**, 2019).

■ Surpriză. M-am dovedit alergic la niște picături de ochi antialergice, cu toate că în prospect se specifică faptul că o asemenea reacție afectează mai puțin de un utilizator din 10.000. Ca și cum aș fi tras un mare loz cîștigător *à rebours*...

■ Cîteodată e mai important unghiul din care se face o observație decît observația în cauză, deoarece din acest unghi ea poate fi dezvoltată speculativ.

■ Speculația sugrumă imaginea, imaginea sugrumă speculația sau o inspiră, după caz.

■ Excedat de ceea ce nu s-a întîmplat, epuizat de ceea ce n-a putut face.

■ Jemanfișismul micilor întîmplări ale vieții, atît de numeroase încît au aerul că îți reflectă propria atitudine.

■ „Libertatea înseamnă fiece nou chip atîta timp cît încă nu are voie să-ți vorbească. Libertatea este fiecare din fața ta, care nu te cunoaște. Libertatea înseamnă cadrul populat care nu se contrage încă, în care nu te sufoci. Ești liber cîtă vreme nu ai intrat în calculul celorlalți. Ești liber acolo unde nu ești iubit. Vehiculul principal al lipsei de libertate îți este numele. Cine nu-l cunoaște nu are nici o putere asupra ta. Îl vor ști însă mulți, din ce în ce mai mulți: a te păstra liber împotriva puterii lor reunite constituie țelul aproape imposibil de atins al vieții tale” (Elias Canetti).

■ Mergem pe mîna amintirilor, atunci cînd dorim a ne prelungi viața.

■ Scriptor. Izbînda unei singure propoziții într-un text în măsură a compensa aspectul „așa și așa” al cîtorva altora. Dar nu te înduri a o izola, o lași în compania contextului, în analogie cu ireductibila diversitate a impresiilor pe care ți le oferă, în unitatea sa, viața.

■ Dacă nu poți iubi o ființă necuvîntătoare ca și cum ar fi una umană, mă tem că nu poți iubi suficient nici oamenii. Sper să nu mă contrazici. A. E.: „Nici nu încerc”.

■ Natura sacrală a iubirii. A. E.: „Chiar și cea pe care ți-o arată un animal?” De ce nu?

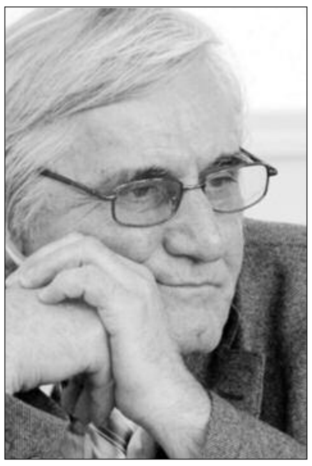
■ „De ce nu am avut, pînă acum, curajul unui Nietzsche sau al unui Kierkegaard de a filosofa pe experiențe personale, de a scrie aforistic, fragmentar? Obsesia mea a fost studiul erudit, contribuția ilizibilă sau, abia acum, în urmă, tratatul bine închegat. De ce nu un carnet de note, ca ultimele cărți ale lui Nietzsche? Trebuie să am acest curaj - și îl voi avea” (Mircea Eliade).

■ Ideile: probleme pietrificate. Problemele: idei fluide.

O emoție puternică rămîne nu o dată transverbală. Nu doar pentru că nu-și găsește lesne „cuvintele potrivite”, dar și pentru că, dacă sunt găsite, textul intervine cu propria sa emoție decidentă.

aforisme

Nicolae Oprea

Ca un maratonist al "ştafetei intertextuale", autorul Istoriei critice aleargă neobosit pe traseul literaturii române dinspre contemporani către origini şi invers. Rezultatul acestei pendulări este, îndeobşte, o nouă lectură, necomplexată şi nesofisticată, simplă şi eficace, până la revelaţia unor semnificaţii virtuale.

aniversare

NICOLAE MANOLESCU – 80

„Istoria critică" – premise, tatonări şi sinteze parţiale

Călătoria livrescă a celui mai longeviv cronicar literar din literatura română – şi formator de opinie sub comunism, cronicile lui Nicolae Manolescu devenind repere certe pentru majoritatea comentatorilor – începe, după cumul intens de lecturi, în 1962, când profesorul său de la Filologia bucureşteană, George Ivaşcu, îi propune să ţină rubrica permanentă la *Contemporanul* (transferată ulterior la *România literară*). Iar primul pas către *Istoria literaturii* este făcut în 1965, când publică o „încercare de sinteză" specifică epocii, în tandem cu fostul său profesor (de-acum coleg universitar): *Literatura Română de azi / 1944-1964*. (În chip ciudat, pe coperta cărţii de la Editura Tineretului prenumele autorilor apar cu iniţiale!) Prefaţa sintezei îi aparţine lui D. Micu, la cererea confratelui mai tânăr, fiind scrisă în limba de lemn a proletcultismului. Cum mărturiseşte în acelaşi loc (*Viaţă şi cărţi*), lui N. Manolescu îi revine capitolul despre poezie. Sunt, de fapt, două capitole: *Generaţiile mature* (de la Tudor Arghezi la M. R. Paraschivescu) şi *Generaţiile de după război*, unde e comentată mai pe larg poezia lui Gellu Naum, Geo Dumitrescu, Nina Cassian, A. E. Baconsky, St. Aug. Doinaş (sic), Al. Andriţoiu şi Nicolae Labiş. Şi se conturează profilul exponenţilor post-labişieni ai generaţiei următoare cu referinţă la volumele de debut (N. Stănescu, C. Baltag, I. Alexandru, A. Păunescu, G. Melinescu, A. Blandiana); ceilalţi poeţi ai timpului fiind doar enumeraţi cu câteva volume. Peste doar trei ani, tânărul Manolescu alcătuieşte antologia *Poezia română modernă. De la G. Bacovia la Emil Botta* – gândită ca un auxiliar la sinteza parţială, după criterii pur estetice. Deşi ediţia din B.P.T. a fost retrasă de cenzură de pe piaţa cărţii, culegerea selectivă a fost difuzată în sute de exemplare. „Librăriile vânduseră, în cele două sau trei zile scurse între difuzare şi interzicere, peste un sfert din cele 85.000 de exemplare ale tirajului consemnat pe coperta interioară. Din informaţiile pe care le-am putut obţine, restul a mers la topit" - avea să-şi amintească autorul în *Viaţă şi cărţi*. În realitate, antologia din 1968 reprezintă actul istorico-literar care suplineşte absenţa viziunii monografice. Întrucât antologia era prevăzută cu o substanţială prefaţă (*Metamorfozele poeziei*) şi cu sintetice *Note biobibliografice*. Semnificativ, în acelaşi an, tânărul critic publica micro-sinteza care purta acelaşi titlu cu prefaţa antologiei – începând comentariul cu Macedonski, nu cu Bacovia -, care constituie o veritabilă *introducere* în poezia modernă, anunţând cu modestie criteriul: „O introducere care este şi mai mult şi mai puţin decât o istorie: ea nu este o istorie în primul rând pentru că nu are în vedere *toată* poezia, ci numai acea parte a ei capabilă să-i ilustreze destinul esenţial. În al doilea rând, prezenţa istorică a poeziei m-a interesat cu mult mai puţin decât istoria ei interioară."

În deceniul următor, Nicolae Manolescu îşi probează talentul exegetic în cadrul studiului monografic. Începând cu teza de doctorat din 1970, *Contradicţia lui Maiorescu*, iniţial respinsă din cauza referatelor negative semnate de doi membri din comisie (Al. Dima şi Liviu Rusu). Îi trezesc interesul, apoi, doi prozatori exponenţiali ai modernităţii, cărora le consacră monografii, dezvoltând teme originale: *Introducere în opera lui Alexandru Odobescu* şi *Sadoveanu sau Utopia cărţii*, ambele publicate în 1976. În fine, la începutul anilor '80, fără să renunţe la condiţia cronicarului literar, concepe o sinteză originală asupra romanului românesc, *Arca lui Noe. Eseu despre romanul românesc* (în trei volume, 1980-1983), unde propune o clasificare inedită a romanului românesc – doric, ionic şi corintic, urmărind metamorfozele romanescului de la începuturile neclare până în contemporaneitate. Chiar dacă sistemul categorial a fost preluat în studiile academice (mai puţin, în *Istoria critică*), importanţa *Eseului* – ca stadiu pregătitor pentru *Istoria literaturii* – derivă din analiza profundă a textelor care conduce spre generalizări teoretice. Înzestrat cu har analitic, emulul lui G. Călinescu a reuşit să-şi întemeieze sinteza pe câteva fragmente funcţionale în care intuieşte miezul fiecărei opere. De altfel, mai toate comentariile din *Arca lui Noe* despre Marin Preda, Ştefan Bănulescu, Nicolae Breban, George Bălăiţă, Mircea Horia Simionescu şi alţi contemporani vor fi încorporate în *Istoria critică a literaturii române – 5 secole de literatură*, uneori, însă, cu accentele radical modificate, apăsând pe judecata de valoare.

Înainte de '89 au apărut câteva sinteze istorico-literare fragmentare, „panorame" restrânse la varii perioade sau, pur şi simplu, compilaţii cu pretenţii exhaustive. Primul proiect post-călinescian de anvergură din epoca postbelică îi aparţine lui Ion Negoiţescu şi datează din anii '70, când criticul cerchist începuse să publice porţiuni masive din *Istoria literaturii române* în revista „Argeş", seria Tomozei. Se bănuia doar că Nicolae Manolescu,

cel mai fidel cronicar al timpului nostru literar, trudeşte şi el în tăcere la o *Istorie* originală. Proiectul va fi divulgat abia în 1988, când publică primul capitol din *Istoria critică a literaturii române* în „Revista de istorie şi teorie literară" (nr. 1-2). În ultimii ani trăiţi sub comunism, *Istoria* prinde contur – aflăm din *Amintirile unui cititor de cursă lungă* – la îndemnul prietenului său Zigu Ornea („La 50 de ani, orice critic care se ia în serios trebuie să scrie o *Istorie a literaturii* ..."), însă autorul este sfătuit să amâne editarea. Doar evenimentele din decembrie '89 provoacă deblocarea proiectului. În primăvara anului 1990, publică, în sfârşit, primul volum din *Istoria critică a literaturii române* (Ed. Minerva), alcătuit din trei mari capitole: *Literatura medievală, Începuturile literaturii artistice* şi *Romantismul*. Confirmând aievea spusa lui Călinescu („istoria literară nu se poate face decât de un singur autor cu vocaţie"), îşi asumă judecata critică pe cont propriu, recunoscând în textul introductiv: „...nu am vrut să scriu o operă perfectă (din acest punct de vedere) şi stearpă, ci una vie şi chiar contradictorie, în măsura în care nu exprimă un autor abstract, intemporal, ci pe mine cel de acum şi de aici, cu lecturile, competenţa, temperamentul, gustul şi capriciile mele." "O adevărată istorie literară este totdeauna o istorie critică a literaturii române" – precizează autorul în *Introducere*, adăugând că a scris o *Istorie* critică şi stilistică despovărată de orice balast documentar şi cultural ("N-am indicat nici măcar anii de naştere sau de moarte ai autorilor").

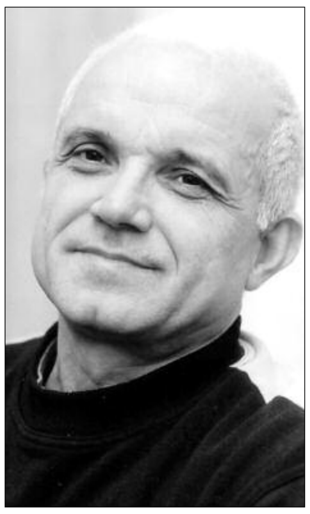
Referindu-se la atributul din titlul *Istoriei* sale, Nicolae Manolescu subliniază: „Acesta este al doilea înţeles acceptabil pe care-l putem da istoriei critice: ea comportă o (re)valorizare şi o (re)interpretare permanentă a fiecărui text şi a literaturii în întregul ei, ca interglosare infinită." Ideea călinesciană a lecturii inverse este amendată manolescian în spiritul tezei "axa diacronică se proiectează pe cea sincronică". Istoricul literar dublat de critic promovează un gen de prezentism prin care operele trecutului sunt scuturate de colbul arhaităţii. Virtualităţi latente, sugestii nebănuite sunt captate de ochiul critic, conştientizând "relaţia metamorfică" sau, cu expresia lui Georg Steiner, "interanimările" dintre opere. Este o modalitate de a simţi textul viu, actual, ca şi cum ar fi palpat concretul. În acest fel, Negruzzi devine contemporanul nostru, întrucât "a descoperit naratorul necreditabil" şi posedă "o tehnică incipientă a contrapunctului". În cronica rimată a pitarului Hristache: "Panoplia cu arme a lui Mavrogheni este descrisă cu pensula unui Leonid Dimov mai ingenuu"; iar plimbarea domnitorului prin oraş este prezentată "în stilul *Florilor de mucigai*". Un pasaj din opera lui Kogălniceanu "pare scris în maniera ludică a optzeciştilor." În creaţiile primilor poeţi se presimte Eminescu "în câte un epitet gerunzial" sau chiar Ion Barbu –"într-o jumătate de vers (celălalt fiind macedonskian)". Poezia lui C. A. Rosetti "este la originea melodramei bacoviene" şi a "sentimentalităţii sofisticate" din versurile lui Emil Botta. etc.etc. Ca un maratonist al "ştafetei intertextuale", autorul *Istoriei critice* aleargă neobosit pe traseul literaturii române dinspre contemporani către origini şi invers. Rezultatul acestei pendulări este, îndeobşte, o nouă lectură, necomplexată şi nesofisticată, simplă şi eficace, până la revelaţia unor semnificaţii virtuale. Cum e cazul, de pildă, al răs-comentatei epopei a lui Budai-Deleanu: "*Ţiganiada* este mai degrabă o epopee a literaturii decât una a ţiganilor şi o comedie a literaturirităţii decât una a limbajului. Ea ne oferă, de altfel, repertoriul quasi-complet al intertextualităţii: pastişă, şarjă, parodie, citat, aluzie, comentariu, prefaţă, glosă şi aşa mai departe."

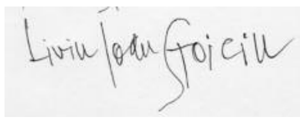
Chiar dacă resimte, pe alocuri, fatalitatea modelului călinescian, Nicolae Manolescu operează, fără ostentaţie, cu propria tablă de valori. O demonstrează, în primul rând, reabilitarea unor scriitori uitaţi şi nu tocmai favorabil comentaţi de istoricul literar înaintemergător. Unul ar fi Ion Codru Drăguşanu, considerat prozator clasic, cu "o intuiţie superioară a limbii". Alţii: Dimitrie Ralet ("unul dintre cei mai talentaţi prozatori români"a cărui limbă "n-are decât câteva riduri"); Grigore Ureche ("un veritabil prozator istoric, obiectiv şi pătrunzător"); Alecu Russo ("autorul cel mai puţin cunoscut, cel mai secret al romantismului românesc"; "unul din cei mai artişti prozatori") ş.m.a. Alteori, accentul valoric este permutat, cu argumente textuale, în cuprinsul operei aceluiaşi autor. Cum e cazul creaţiei lui Nicolae Bălcescu (redusă de istoricii literari la *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*): "...dacă Bălcescu este cu adevărat şi un prozator însemnat, el este tocmai în scrisori, ca şi alţii dintre oamenii de la 1848". Când opera investigată este rizibilă, criticul devine necruţător: V. Bumbac este "lipsit de talent"; o scriere a lui I.I.Bumbac este "caraghioasă"; C. D. Aricescu "n-avea nici o umbră de talent literar." etc. Aş spune că, aşa cum G. Călinescu a creat un stil artistic în *Istoria* sa, Nicolae Manolescu fundamentează un stil critic de a face istorie literară.

Publicarea primului volum din *Istorie* în condiţii grafice precare îl dezamăgeşte pe autor ("În primăvara lui 1990, primul volum al *Istoriei critice* s-a tipărit pe cea mai proastă hârtie din câte avuseseră parte cărţile mele") şi, probabil, acesta ar fi unul dintre motivele de amânare a finalizării proiectului, pe lângă implicarea sa în politică. După un sfert de secol de intense lecturi şi recitiri ale literaturii române de la origini până în prezent (cum mărturiseşte: "Am lucrat la *Istorie*, cu scurte întreruperi, din 1985 şi până în 2008"), Nicolae Manolescu publică ediţia integrală a *Istoriei critice a literaturii române*, subintitulată *5 secole de literatură*, la Editura Paralela 45, în toamna anului 2008. Ecourile critice şi succesul imens în rândul cititorilor au fost pe măsura valorii incontestabile a tomului de sinteză. Dar istoricul/criticul literar nu va considera ediţia *definitivă*. O dovedeşte şi apariţia unui fel de compendiu (adăugit) în 2014, *Istoria literaturii române pe înţelesul celor care citesc*. Plăcerea scrisului şi energia creatoare îl fac pe Nicolae Manolescu, în anii din urmă, să elaboreze o altă ediţie, revăzută şi adăugită; ce va fi publicată, probabil, în pragul vârstei rotunde; eveniment pe care îl însoţim cu un cuprinzător *La mulţi ani!*

Liviu Ioan Stoiciu

Am și eu un admirator

Am şi eu un admirator al textelor jurnalistice apărute în revista *Argeş*. Îl salut pe această cale, se numeşte Cătălin Şuşu şi e din Oradea. Nu ştiu de unde face rost de revista *Argeş*, am înţeles la un moment dat că i-o dau cei din redacţia *Familia* (probabil intrigaţi că pot să am un asemenea cititor fidel). Mi-a telefonat domnul Şuşu iar să mă felicite, că sunt cel mai mare şi mai tare, să las naibii deoparte poezia sau proza (că teatrul nici nu intră în discuţie), să scriu numai publicistică, fiindcă ea e de viitor. Vă daţi seama, îmi creşte inima de câte ori îl aud la telefon, şi mă laud Doinei, acasă: că am primit iar felicitări de la singurul meu admirator... Cum să nu mă laud? „Copleşit de aplauze”... Mereu m-am plâns că n-am cititori (în afara Doinei Popa, prozatoarea, e drept). Am sertarele pline de publicistică (publicată în ziare şi în reviste literare), dacă mi-aş pune mintea să scot cărţi cu ea, aş umple un raft. Dar nu mă interesează... De data asta domnul Şuşu mi-a spus că s-a pus în pielea mea, citind în *Argeş,* acum două numere, jurnalul minimal de la mare, de la Neptun, şi că a vibrat inclusiv la durerile mele fizice. I-am spus că n-am mai continuat să public din jurnal în următorul număr al revistei... Cuuum? Nu se poate, trebuie să publicaţi mai departe jurnalul de la mare! L-am dezamăgit. Numai nu m-a implorat, l-am liniştit cu: „E o idee să public o nouă pagină de jurnal, că şi aşa n-am nici un subiect de scris” (n-am subiect nici măcar când „a căzut guvernul” şi vine iarna? Sper să nu intre România în incapacitate de plată). Aşa că, la „cererea publicului” (mă rog, a singurului meu admirator din public), continui azi transcrierea din jurnalul scris de mână cu pixul (pe un caiet cu file veline) de acolo de unde l-am lăsat, în prima zi, *1 august 2019,* aflat la Casa Scriitorilor, la Neptun.

Suntem bucuroşi (Doina şi cu mine) că am putut să ieşim pe plajă, să înotăm în mare, când lăsasem ploaia în rafale la Eforie Nord (ploaie care ne-a însoţit non-stop de la Braşov, la venire); în ţară plouă şi acum cu găleata. Prinsesem la Neptun o fereastră? La ora 18.45 s-a mai înnourat; iar la lăsarea întunericului n-au mai apărut stelele, am constatat, resemnaţi, deşi nu ne afectează cine ştie ce vremea rea de la început, fiindcă avem nouă zile în faţă de vacanţă, e totuşi luna august, o apărea el şi soarele şi nisipul va fi fierbinte (cum îmi place mie; cum nu-i place Doinei, însă, ea stă mai mult în apa mării, nu suportă soarele de după ora 11). Venit la cameră, la Casa Scriitorilor, îmi spăl părul cu şampon. Mă uit la ştiri la televizor (e un televizor „plat”, dar vechi, depăşit, cumpărat probabil la reduceri, imaginea e instabilă multe minute când îl deschizi; aud că s-au mai schimbat în camere televizoarele şi pilotele; cearceafurile mai au pe ici pe colo găuri). Înainte de ora 20 la cină, venit în pantalon scurt şi tricou fără mâneci – avem brânză de vaci cu smântână şi friptură de pui cu cartofi pai. Cumpăr o sticlă de apă minerală (carbogazoasă), îi las bacşiş serios elevului-„ospătar”. Cer de la bucătărie vase mai mari vechi, pe care nu le folosesc, eventual, pentru tăiat pepeni la cameră, găsesc bunăvoinţă. Întorşi la cameră, plecăm pe faleză (până la Vila Preşedintelui ţării şi de acolo la dreapta, ieşim în staţiunea Neptun) – sandalele cu care sunt încălţat (purtate numai la mare, fără ciorapi; li s-a întărit pielea) îmi fac băşici la călcâie! Că nu-mi ajungea durerea de genunchi stâng, cu care am venit aici. Degeaba calc pe partea din spate a sandalelor. Nu mă îndur să merg desculţ, să nu mă trezesc tăiat-înţepat în tălpi. Sunt obligat să-mi cumpăr papuci, să am cu ce să mă întorc (25 lei). Doina cumpără un prosop de bumbac de 20 de lei. E aglomeraţie, lume-lume îmbrăcată sumar, peste tot sunt maşini parcate de lux (cu acel strat de umezeală specific), trăsuri cu cai, biciclete pentru patru persoane, „trenuleţe” trase de tractoare sau maşini de teren, miros de mâncare. Doina caută unsoare de... cal, bună pentru articulaţii, nu găsim, va cumpăra un unguent de la farmacie (pentru genunchiul meu stâng), 40 lei. Intrăm în biserica neterminată (fără catapeteasmă, sunt puse scânduri în locul ei, cu icoane de prost gust; de când o ştiu, arată la fel, aceeaşi sărăcie de duh; preotul de aici ar trebui excomunicat), ne închinăm stânjeniţi, aprindem lumânări la morţi şi la vii. Iau o Vafă (cea mai ieftină îngheţată la cornet, 2 lei) la întoarcere. Reveniţi pe faleza mării, luăm seama că nu ard becurile de la Hotelul-restaurant Delfinul la Casa Scriitorilor, la fel a fost şi anul trecut; la un moment dat, fiind spart asfaltul (pe alocuri de rădăcini), am aprins lanterna telefonului mobil. Tot de la Delfinul încolo nu e tunsă iarba pe malurile înalte. Nesimţită administraţie de staţiune... La ora 22.30 la cameră. Au fost meciuri de calificare în Liga Europei la fotbal, retururi: Viitorul lui Gică Hagi nu se califică, „U” Craiova se califică la 11 metri (cu incidente pe teren), iar FCSB se face de râs, pierde în faţa echipei pe care a bătut-o în Armenia cu 3-0 (se califică, însă; echipa FCSB nu joacă nimic). Mă culc după ce scriu aici, de mână (supărat că n-am putut să scriu pe laptop, având „office” depăşit) după ora 0.45.

Mi-a telefonat domnul Şuşu iar să mă felicite, că sunt cel mai mare şi mai tare, să las naibii deoparte poezia sau proza (că teatrul nici nu intră în discuţie), să scriu numai publicistică, fiindcă ea e de viitor. Vă daţi seama, îmi creşte inima de câte ori îl aud la telefon, şi mă laud Doinei, acasă: că am primit iar felicitări de la singurul meu admirator...

Vineri, 2 august 2019. Zi cu soare şi nouri. Apa mării e caldă (sau, în orice caz, suportabilă; când intri în mare ţi-e frig). Dorm peste noapte profund, oboseala cronică de ieri, cu drumul, a făcut să uit de durerea de genunchi stâng. Acum mă doare şi rana din călcâiul piciorului stâng (am ce am cu stângul), ros de sanda. Înainte de ora 9, pe picioare. Mănânc o piersică, alune în coajă şi „pain au chocolat” (de la bufetul Rompetrol). La 10 la plajă, stau până la 13, intrăm de două ori în apa mării (stăm câte o oră, înotăm pe 50 de metri în stânga şi în dreapta, postaţi la mijlocul golfului dintre Vila Preşedintelui ţării şi Vila Scriitorilor; e un loc numai bun de înot; altfel, n-am spor la înot, îmi iese sufletul după fiecare tură). E de invidiat Eugen Negrici, la 77 de ani, înoată pe distanţe lungi (schimb şi azi o vorbă cu el, are 15 hectare în Vâlcea date în arendă, acolo unde are casa părintească; e tare dezamăgit de noua generaţie, care a făcut praf universitatea, şi de românii care se stabilesc arbitrar în străinătate; culmea, îmi spune că marea sa realizare e vânatul de prepeliţe şi turturele poloneze, plus iepuri; îi e milă să omoare „animale mari”, în tinereţe însă a împuşcat sute de mistreţi)... Azi îi văd pe plajă pe Dan Pavel (nu ne cunoaştem,

(continuare în p. 17)

C. Voinescu

Like Gramatica

DIN VORBĂ-N VORBĂ
A (SE) DEDA

A crăpat furca fântânii

Atestat la Dosoftei, într-unul din *Psalmi*, verbul *a (se) deda*, latinescul *dedere*, are o circulaţie apreciabilă în literatura română, de la Ioan Pop Reteganul: *Încetul cu încetul li s-au dedat ochii cu strălucirea*, la Macedonski: *De ce nu s-ar deda el la un asemenea studiu?,* dar şi la Caragiale: *Nu se prea dedeau la învăţătură de carte*, purtând noima de *a se deprinde, a se obişnui, a se familiariza* (cu ceva), *a se adapta* (la ceva), *a se acomoda*, sens întărit şi de Camil Petrescu: *Tipii suspecţi, care se dedau la tot felul de comicării grave?* Îl consemnează şi *DOOM2* în formele: *mă dedau, ne dedăm, vă dedaţi* (indicativ prezent), şi – atenţie! – eu mă dedam, nu *dedeam*, tu te dedai, nu *dedeai*, el se deda, nu *se dedea* (imperfect)! Zice Blaga: *De pe stamine de alun,/ din plopii albi, se cerne jarul./ Orice-nceput se vrea fecund,/ risipei se deda Florarul.*

FURCĂ

Slavici apelează, într-un loc, la sensul propriu al latinescului *furca*: *Şi de câte ori lua câte un snop în furcă... inima îi râdea de bucurie* şi tot el, în altă parte, îi relevă una dintre conotaţii: *Se ducea să coboare din pod o furcă de fân pentru cai* – atâta fân cât s-ar putea lua într-o furcă. Iadeşului (turcescul *yades*), i-am zis *furca pieptului*, precum Jean Bart: *Un nod nervos i se oprise parcă în furca pieptului*, dar avem şi o *furcă a fântânii*, ca la Zaharia Stancu: *A crăpat furca fântânii*. Receptorul telefonului de dinaintea mobilului trebuia aşezat în *furcă*, drumurile se întâlneau într-o *furcă*, într-o răspântie: *S-au apropiat una de alta cetele la-nfurcătura drumurilor* – zice Caragiale, iar Eminescu: *Degetele ei... torceau dintr-o furcă de aur*. Aflând Tuzluc – scrie Nicolae Filimon – că Duduca *este amorezată după un calemgiu de la vistierie... s-a certat cu dânsa furcă.*

TEMENEA

Turcescul *temene, temenna(h)*, deşi arhaic, ne bântuie şi azi traiul, mai abitir cu noima sa lăturalnică de *plecăciune, ploconeală, închinăciune, slugărnicie* decât cu cea dintâi, desluşită de Şăineanu astfel: *închinăciune după maniera turcească, adică corpul plecat, dreapta lăsată puţin în jos, dusă apoi la buze şi în urmă la cap – ...la Sultan de se 'nchina cu adâncă temena*. Vorova dezvoltă, nu întâmplător, cred, şi o rodnică serie sinonimică: *compliment, închinăciune, mătanie, plecăciune, ploconeală, reverenţă, plecăre, talâm, selamlâc.* Zice Nicolae Filimon: *Guarzii de la poarta domnească, care altădată îi făceau temenea până la pământ, acum nici că voiră a-l privi.*

BRÂNCĂ

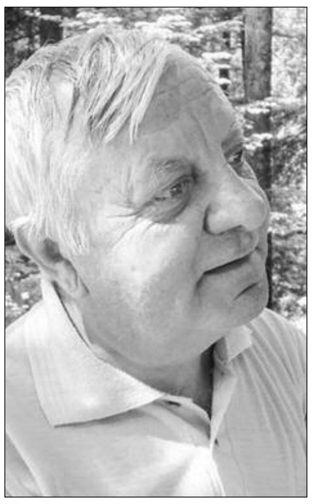
Inima îi da... şi de astă dată brânci ca să-i spună tot – scrie Slavici în *Mara*, apelând la una dintre vorbele latineşti, *branca*, în română *brâncă – mână*, pentru că mai există o *brâncă, boală a vitelor, plantă ierboasă, bubă, ciupercă*, pentru care *Micul Dicţionar Academic*, propune, cu unele rezerve, un etimon sârbesc, *brnka*. Arhaicul *brâncă* (mână) a mai rămas doar în rostirea populară (*brânca-mâţei, brânca-ursului*) şi în expresii şi locuţiuni, cu forma de plural *brânci*: mergem *pe brânci*, muncim, uneori, până *dăm în brânci* sau, cel mai adesea, *ne dă inima brânci* spre lumeştile păcate. Altminteri, ne mai *îmbrâncim*, uneori, pe la moaşte şi marketuri cu lichidări de stoc. Francezii au făcut din latinescul *branca – branche*, în limba lor, de unde l-am preluat şi noi ca *branşă – ramură, domeniu, specialitate,* iar engleza l-a internaţionalizat. Zice Mark Twain: *În ce branşă lucrezi... de obicei?*

BORDEI

Cu obârşie lexicală necunoscută, dar cu multe ipoteze etimologice avansate de lingvişti, *bordeiul* sau *casa (rudimentară) semiîngropată* – specifică şi altor ţări din această parte de Europă – a fost, într-o vreme, locuinţa rurală de bază, la noi, mai ales în zonele de câmpie. În 1894, se dă, printr-un *Regulament*, un termen de cinci ani (nerespectat, desigur), pentru *desfiinţarea tuturor bordeielor şi înlocuirea lor prin case construite după prescripţiunile* regulamentare. La demolarea bordeielor, pune umărul, cu cinci decenii şi ceva mai târziu, în perioada ei revoluţionară, Nina Cassian, citată de DLRC: *Din strâmbele bordeie astăzi cresc/ Şi cată-n soare falnicele blocuri/ Din cartierul nou muncitoresc.* O susţine, cu acelaşi avânt propagandistic, părintele realismului socialist, A. Toma: *Mijeşte o rază de bine în muced bordei şi-n uzine.* Bordeiul s-a mai păstrat azi doar în muzee şi în expresii şi locuţiuni de simţire populară: *N-ai uşă la bordei* sau *Câte bordeie, atâtea obiceie!*

litere

Gheorghe SIMON

Nimeni nu doarme
toate veghează în sine
doar pădurea
pare căzută în vis
cerul deasupra mănăstirii
ca o rugăciune
pare a fi scris.

Agapia

În preajma fîntînii freamătă rămășițele vîntului
mîinile călătorului se-mpreună a pace și a rugă
și din toate părțile deodată
se ivesc păsări al căror zbor
pare retezat de raze imaginare
mîinile făcute căuș sorb lumina soarelui jucăuș.

Frunzele zboară deasupra caselor
precum s-ar destrăma veșnicia
ar învia clipele și s-ar frînge aripile
adulmecarea a Duhului
și înscăunare a Tatălui
prin fața căruia închinătorii
se perindă ca o rugăciune.

Pe cărarea sublimă a uimirii de sine
izvoarele se frîng la picioarele noastre
și cad în golul clipei
precum imaginea stranie a străinului.
Înveșmîntat în verdele
nemuririi academice
aerian alerga balerinul
prin fața Primăriei din Paris
să prindă din zbor o frunză de platan
făcînd să se amîne
întomnarea
declinul.

Mai aproape
în clipa aceea
și mai cuminte
mi s-a părut a fi Agapia
unde veverițe sprintene
simulează

Amin Agapia

Agapia-i corabie ușoară precum Verbul
în prezentul viu se înfioară.
Agapia-i prinos de veșnicie
precum freamătă lumina jertfei pe tipsie.

Agapia-i sub Dealul Mare ca o Sfîntă Cruce
înveșnicită de-ndurare
cum se-mpletesc în rugăciuni cerînd iertare
măicuțele sub ascultare
cum pe tîmpla neîntinată a Pulheriei
o tivitură albă se înfiripă
și fiind atît de subțire încît pare a fi o cărare
pentru părelnicul
Veșnicul Mire.

Agapia-i vecie transfigurată
pe valea verde-a-nchipuirii
și tot ce răsare se frînge-n sămînță
și tot ce-i putere se surpă-n cuviință
în lumina neînserată
înscrise sunt numele toate
care s-au pomenit
vreodată.

Agapia-i precum o frontieră
în văzduhul tîrnosit prin rostire
ea te îmbie să-i treci pragul
lăuntric zugrăvită
cînd al tău suflet freamătă
și tresaltă
te trezești dintr-o dată
pomenit
și din haos pășești în pronaos.

Fragmente epurate la Agapia Veche

Pentru a spune sumar cîte ceva
nu-ți trebuie veacuri comprimate
în opere complete
tăcerea singură se dezvăluie
în culcușul matern al sufletului ascuns
cum ne ajunge din urmă veșnicia
în fragmente epurate la Agapia Veche
pînă dai de un capăt al firului
care se tot înșiră și deșiră
precum ramuri încîlcite
în desișuri umbrite.
Lîna mioriței se toarce în covoare persane
iar sufletul se revarsă
într-o mare tot mai neîncăpătoare
nu mai știi cine ești cu adevărat
exilat
înstrăinat
decît mărturisindu-te curat
precum izvorul luminii
în văzduh prefigurat.

Între Agapia și Văratec

Pe drumul Reginei
între Agapia și Văratec
nici o părere de om
nu se arată
doar însoțirea solitară
prielnică nostalgiei sfîșietoare.

În văzduhul înmiresmat de uimire
deșertăciune și ardoare
doar pădurea așteaptă să-i adulmeci
interiorul feciorelnic.

Între Văratec și Agapia
pe calea întoarcerii primare
Regina e însoțită de îngeri
cu patru aripi
înfiripîndu-și zborul
din păreri fugare.
În carul cu boi
precum ar călători în vremea de apoi
Regina e întîmpinată
pe calea pașnică a sufletului
în pragul transfigurării
fiindu-ne dat să auzim
în ecoul mirării
rostit ca din senin
întrezăritul
eternul Amin.

Nimeni nu mai citește cu sufletul

Nimeni nu mai citește cu sufletul
ci doar cu mintea
precum ai citi numele moarte
de pe crucile vii.
Pîrîul Agapiei curge direct
în copilărie
făcînd să se audă
pînă la Dumnezeu
freamătul înmuguririi
luminii
durerea aspră
a pietrelor mute.
În pădure se-nfiripă
o poiană
ca o imagine virtuală
tăcerea înflorește
ca mușchiul verde
pe coaja copacilor
sufletul pare năpădit
de o armată de furnici.
Memoria se frînge
ca amurgul în privirea
măicuțelor.
Nimeni nu doarme
toate veghează în sine
doar pădurea
pare căzută în vis
cerul deasupra mănăstirii
ca o rugăciune
pare a fi scris.

Văratec

Aripile arse ale toamnei
și pămîntul mîngîiat de izvoare
clipa nu mai pridideşte
să ne ajungă din urmă
mîinile culeg stele de pe cerul întristării
fructele se pîrguie în asfințituri
moartea se preface în cuvinte..

Ocrotite în cuiburi de pace
duhurile nevăzute ale pădurii
își caută sălaș de noapte
efemere înaripate își iau zborul
direct din mîinile tale
în care s-a topit lumina zilei.

E atîta liniște în grădinile văratice
se aud cum susură izvoare singuratice
topită în amintire doar șoapta zboară
și se înfioară văzduhul
de freamăt și tumult.

O lacrimă șiroind în asfințit
un strigăt șoptit
tăcerea ne tulbură mai mult
decît zvon zvăpăiat în asfințit
și ferestrele oarbe și sufletele oarbe
și pădurea în care închipuirea adoarme
și graiul nerostit al pietrelor
retorica focurilor înalte.

Freamătă fulgere și spală de spaimă
sufletele amorțite
pînă și luna se topește în fîntîni
în mireasma de iarbă cosită
buciumul verii
sună tomnatec la Văratec.

Voroneț

Însingurate
și figurate
chipuri compuse
într-o privire
clipind deodată
pe fruntea albastră
de la Voroneț, măiastră
îngemănate capete
plutind înseninate
și însemnate
cum ceva
cineva
le-ar prefigura
și nici unul
nu ar mai rămîne
pe dinafară
să se vadă pe sine
cum unul
prin compunere
devine o lume.

Magda Grigore

În numele poemului (poveste vinovată)

De ce n-am mai fost atâtea zile la voi...
atât de singuri
amândoi –
cuvântul și privirile de piatră;
mi-e sufletul bătrân și nu pot spune
cu vorba
sau cu ochiul
nicio rugăciune;

și cine-ar sta să asculte
ce spun eu
în cearta mea cu Dumnezeu!
Că fiecare-n parte a plecat pe-o cale,
de umbră și tăcere
o să se înconjoare !

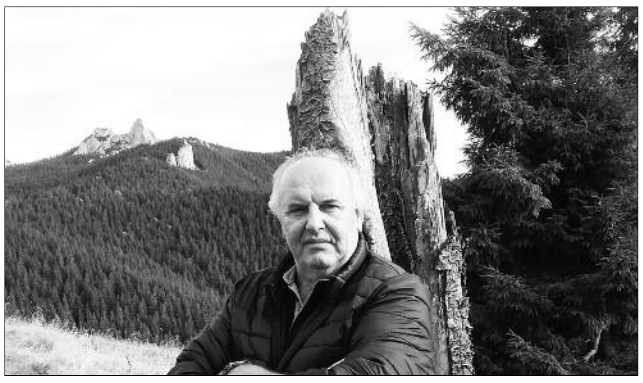
De ce n-am mai fost de-o vreme la voi,
cine-i copilul
care aleargă înapoi
cu inimă de câine să se-așeze
pe piatra rece și să vă veghieze...

– este același, copilul care știe
povestea din copilărie,
când piatra era magmă de granit
și jocul vieții nu avea sfârșit!

De voi parcă aș fi vrut o vreme
să mă ascund,
dar țipătul durerii, iată, e rotund
și vinovată acum, pășesc alene,
un clovn al vieții..
cu plânsul pe sub piele!

poesis

Adrian ALUI GHEORGHE

Blues

Cui nu-i place lumea asta, un pas înainte.
Și cui îi place, la fel;

Afară e soare, păsările învață să cînte
dintr-un impuls plin de gratuitate;

Un gîndac scurmă în soare
pînă spre seară va trece în partea cealaltă;

Un polițist este bănuit de amendarea
abuzivă a unei florărese
care își vindea trupul
expunîndu-l direct pe caldarîm;

La televizor sunt transmise știri
dintr-o lume paralelă
în general suferința e aceeași;

Vecina a primit colet de la asigurările sociale
numai amenzi
plus cîteva îndemnuri la
respectarea corectitudinii politice;

Îmi pare rău că nu sunt acum în America.

Fragmentarium poetic

Pe vremea cînd m-am născut
copiii nu primeau la naștere
copilărie
pe atunci timpul era gata trăit
încît și astăzi cînd încerc să îmi amintesc
mă declar un străin
în propria viață;

am trăit alandala
viitorul l-am făcut praf
cred că am și greșit niște drumuri
am crezut aiurea că inima are hotar
dar de fapt în bezna în care muncește ea
orice salahor și-ar blestema zilele;

am scris mai multe versuri
care în esență spun cam același lucru:
        din viața asta
        scapi doar cu fuga;

și brusc mi s-a făcut frică:
Doamne Dumnezeule, mi-ai dat
să fac lumea din nimic
așa cum ai făcut-o și tu
acum mă gîndesc
mă frămînt
nu cred că mi-a reușit ceva
din cîte ai așteptat de la mine
din cîte speranțe și-au pus
pariorii pe evoluția mea

aș vrea să ÎȚI văd fața
cum va fi cînd
îți voi da nimicul înapoi

Fragmentarium poetic

dacă voi fi întrebat unde e frumusețea, ce voi răspunde
dacă voi fi întrebat unde este adevărul, ce voi răspunde
pe cine voi împunge cu degetul în piept
dacă voi fi întrebat
care este orizontul unui orizont
cui îi voi cere socoteală dacă voi veni și nu te voi recunoaște
în trupul tău prea strîmt

vechile trenuri cară oameni care au murit între timp
dar ele nu se mai pot opri
pentru că au murit și acarii
gările s-au înecat în rugină
cei care s-au despărțit pe un peron
bîjbîie acum prin întunericul
altor lumi ca o pedeapsă
viețile noastre sunt ca niște filme mute
cu ceva explicații la sfîrșit

cînd am vrut să spun lucrurilor pe nume
am descoperit că lucrurile nu mai aveau nume

Fragmentarium poetic

L-am reîntîlnit pe surdo-mutul
care mă înspăimînta în copilărie.
nu m-am mai ascuns ca altă dată din fața lui

l-am oprit și i-am povestit
cîte tranșee am săpat în lumea asta
numai cu elitra cuvintelor
cîte păsări am săgetat
numai cu ascuțișul vorbelor
cîte lupte am pierdut
numai cu o simplă frază aruncată în vînt
cîte vieți am ucis
simplu doar numindu-le

ochii lui mă priveau cu spaimă
se uita în jur căuta o cale de scăpare

apoi i-am îndesat în mînă
mai multe bancnote
ca și cum aș fi vrut
să-i cumpăr muțenia

Fragmentarium poetic

ce am mai făcut în viața asta
am mai pierdut o dată războiul Troiei
(frumusețea unei femei e dovada
că moartea scapă de sub control
indiferent de epocă)
am făcut-o în deplină cunoștință de cauză
demonstrînd pentru totdeauna
că pe lumea asta sunt lucruri
care rezistă prin contrariul lor

am unit cele două războaie mondiale
între ele
ca să reducem pagubele din statistici
bombele de la Hiroșima și Nagasaki le-am dezintegrat
în aer
printr-un procedeu de reconversie a istoriei
(un fizician japonez a intrat pe lista scurtă
la premiul Nobel cu această descoperire)
din păcate morții nu au mai putut fi înviați
cîteva calcule și niște legi ale fizicii
nu au putut fi modificate
deși au fost făcute eforturi

dar cel mai important lucru
e că am cîștigat
procesul lui Kafka
decizie irevocabilă
executorie
dar și aici a apărut un amendament
Josef K era mort, mort
și motivarea acțiunii s-a întors la instanță
cu precizarea: destinatarul lipsă de la domiciliu

între timp și instanța
se dizolvase în acizii timpului
dar asta nu mai putea schimba cu nimic
sentimentul că toamna asta
- ca mai toate toamnele de pînă acum –
vine ca un nenorocit de funcționar
care trece să adune impozitele
pe sentimente pe spaime pe disperare chiar
ah, am să asmuț pe el toți cîinii
toate ploile
toate frunzele.

și brusc mi s-a făcut frică:

Doamne Dumnezeule, mi-ai dat

să fac lumea din nimic

așa cum ai făcut-o și tu

acum mă gîndesc

mă frămînt

nu cred că mi-a reușit ceva

din cîte ai așteptat de la mine

din cîte speranțe și-au pus

pariorii pe evoluția mea

poesis

Din poezia lumii

Serghei ESENIN (1895–1925)

În traducerea lui LEO BUTNARU

Nu știu, nu-mi amintesc,
În ce sat anume,
Poate chiar în Kaluga
Sau poate-n Reazan
Sau alt loc de prin părțile noastre,
Trăia un băiat
Într-o simplă familie de țărani,
Cu cârlionți galbeni-aurii,
Cu priviri albastre...

SPOVEDANIUA UNUI HULIGAN

Nu poate să cânte orișicare,
Nu oricui îi este dat să cadă ca mărul goldan
La străine picioare.

Aceasta e cea mai mare spovedanie
Prin care se mărturisește un huligan.

Eu afișez înadins o mină nefericită,
Pe umeri cu capul ca felinarul cu gaz lampant.
A sufletelor noastre toamnă desfrunzită-mi place
Pentru urmași s-o fac de-a lumina constant.
Îmi place când pietrele înjurăturilor
Fulgeră spre mine ca grindina furtunii râgâitoare,
Și-atunci îmi strâng și mai tare-ntre palme
Bășica frizurii mele, clătinătoare.

Atunci atât de drag îmi e să-mi amintesc
Iazul în lintiță, zvon de arini sub stele
Și că undeva la țară părinții îmi trăiesc,
Cărora le este în cot de versurile mele,
Dar cărora li-s scump cum carnea și pământul,
Ca ploaia răvășind verdeața în primăvară.
Ei ar veni cu furca să vă spargă trupul,
De m-ați atinge măcar cu o vorbă de ocară.

Sărmanilor, sărmanilor țărani!
Voi, probabil, v-ați cam urâțit,
La fel temându-vă de dumnezeu
Și de-al apelor duh sumbru și vrăjit.
O, dacă ați pricepe-n acest timp proclet
Că în Rusia feciorul vostru e
Cel mai bun poet!
Oare nu lor inima li se bruma,
Înțepată ca de spin, de ac,
Când el, desculț, călca prin băltoace reci?
Iar astăzi dânsul poartă un joben înalt
Și pantofi scârțâitori, de lac.
Însă mai trăiește-n el elanul de cândva
Al aceluiași ștrengar din ruseștile sate.
Oricărei vaci de pe firma mezelăriei
El i se închină încă de departe
Și, întâlnindu-se cu cărăuși în piața prăfoasă,
Amintindu-și izul gunoiului de pe ogoare,
El coada fiecărui cal e gata s-o poarte
Ca pe trena rochiei de mireasă.

Eu îmi iubesc vatra.
Îmi iubesc foarte tare baștina, frate!
Chiar de-i roasă de mahna ruginie-a răchitelor.
Plăcute mi-s ale porcilor râturi pătate
Și glasul broaștelor în miezul de noapte.
Sunt tandru bolnav de amintirile copilăriei,
Visez la ursuzul aprilie și la răceala serii,
De parcă să se încălzească, arțarul nostru
Se așază pe vine în fața focului zării.
O, câte ouă furasem eu din cuiburile lui,
Cățărându-mă pe scara crengilor întortocheată!
Mai e același, cu coroana-n legănatul vântului?
Îi mai rezistă scoarța aspră, crăpată?

Dar tu ce mai faci,
Iubite dulău bălțat?
De bătrânețe ai ajuns orb și scâncitor
Și tot umbli prin ogradă coda târându-ți
Ca cea mai prăpădită javră din sat,
De nu mai știi unde-i grajd, unde-i pridvor.
O, ce scumpe mi-s ștrengăriile de pe când,
Șterpelind din casă vreo coajă de pâine,
Eu cu tine mușcam din ea pe rând,
Fără-a ne contra deloc, om și câine.

Eu am rămas la fel,
La fel sunt cu inima.
Ca albăstrelele-n lan de secară
Pe față ochii îmi înfloresc.
Așternând a poemelor rogojini de aur,
Aș vrea să vă spun că vă iubesc.

Noapte bună!
Noapte bună la fiecare!
Prin iarba amurgului coasa zării zângăni prelung...
Astă seară aș vrea foarte tare
Prin geam luna s-o sug.

Lumină albastră, lumină atât de albastră!
Sub vălul ei nici să mori nu ți-e jale.
Fie, chiar de par oarecum cinic
Ce și-a prins un felinar la dos,
Mai la vale de șale!
Bătrâne, mult călăritule Pegas în trecere,
Să am și eu nevoie de trapul tău mărunt, ca la circ?
Eu am venit ca un meșter neînduplecat
Șobolanii să-i cânt, în slăvi să-i ridic.
Căpățâna mea lunii august e-asemeni,
Fierbe și curge al pletelor mele vin.
Aș vrea să fiu o velă galbenă-n țara
Spre care plutim, purtați de destin. *(1920)*

OMUL NEGRU

Prietene, prietene,
Sunt bolnav, sunt foarte bolnav.
Nu știu boala de unde se trage.
Ori că vântul fluieră deocheat
Peste câmpul pustiu
Ori, ca pe-un crâng septembrie,
Alcoolul creierul mi-a devastat.

Capul meu dă din urechi
Ca din aripi o pasăre.
Pe picior, ca pe un gât prelung,
Nu mai poate să penduleze.
Omul negru,
Negrul om
Pe margine de pat mi se așază,
Omul negru
Noaptea-ntreagă nu mă lasă să dorm.

Omul negru
Își trece degetul pe-o carte mizerabilă
De te ia greața
Și, fonfăind, peste mine,
Ca peste un mort monahul,
Îmi citește viața
Unui oarecare ticălos și chefliu,
Abătând spre suflet alean și spaimă,
Omul negru,
Negru, tuciuriu!

„Ascultă, ascultă, –
Îmi spune bălmăjit, –
În carte sunt multe gânduri
Și planuri minunate
Pentru mulțime de ani.
Omul acesta
Trăia în țara
Celor mai dezgustători
Tâlhari și șarlatani.

În decembrie-n țara aceea
Zăpada-i diavolesc de curată
Și vifornițele prind cu
Vesele fuse să toarcă.
Acel om era aventurier,
Însă de cea mai înaltă,
Elitară marcă.

Elegant,
Plus la toate – poet,
Chiar dacă de-o forță
Nu prea mare, dar
Sigură, știind să atragă,
Și pe-o oarecare femeie
De patruzeci și ceva de ani
O numea iubită
Și fetiță dragă.

Fericirea, – zicea, –
E-n dibăcia minții și mâinilor.
Toate sufletele neîndemânatice
Oricând de nefericite sunt știute,
Poți să juri.
Nu face nimic
Că prea multe chinuri
Duc la incoerente
Și mincinoase gesturi.

Prin furtuni, uragane,
În frigul existenței
Sau altă dată
La pierderi grele
Sau când îți e trist
A părea zâmbitor și simplu-n toate –
E cea mai superioară artă".

„Omule negru!
N-o să-ndrăznești așa ceva!
Că doar nu ești un scafandru
Ce-și trăiește orbește slujba,
Sfidând adâncimea.
Ce mi-e de
Poetul scandalagiu?
Te rog să-mi citești și să-mi spui
Cu totul altceva".

Omul negru
Mă privește țintă, de-aproape,
Și ochii i se-acoperă ca
De-o vomă de peruzea,
De parcă ar vrea să-mi spună
Că eu sunt pungaș și hoț,
Care obraznic, cu nerușinare
L-ar fi jefuit pe cineva.
....

Prietene, prietene,
Sunt bolnav, sunt foarte bolnav.
Nu știu boala de unde se trage.
Sau că vântul fluieră deocheat
Peste câmpul pustiu
Sau, ca pe-un crâng în septembrie,
Alcoolul creierul mi-a devastat.

Noapte geroasă.
Tihnit e locul răscrucii.
Eu sunt singur la geam.
Musafir și prieten nu am de-așteptat.
Câmpia întreagă-i acoperită
De-un var sfărâmicios și moale,
Și arborii, precum călăreții,
În grădina noastră s-au adunat.

Undeva plânge
Lugubra pasăre-a nopții.
Călăreții de lemn risipesc
Ropot des de copite
Ca-n năvală bulucul.
Iată din nou, ăsta, negrul
Se așază-n fotoliul meu,
Săltându-și jobenul,
Aruncându-și, neglijent, surtucul.

„Ascultă, ascultă! –
El sforăie, privindu-mi în față,
Și se înclină
Tot mai aproape, aproape, – mie
Nicicând nu mi-a fost dat să văd
Ca cineva dintre potlogari
Să sufere atât de tandru, prostește
De insomnie.

Ah, să zicem că m-am înșelat!
Dar acuma luna e plină.
Oare de ce ar mai avea nevoie
Biată de somnolență lumea prea mică?
Posibil, cu coapsele în revărsare
Tainic veni-va «ea»,
Și tu va fi să citești
Prizărita-ți și obscura lirică?

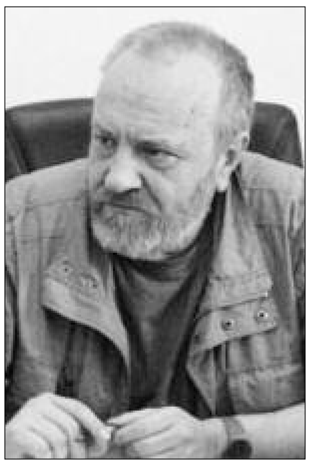
Ah, eu țin cu adevărat la poeți!
Nostim popor, ce mai.
La dânșii totdeauna găsesc
Istoria cunoscută inimii mele
Ce nu mai ia aminte, –
Cum unei studente cu fața în coșuri
Un monstru cu pletele lungi
Îi vorbește de alte planete și lumi
Topindu-se de sexuale instincte.

Nu știu, nu-mi amintesc,
În ce sat anume,
Poate chiar în Kaluga
Sau poate-n Reazan
Sau alt loc de prin părțile noastre,
Trăia un băiat
Într-o simplă familie de țărani,
Cu cârlionți galbeni-aurii,
Cu priviri albastre...

Și iată-l crescut mare, matur,
Plus la toate – poet,
Chiar dacă de-o forță
Nu prea mare, dar
Sigură, știind să atragă,
Și pe-o oarecare femeie
De patruzeci și ceva de ani
Numind-o iubită
Și fetiță dragă".

„Omule negru!
Ești un hain musafir.
Gloria asta demult
Pe urmele tale se-aține".
Eu sunt înnebunit, sunt înfuriat,
De prezența lui
Și îi zbor bastonul
Direct în mutră,
Între ochi,
La rădăcina nasului...
....
Luna a murit,
În geam albăstresc zorii.
Ah, tu, noapte!
Noapte, ce strâmbătăți ai tot turuit?
Stau cu jobenul pe cap.
Nu e nimeni cu mine.
Sunt singur...
Și oglinda e spartă, ruine... *(1925)*

proză de **Marian Ilea**

ILEA de Bârgău şi Ieud

Nordul lui Ilea

MĂRECUŢA

Mă culc în muzeu, mă trezesc unde m-am culcat. La cinci dimineaţa deschid ochii odată cu cântatu' cocoşului: Mărecuţă, sus, ia-ţi toiagu' şi umblă.

Multă vreme am trăit aici cu programu' pe care mi l-am făcut sîngură. La patru fix, făceam focul, mîncarea şi merindea pentru Gheorghe. La cinci jumate omu' era îmbrăcat curat, spălat cu sopon Cheia că-i mirosea obrazu' a proaspăt cu iz de viorele, mîncat ca lumea, numa' bun de scos în lume. Ieşea la autobuzu' ce-l ducea de la primăria din Ieud pînă la mina din Borşa. Aşa frumos l-am purtat să n-ajungem de comèdie în sat. La şase jumate mă apucam de feciori şi de fete, doi cu două, pînă plecau la şcoală. Sara picam din picioare direct în pat şi dimineaţa o luam de la capăt. Gheorghe bărbatu' numa' rîdea: „Mărecuţă, îi tare greu, dacă nu ne-o plăcut cartea şi plăivazu', ţinem în mîini perforatoru', sapa, lopata, mama ei de lume, astăzi şi mîine". Tăceam. Vreme multă am tăcut. Gheorghe bărbatu' nu zîcè rău.

Pe mine nu m-o-nvăţat nimeni absolut să citesc. N-am făcut şcoală barem o zî. Tata o fost primar aici, în comună. Victoru' lu Picioreag, i se zîcè. A lu' Picioreag am fost noi. Picioregii ăştia o fost mulţi, că aveau în vechime o coastă a lor. Chiar în vîrfu' coastei avea casă secretaru' de la Primărie. Alt Picioreag şi ăsta, însurat cu o doamnă de la oraş. Tata s-o supărat pe ceva numa' de el ştiut şi-o plecat din primărie şi altu' n-o mai intrat acolo, da' nici nu l-o chemat nimeni înapoi. Mai după cinci ani o fost omorît cu tăietură de cuţît la o stînă.

Noi n-am ştiut veci care o fost criminalu'. Mă uitam la oamenii din Ieud cum treceau pe lîngă mine şi-mi şopteam: „Poate tu ai fost, ori iel, ori ăla, care i-o stîns viaţa lu' tata Victor". După ce l-am adus pe Gheorghe în casă, după măritiş, tăte astea o dispărut.

Cu cetitu' am scos-o cumva, cu unchiu' secretaru' şi cu doamna Pălăguţa, nevastă-sa de la oraş, aia din vîrf de coastă, a Picioreagului, care m-o luat în casa lor cîteva dimineţi, m-o-nvăţat să fac cîrligele pe caiet, apoi literele şi numerele. Atîta o fost învăţătura cu care-am plecat ieu în viaţă. Adică mai mult am stat prin Ieud. Da' am mai şi fost şi hăt departe, când s-o putut.

Pălăguţa secretarului mi-o zîs după a noua dimineaţă: „Mărecuţă, acuma stop, tu eşti luminată în cap, amu' ai fi bună deja de clasa a doua la şcoală". Multă vreme m-am mai căznit să citesc de una sîngură pînă am învăţat. N-o fost rău, că m-o ajutat cînd o apărut televizoarele şi or prins a se da pe ecran filme străine cu scrisul românesc la fundaţia ecranului, acolo jos. Citeam perfect. Şi Gheorghe mă punea să-i citesc. El se uita numa' la filmu'-film şi avè urechea ciulită la ce citeam eu. Am ajuns să ştiu a coase corect litere pe orice gulere. Aşa de bună!

Astea o trecut. Le las să se hodinescă. Mă dezmorţesc de cum mă dau jos din pat. Mă plimb greu pe podele, calc pe preşuri, desculţă. Mă spăl, sîngură îmi fac mîncarea şi-mi pregătesc programu' zîlei, pînă-n noaptea ce va să vină. Mă uit pe fereastră cum crapă zorii şi mulţămesc Domnului pîntru încă o zî.

Îmi vin gînduri mai aproape de vremea de azi. În anu' o mie nouă sute nouăzeci şi trei, oamenii de la noi o prins a face baruri. „Fă şi tu, Mărecuţă", o zîs Gheorghe, „să nu ne margă feciorii şi fetele pă la alţii, ori în alte comune, ori pă la oraş". „Fac, Gheorghe", i-am zîs bărbatului. Şi l-am făcut, chiar în casa asta l-am făcut. După trei luni l-am şi închis. Barurile îs pentru nemernici, nu pentru oamenii crescuţi în frica Domnului, aşa am crezut şi aşa cred şi-amu', ieu, Mărecuţa lu' Picioreag, măritată Mureşan.

S-o dus şi astea. S-o dus şi feciorii şi fetele la alea ale lor. N-o fost prè bine. Pînă o dată ce-am găsit pîn' podu' căsii găzdăluieli şi lucruri rămase de la moşii moşilor mei. Tare multe, că nici nu ştiu cum o putut încăpè. Parcă iară mi-o apărut în cap lumina aia pe care o văzut-o doamna Pălăguţa a secretarului. Întîi am zîs că de ce să dau foc la moştenirea mè şi-apoi am zîs că hai să fac ieu un muzeu, pă care l-am şi făcut în casă, şi-uite aşè am ajuns să locuiesc în Casa-Muzeu Mărecuţa, comuna Ieud, nr. 133, la strada Principală. Vine lumea ca la urs, în fiecare zi, să vadă. Nu cer nimica, nu capăt nimica, nu trebe să-mi dea nime nici un şfanţ, numa' pentru că intră, să uită, şi-atîta tăt.

Da' de-i place oarice, schimb placa şi-l pun să cumpere. De nu, nimica! Nici chiar aşè! Aşè am cunoscut doamne multe din oraş care-şi duc de la mine cămăşi vechi pă bani noi. Ăştia de la noi care au pe-acasă cămeşi din astea, numa' vechituri, sau pieptare, le aduc la Casa-Muzeu Mărecuţa. Iei zîc: „Vezi că-s desfăcute, aranjează-le şi vinde-le tu şi dă-ne şi nouă ceva, acolo, puţîn, cît a hi, Mărecuţă!". Dară că le primesc, le tomnesc, cu maşina de cusut repar cusăturile, şi le pun la vedere în muzeu. Vin doamnele, le cumpără şi-apoi umblă prin oraş cu ele. C-aşa-i amu' moda veche la oraş şi-n ţări străine, tăt aşè! Norocu' mieu!

O am de la străbunica, maşina mè de cusut, o ung cu unsoare de care-i trebe maşinii şi cu oloi şi merge ca nouă.

Nici domnii nu se lasă mai prejos. Cumpără pîntru ei, ca să să potrivească cu doamnele. Aşa să tăt adună cămăşile, apoi sfetărele de lînă, cioarecii, pieptarele ori ciubotele.

Pieptarele îs cu jeburile tare mari, că aşè le purtau bătrînii ieudeni, da' le tomnesc ieu un miez la jeburi să fie mai pe placu' domnilor care le cumpără ca să le poarte.

S-o aflat ce se trebăluieşte la Casa-Muzeu Mărecuţa. Aşè că se-adună cîtelin la mine vechituri din satele de pe Mara şi de pe Iza. Ş-apoi, decît să le-arunce oamenii, nu-i aşè?, mai bine le-aduc la mine, şi cînd să vînd capătă şi ei ceva, nu tare mult, da'-i mai bine decît deloc.

Am şi lucruri făcute de mînă, vechi da' nu vechituri, lucruri de demult cum nu să tare mai găsesc nici pe la noi. Pe astea le tîrguiesc numa'cu doamne şi domni din străinătăţuri. Ăia dau tare mult şi-n banii lor ceia tari, că nici nu să uită la leii noşti!

De cînd am deschis Casa-Muzeu Mărecuţa, s-o-nvăţat şi ăştia mai tinerei dă pă la noi că nu-i rău să fii îmbrăcat duminica, la biserică, în portu' vechi. Aşè că-şi fac şi iei haine noi după moda veche şi zîc că-s ca ăia de la oraş. Atunci cînd îi văd aşè bine-mbrăcaţi, îmi dau lacrimi, că n-am deschis degeaba Casa-Muzeu Mărecuţa. Şi că pîn' mine gîndeşti că bătrînii s-o-ntors pă uliţe şi pă la biserică.

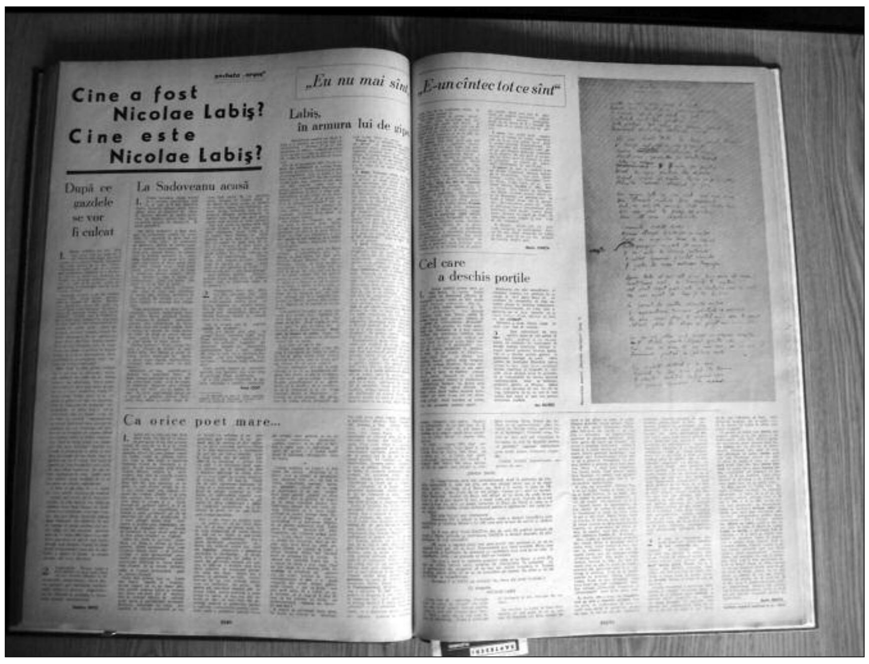
Asta fac ieu în Ieud de cînd am ajuns văduvă şi sîngură. Am două fete care-s măritate la oraş şi doi feciori, unu'-n Tîrgu-Mureş şi celălalt în Sovata. Tăţi cu prunci şi la casele lor, îs mîndră de ei. Da' de-aia îs sîngură. Nu din altă pricină. Da' mă descurc. Nici bine, nici tare rău. Am cinci operaţii pînă-amu', şi de la una am rămas cu proteză la şold care mă supără şi mi-o pus în mînă toiagu' ca să pot umbla. Da' mă mişc peste tăt, mă mişc că-i tare bine să te poţi mişca, nu să stai ţapănă şi să nu faci nimic, să-ţi plîngi numa' de milă cît îi zîua de lungă. De-aia mă mişc, pîn' Casa-Muzeu şi pe lîngă. Mai am ceva şi cu inima. Da' n-am nevoie de la nimeni de nimic.

Bărbatu-meu de inimă s-o dus. Îs patrusprezece ani trecuţi de-atunci. Avè şaptezeci de ani şi eu şaizeci şi şapte. Vorbea cu bătrînu' de peste drum de noi şi glumèu: „Ţîie, măi Ion", zîcè al meu, „cîţi ani ţi-o mai dat doctoru'?". „Măi Gheorghe", zîcè vecinu' către al meu, „m-o pipăit, m-o tăt întors şi mi-o spus că încă cinci ani, Gheorghe, să poate fără reparaţii". „Mie mi-o dat", i-o răspuns al meu, „douăşicinci fără revizie, măi". Şi rîdeau, amîndoi. Şi-ntre ei era drumu' ţării care-i despărţè.

Şi după Ion, în noaptea care-o urmat, s-o dus de inimă oprită şi bărbatu-meu. O avut o moarte uşoară. O plecat şi m-o lăsat aice sîngură pînă m-oi hotărî să mărg la el şi-acolo ne-om aduna iară laolaltă, pîntru multă vreme.

De cînd îs sîngură, după anu' două mii, c-atunci o dat colţu' Gheorghe, treaba merge mai bine ca-n vremurile cînd eram noi tineri. Atunci o luam cu ştrafu' pînă-n Ovidiu, la Constanţa, meream amîndoi primăvara pe drumu' ăla şi ne-ntorceam numa' iarna de la sămănat, grijit şi cules mălai. Amu' îs televizoare şi maşini la toţi, pînă şi două la o persoană, drumu-i bun, nu numa' pîntru căruţă.

Ieu m-oi duce cînd a fi voia Celui de Sus, ce-a urma apoi nu mă mai priveşte. Pă locu unde-o avut casa Ion s-o deschis o prăvălie, a unuia din Moisei, să găsesc de tăte. Nu-i zice Alimentară, se cheamă Kiss, plus o inimioară ce are în mijloc scris cu roşu: LOVE. Are şi bar la care-i zice tăt aşè. Cu fete frumoase, care rîd cu mine, mă servesc şi-mi cară şi plasele. „Mătuşă Mărecuţa, te-ajutăm cu drag că şi dumneata ai făcut multe şi bune-n sat". Le spun că mîncarea chiar de-i multă-n

magazinu' lor ar trebui ca ăia care nu muncesc nici să nu mănînce, c-aşè zîce şi Sfînta Scriptură. Rîd fetele de să prăpădesc. Ieu dau însă iară cu vorba: „aşè-i cum zîc, şi la catolici şi la ortodocşi". Şi nu ştiu bietele de ce le plesneşte iară rîsul peste obraji şi maxilare. Cînd vreau să le opresc din rîs, spun: „La Iel ne rugăm şi ne-nchinăm tăţi" şi-arăt cu degetu-n sus, către cer. Fetele îs iară serioase.

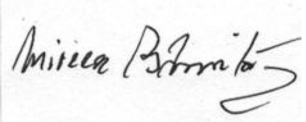
Stau iară şi zîc: „Mărecuţă, îi noapte, lasă-ţi toiagu' lîngă pat. Pune-te cu capu' pe pernă, ca să te trezeşti ca-n dimineaţa ce-o trecut şi-n aia care vine". Închid ochii şi zîc: „Îi ceas de miez de noapte, Mărecuţă, închide ochii că oricum n-ai ce să vezi cu ei deschişi, adormi în muzeu ca să te poţi trezi unde-ai prins a adormi".

La cinci dimineaţa iară cîntă cocoşu', iară deschid ochii: Mărecuţă, sus, ai dormit în muzeu, te-ai trezit în muzeu, ia-ţi toiagu' şi dezmorţeşte-ţi cioantele ...

Parcă-l văd pe Gheorghe, hăpt înainte de-a i să fi oprit inima, dimineaţă de dimineaţă, aşè cum sta-n pat, să uita la mine cum trebăluiesc şi zîce, rîzînd: „Mărecuţă, duce-te-ai unde-a sta apa să stai".

Mircea Bârsilă

O surpriză

Nicolae Mircea Benn (pseudonimul lui **Nicolae Bortiș**) a fost multă vreme, în juneţe, o speranţă a poeziei tinere. Pe când era sudent la Facultatea de Filosofie din Bucureşti a întemeiat, împreună cu alţi colegi (Gabriel Stănescu şi Mircea Oliv) cenaclul literar „Charmides”. De asemenea, a fost prezent cu un consistent ciclu de poezii (*Umilinţa la mediu)* în unul dintre acele volume intitulate **Caietul debutanţilor** pe care le-a publicat prin anii 1980, în urma unor severe concursuri de manuscrise, prestigioasa editură bucureşteană „Albatros”.

Din varii motive, Nicolae Mircea Benn s-a îndepărtat, în lungul anilor, de arena literară, lăsând impresia că a renunţat definitiv la arta poeziei. Şi, iată, acum, în 2019, abia acum le face o adevărată surpriză celor care l-au cunoscut şi apreciat, publicând, în sfârşit, un foarte bun volum de poezii: **Umilinţa ca adaptare**.

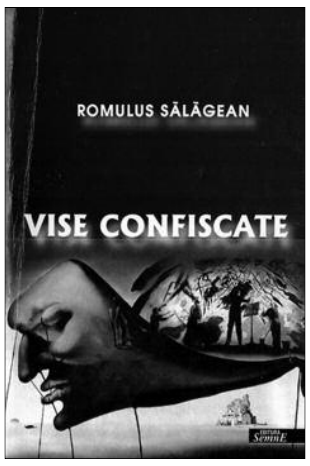
Şi cronologic şi prin scriitură Nicolae Mircea Benn aparţine Generaţiei optzeciste. Suplă, densă, inteligentă, scriitura sa este expresia unei originale şi mature concepţii poetice. Desolemnizarea mesajului liric, într-un registru ironico–sceptic, derularea rapidă a imaginilor, perspectiva autopersiflantă [„Derutat/Fac o ciudată gimnastică/ Dimineaţa:/îmi pipăi dispreţul/îmi blochez imaginaţia/iau pulsul/Urzicilor…//Urcarea pe cruce, nuu/Nu ar fi o soluţie!/Chiar aripile-s de prisos/Cât timp/Cuiul de sprijin/ Batjocoreşte/Şi osul frunţii//(Biografia/Se umflă monstruos!)/Şi umerii cad/Iepurii cad/Nucile/ Toate cu o pleoapă se lasă//E frig/Şi plouă-ncâlcit/Ca atunci când eşti/În beciuri departe/Departe de acasă…” - *E frig]* şi impecabila ştiinţă a mânuirii discursului în felul unui sculptor atent la echilibrul dintre golurile şi plinurile lucrării sale sunt câteva dintre trăsăturile definitorii ale stilului poetic al lui Nicolae Mircea Benn.

Un tulbure sentiment existenţial însoţeşte moderna temă a *poeziei despre poezie* : „Întregul poem/E o plângere a fiinţei/La nefiinţă/O umilinţă!//Îl simt/Ca pe o ne-mpăcată/ Amânare a morţii” (*Poem*); „Printre blide/Mişună câteva cărţi/Cu scoarţele unse/(fratele îşi mănâncă fratele)/Poetul/Se luptă cu imaginea/Unui poem/Desfigurat de intemperii//Mâine/Soarele va răsări/La aceeaşi oră!” (*Mâine soarele*); „Ca să mai scrii/Îţi trebuie o voinţă de fier!/Din cuvintele dezacordate/Trag poemul cu-n forceps/Ca pe un făt nedorit;/Confecţionez poemul cu sila/Ca şi cum – primăvara – /Aş face sicrie de tablă/ Pentru morţii ce n-au murit/La şapte metri în faţă/Se zbenguie sufletul meu/Într-un câmp otrăvit …/Au apus nobilii, elitiştii/Şi cavalerii – şoarecii roşii/Sapă tunele în căpriori /Umbra-şi devoră cu sîrg purtătorul/Şi faci psihanaliză când mori./Nu ne mai cunosc cireşii/Nici şerpii de casă/Vinul e mic inutil şi chircit/S-au scumpit timbrele/S-au tocit bocancii - toate/Cu o pleoapă se lasă/Sub un cer îndelung văcsuit….” (*Ca să mai scrii*). Acelaşi sentiment (de factură distopică) se inflitrează şi în viziunea despre existenţa umilită de zilnica „mecanică” a realităţii banale şi de ontologica vasalitate – a tuturoa - faţă de ea. Conflictul cu inacceptabila realitate se converteşte într-o intensă stare de spaimă cu întunecate valenţe metafizice: „Nimic mai periculos/Decât spaima!/Nici biciul/Nici gestul călăului/ încopciind laţul/Doar spaima/Spaima tocându-ţi simţurile/Măcinându-ţi nervii/ Sluţindu-ţi memoria//Spaima ca o ventuză/Storcându-te ca pe o cârpă/Cu care zmeul/Îşi lustruieşte bocancii/ Înainte să înceapă/ Un dans pe creştetul tău..”(*Flash back*); „Mă-nspăimântă bufniţa/Ce se arată tot mai des/În atelier…” (*De la un timp*).

În poeziile centrate pe transfigurarea elementelor biografice, substanţa confesivă dobândeşte, prin rafinarea şi interiorizarea ei, statutul de ficţiune lirică oglindind fuziunea reculului existenţial cu discretul elan vital.Prestigiul amintirilor şi retrăirea lor cu o intensitate care anulează secundaritatea lui „a doua oară” şi, totodată, voluptatea de a prelungi realul în imaginar („Mestecam încet şi sigur/Într-o perversă abandonare/Frunze iuţi de extaz/Bruiam totul/Şi numai imaginaţia/Avea pentru mine/O cât de câtă realitate” - *Cuvânt zdrobit*) conduc la constituirea unui personal univers liric. Ceea ce mai subzistă din realul obiectiv, în lumea poemului, este doar amintirea sa sub forma unor fărâme dizlocate din contextul generic.

Poezia din acest volum îmbină atitudinea protestatară faţă de „logica” de care depinde sensul lumii banale cu o valoroasă şi inedită exprimare lirică a cărei calitate are puterea de a-l face pe cititor să consimtă la adevărul formulat atât de frumos de „tânărul” debutant: „Dragii mei/ Poezia e atunci când/Un arbore verde/Îţi înverzeşte privirea văzându-l” (*Poezia e atunci când*). Încă un poet, aşadar, pe lista optzeciştilor reprezentativi: Nicolae Mircea Benn.

Între parodie și elegii

Romulus Sălăgean scrie cu voluptate (pillatiană) poeme într-un vers, în care simţul ascuţit de observaţie are fine nervuri lirice :„Pe marea de cuvinte spre lâna cea de aur” (*Poetul Argos*), „Un guşter îmi oferă locul pe buturugă” (*Politeţe*), „Pe braţe râul duce, ofelizată, luna” (*Selenară*), „În zori, un corb se-opreşte într-un gorun marcat” (*Avertisment*), „Pe cartea de poeme, un cititor grăbit” (*Fluturele*), „În noi trăieşte moartea ca într-un paradis” (*Oximoron*)… „Fecioare despletite storc strugurii-n picioare” (*Bahică*). Din punctual meu de vedere, ultimul poem ar fi trebuit să fie intitulat *Orfică*, pentru că obiceiul la care se face referire trimite – se pare – la mitul orfic potrivit căruia Dionysos Zagreus a fost jucat în picioare, după sfâşierea sa (sparagmos!), de titanii aţâţaţi împotriva lui de Hera, supărată că adulterinul Zeus l-a zămislit cu o altă zeiţă. Remarcabil este şi acest „poem” cu punctual de plecare într-un vers labişian (din *Moartea căprioarei*), „poem” ce dobândeşte, în întregul său, un surprinzător accent bacovian: „Copacul în câmpie îmi face semn să tac”(*Colaj*). Fără îndoială, acest poet – profesor de limba şi literatura română – este un intelectual „de calitate”, aşa cum se poate deduce atât din aluziile culturale frecvente în poezia şi, respectiv, în parodiile şi în pamfletele sale, cât şi în cronicile şi eseurile literare strânse în volumul **Fructele memoriei** (Editura Larisa, Câmpulung Muscel, 2019). Iată, spre exemplificare, o reuşită parodie urmuziană: „Cică nişte mioriţe/Duceau lipsă de cornişe./Şi l-au rugat pe Panurge/Să le ducă-n Moulin Rouge./ Panurge fiind băut criţă/Hărţuia o mioriţă,/ Neştiind că zeul Pan/Nu gustase pandişpan./ „Odiseus! Odiseu!/Strigă el din Ateneu-/Nu mai traversa pe stop/Că te prinde vreun ciclop !”/Ody scoase dintr-o grotă/O sirenă poliglotă/Şi a zis: „André Breton,/Revenons a nos moutons!”//*Morala*/Măslina sau căcărează”.

În cronica la volumul de poezii al unei poete (Domniţa Neaga) intitulat **Călător spre Crucea Sudului**, domnul Romulus Sălăgean afirmă, cu pertinenţă, următoarele: „Desigur, nu e vorba aici de o călătorie cosmică legată de evaziunea romantică precum în *Cometa* lui Jean Paul, de exemplu, sau *Povestea magului călător în stele*, de Mihai Eminescu. Titlul volumului Domniţei Neaga este numai un pretext pentru compoziţiile sale poetice, în care elementele acvatice se contopesc cu cele astrale, încât am putea spune că poetul-argonaut călătoreşte pe *mare cenuşie* sau pe *fluviul cosmic*.” În acelaşi text, autorul – Romulus Sălăgean– citează cu lejeritate din Baudelaire, Omar Khayam şi Eminescu, versuri pe tema călătoriei ca aventură a cunoaşterii.

În mod surprinzător, ironicul şi inventivul autor de parodii este, în orizontul poeziei lirice, un sentimental „dintr-o altă epocă” a discursului liric. Volumul **Vise confiscate** (Editura SemnE, Bucureşti, 2002) este structurat în mai multe cicluri ale căror titluri confirmă afirmaţia noastră: „Ardealul mă cheamă”, „În căutarea părinţilor pierduţi”, „ Balade vesele şi triste”…

Volumul conţine poezii realizate în diverse coduri lirice. Între poeziile care rezistă la lectură (şi pe care le consider, în ansamblu, frumoase, adică elocvente în privinţa talentului poetic al domnului Romulus Sălăgean) sunt intercalate poezii cu o tematică oarecum bătătorită şi care vădesc o anacronică atitudine (mentalitate) literară. Ironia din parodii este uitată în favoarea unei sincerităţi care, excesivă fiind, umbreşte (afectează) emoţia în expresia ei estetică. Iată câteva strofe reprezentative din lirica lui Romulus Sălăgean – în latura ei cea întru totul meritorie: „Ah, cercuri nevăzute cum mă strâng/Şi sufletu-mi a început să treacă-n/Regnul fiinţelor ce ne deplâng/.Că ne lipseşte coaja de mesteacăn” (*Amurg sentimental*), „O, Doamne, ce altceva sunt eu în visul tău/Decât un vers oprit – în stil alexandrin!/Din cosmoepopeea în care-s circumscris/Înaripat himeric de-un suflu sibilin…” ((*Psalm neortodox*), „Sunt regele unui regat pierdut/Coroana mi se clatină pe frunte/Copiii mei deşi nu s-au născut/Au început, prin vis, să mă înfrunte” (*Sunt regele unui regat pierdut*). Interesantă ca viziune şi, totodată, frumoasă în aspectul ei formal, de la prima strofă la ultima, este poezia *Zodia Berbecului*, ce deschide acest volum - şi în care ironia (bine dozată) ozonează mesajul liric: „…plutea în aer un miros bizar/de praf de puşcă, smirnă şi năut/când am descins călare pe un zar/cu care Lucifer juca barbut//Şi-aşa se nimeri: şapte april/mă nimeri în stil şi cu Urmuz/şi am căzut pe un teren labil/iar primul meu cuvânt a fost „j’ accuse!”/…/şi nu dau socoteală nimănui/când plec cu-argonauţii peste mări/timpul se întrupează în statui/cu ochii reci şi plini de întrebări//şi-am fost ursit să sufăr de cuvânt/de-acel Cuvânt ce încă nu s-a spus/în cioburi de argint să fiu răsfrânt/cum este păpădia în „Larousse”//şi am visat adesea clandestin/că m-ascundeam în iesle de Irod/că-s exilat în Pontu’ Euxin/că sufăr de o boală de rapsod//îmi amintesc şi astăzi, ca prin vis/duminica aceea de Florii/când o fereastră-n ceruri s-a deschis/ şi-un nimbus luminos mă-nvălui”.

Aşa cum se poate citi şi printre rândurile scrierilor sale, distinsul profesor Romulus Sălăgean trăieşte literatura, încă din tinereţe, ca traseu destinal major.

cronici

Liviu Capșa

Piatră curgătoare

Moto :
În Grecia, piatra are mândrie,
Nu se lasă călcată-n picioare,
Ori se ridică, semeaţă,-n cetate,
Ori curge, năvalnic, în mare.

Philippi

la început a fost piatra
apoi, peste ea, a plutit cuvântul
Apostolului

şi piatra a început să curgă

acum se-ntinde până-n grădina
în care stau cu Nae, cu Eugen, cu Horia
priviţi, prin ochii săi asiatici, de un motan
care se joacă cu frunze

adâncă e liniştea, adânc e şi cerul
ca după război

pe ramurile măslinilor
măslinele sunt încă verzi
iar doi fluturi se pierd printre ierburi
ca Brutus şi Cassius
în sângele izvorât din ruşinea înfrângerii

istoria e în altă parte
la câţiva metri, pe Via Egnatia
peste gardul de plasă
în amfiteatru, în închisoarea Apostolului Pavel
în Bazilica cu măreţia căzută-n pământ

mai în spate, cum se şi cade
în minunata latrină publică
marmura celor cincizeci de locuri
străluceşte de-o îndelungată nefolosinţă

istoria este şi aici, în grădina deliciilor noastre
unde motanul, sătul de atâta joacă, a adormit
cu noi prizonieri
în fanta ochilor săi asiatici

Alexandroupoli - 2018

Lindos

la Lindos piatra străduţelor urcă
sau coboară
după cum îţi e dorinţa

când urcă
măgăruşii te poartă
pe spatele lor trudit
întotdeauna câte doi

în pereche
să le fie şi lor povara mai uşoară

de prea multă mare
ţărmul s-a retras în sine
îngust ca o potecă ce fuge-n pădure

de prea mult albastru
cerul s-a dus mai sus
nici un nor nu-l mai ajunge

vapoarele vin şi pleacă
ithaca străzilor rămâne-n aşteptare
cu măgăruşii săi trişti
pentru a turiştilor bucurie

Pisicile din Rodos

întinse la soare
pun culori pe cenuşiul pietrei
printre stâncile zdrenţuite de vânt
la poalele cetăţii- oraş
stropite de valuri poznaşe

căscatul lor
lung cât siesta grecească
şterge urmele unui trecut glorios

nici umbră nici iarbă
nici nor
nu le catifelează odihna
nu le înrourează mustăţile
pisicilor astea de piatră şi mare
vecine cu vapoarele cu pescăruşii
cu duhul colosului prăbuşit peste ape

Un pescăruş în Oraşul de Piatră

nu-ţi risipi vremea cu fleacuri
mă povăţuiră unii
c-o vastă experienţă de turişti culturali

concentrează-te pe obiectivele importante
instalează-te în perimetrul esenţei
Palatul Marilor Maeştri
Muzeul Bizantin
Turnul Ceasului
Moscheea Biblioteca şi Baia – toate turceşti
Strada Cavalerilor

numai aşa vei simţi spiritul locului
te vei încărca cu istorie adevărată

eram hotărât să le urmez sfatul
când un pescăruş
aterizând pe zidul cetăţii
îmi încurcă toate planurile

Viaţă secată

ce aspră ce secată e viaţa
în oraşul de piatră
nicio gâză niciun fir de iarbă
nu-şi riscă aici frăgezimea

nicio floare de câmp
nu-şi risipeşte culoarea
nici un scaiete nu-şi agaţă speranţa
în zidul de piatră

doar piatră numai piatră
coaptă răscoaptă de soare
şi-arar vreo şopârlă speriată
înverzind din adâncuri de piatră

Rhodos - 2017

Vară cretană (I)

dansează bătrânul Zorba
ca pe o cârpă colorată
călcând viaţa-n picioare

rămân paşii săi în nisip
ca urmele bătăliei pe scuturi

Vară cretană (II)

herghelia valurilor
în ropot nebun
satură marea de umblet

Vară cretană (III)

stă lumina pe zidul cetăţii
ca leneşa miere
în faguri

Vară cretană (IV)

răsărit ca o gâlmă
între mare şi oraş
fortul cu gloria cojită
stropită de pescăruşi speraţi

Vară cretană (V)

la Knossos
coarnele sacre ne-amintesc
că-n regatul minoic
concurenţii săreau peste tauri

astăzi
căzut în rol de vedetă
toreadoru-i ucide

Heraklion – 2015

Insularii

au trăit între cer şi apă
pe un petic de pământ
au înviat focuri
şi-au scrijelit în piatră
au încălzit văgăuni
au cioplit şi au ars
şi-au durat aşezări
s-au înmulţit
au împânzit mările
şi-au apărat cetăţile
au luptat au învins au căzut
s-au împrăştiat prin munţi
prin păduri şi prin văi

au învăţat de la cer
de la vii şi de la morţi
de la zei
apoi au uitat totul
ca s-o ia de la capăt

Destin

porniseră căutătorii lânii de aur
cutreierând mări şi oceane
ani şi ani
izbind pe ultimul lor drum
o mie de orizonturi

şi-n urma lor
marine cimitire

De trei ori nu

nu cu pietre se sfarmă
zidul cetăţii

nu în scoici se-ascută
vuietul mării

nu cu ochii
a văzut Homer istoria

Marin Iancu

Din nou la clasici

COŞBUC ŞI „RESUSCITAREA ARHAITĂŢII UNEI LUMI”

Coşbuc este în postura pictorului naiv care-şi prezintă uluirea în faţa unui spectacol feeric. Fragment dintr-o epopee a neamului, *Nunta Zamfirei* e poemul unui act ritualic fundamental în viaţa individului şi a colectivităţii, prin finalitatea lui existenţială, legată de însăşi condiţia vieţii omeneşti.

Raportată la funcţia estetică a epocii în care a creat, suprapusă, în parte, cu anii în care au apărut primele semne de manifestare a poeziei lui Arghezi şi Bacovia, a lui Blaga şi Ion Barbu, originalitatea creaţiei poetice a lui George Coşbuc poate fi identificată în timbrul specific al fiecărui poem, în cadenţele comune şi în zonele de tangenţă ale acestora, înscrise printre valorile clasice ale literaturii române. Având în vedere mai degrabă relaţia fluidică imaterială dintre marile poeme, identificăm în versurile poetului Ardealului una dintre trăsăturile relevante a operei sale: caracterul popular, românesc al unei poezii de extremă originalitate, sentimentul apartenenţei la un orizont rural părăsit, bucuria propriu-zisă a regăsirii într-un ansamblu de privelişti sau sentimente de un pitoresc geografic şi etnografic de o mare complexitate. În tot ce s-a scris de mai bine de o sută de ani încoace în privinţa poeziei lui Coşbuc este în măsură să confirme ideea potrivit căreia idila coşbuciană, remarcabilă prin urmărirea naturii umane, are puncte comune cu poezia noastră populară tocmai prin modul în care, inspirată aproape exclusiv dintr-un univers natural plin de lumină şi de viaţă, proiectează asupra acestuia o gamă largă de sentimente gravitând în jurul erosului. Mai mult decât atât, reţinând caracterul scenic al multora dintre creaţiile poetice de această factură, G. Călinescu invoca prezenţa unui „lirism reprezentabil”, o formă de „ilustrare dramatizată a unui conţinut pasional, cu valoare de ritual, pe un fundal de peisaj sătesc”, după cum, peste ani, va completa Mircea Tomuş, realizate dramatic, aceste idile iau forma unor „scenete” populare în care gesturile şi limbajul perechii fac parte din sfera citadinului, a terestrităţii, a firescului uman. Aici, dragostea este înfăţişată monografic, de la primele înmuguriri ale ei la fata tânără din *La oglindă*, trecând apoi prin jocurile sublimate din idilele *Scara, Rea de plată* şi *Spinul,* după cum poemele de evocare ritualică, *Nunta Zamfirei* şi *Moartea lui Fulger,* surprind atitudinea românului în momente sale existenţiale supreme. Viziuni ale aceloraşi mituri străvechi, versurile din *Noi vrem pământ, In opressores, Decebal către popor* şi *Pentru libertate* împlinesc gândul epopeii, constituindu-se în mărturii ale vitalităţii şi dorului de libertate ale unui popor frustrat veacuri de-a rândul de dreptul şi de bunul lui cel mai de preţ, De o semnificativă originalitate, *Mama, Noapte de vară*, romanţele *La oglindă* şi *Numai una*, mărturisirile ingenue şi amare din *Dragoste învrăjbită* şi din *Cântecul fusului* capătă, în acest context, valenţe evocative ale momentelor şi peisajelor copilăriei, poveştilor de iubire, proprii unui univers poetic situat în limitele tradiţiei, dar în acelaşi timp original şi profund novator. Dincolo de o rară invenţie poetică, valoarea poemelor având ca temă, printre altele, evenimentele majore ale existenţei colective (căsătoria şi moartea), rezultă atât din bogata colecţie de motive folclorice, cât şi din filonul epic fabulos. Analizată dintr-o astfel de perspectivă monografică, se observă că proiectata epopee ţărănească a lui Coşbuc câştigă în omogenitate tocmai prin echilibrul între un lirism ponderat, aproape impersonal, şi elementele de meditaţie, de epic, anecdotic sau dramatic, din alte poezii. Creaţii cu un pronunţat caracter baladesc în care epicitatea îi dă poetului posibilitatea să-şi proiecteze atitudinile, sentimentele şi concepţia despre viaţă prin personaje a căror simbolistică este evidentă, *Nunta Zamfirei* şi *Moartea lui Fulger* aduc, în perspectivă epopeică, cele două momente existenţiale majore, aşa cum le trăieşte, de veacuri, sufletul trecător pe plaiurile pământului românesc. Datinile străbune nu sunt remarcabile prin reproducerea lor cu exactitate, ci prin esenţializare, urmărindu-se mai întâi atmosfera satului, a colectivităţii în momentele ei de fericire sau de tristeţe. Poemul *Nunta Zamfirei* a fost elaborat în decursul a cinci ani. Prima versiune, datând din 1884, ultima perioadă a studiilor gimnaziale din Năsăud, a fost publicată pentru prima oară în „Tribuna”, Sibiu, la 24 mai 1889, şi îl consacră definitiv pe autor ca poet de real talent. Aceasta va constitui şi varianta citită la Junimea spre sfârşitul lui ianuarie 1890. Versiunea reprodusă în „Convorbiri literare”, Bucureşti, nr. 12, 1 martie 1890, va cunoaşte o formă mai accentuată decât cea din „Timpul” şi mai apropiată de cea pe care poetul o va publica în toate ediţiile antume ale volumului *Balade şi idile*. Se întâmpla ca, în august 1887, G. Coşbuc să ajungă la Sibiu, unde va rămâne până în 1889. Ioan Slavici va consemna cu entuziasm evenimentul: „De vreo două săptămâni avem aici pe Coşbuc, un admirabil băiat de vreo 21 de ani, unul dintre cele mai distinse capete.” De bun augur, mişcarea literară de la „Tribuna” a dus la cristalizarea poziţiei lui Coşbuc faţă de literatură, în direcţia interesului către folclor, ca bază a literaturii culte, şi către limbajul popular, orientată, în esenţă, spre idealul restabilirii unităţii culturale a poporului român. Munca în redacţia revistei „Tribuna”, alături de Ioan Slavici, I. Bechnitz şi de Septimiu Albini, toţi oameni cu o serioasă cultură înaintată, a însemnat o adevărată şcoală literară. Ioan Slavici este şi cel care în *Amintiri* va mărturisi următoarele: „George Coşbuc, înzestrat din belşug de către firea cea dinamică, s-ar fi ridicat în toate împrejurările deasupra contemporanilor săi, n-ar fi ieşit ceea ce a fost dacă nu şi-ar fi croit lucrarea vieţii în mijlocul acestor oameni cu cultură generală, care toţi erau scriitori...” Poetul însuşi va vorbi despre perioada petrecută la Sibiu ca despre „cei mai rodnici” ani ai săi, ca despre un prilej benefic în sensul orientării scrisului său spre idilă şi a trecerii treptate de la simple versificări pe teme folclorice la creaţii originale. În paginile „Tribunei” i se tipăresc numeroase poezii, semnate sau nesemnate, printre care unele cele mai izbutite creaţii ale sale: *Nunta Zamfirei, Rada, Mânioasă, Numai una, Fata morarului, Crăiasa Zânelor* şi, nu mai puţin, o parte din *Anacreontice*, publicate cu mici modificări în ciclul *Cântece* la sfârşitul volumului *Balade şi idile* din 1893. Apariţia poemului *Nunta Zamfirei*, un poem-spectacol admirabil, l-a impresionat şi pe olimpianul Titu Maiorescu, reuşind chiar să-i creeze tânărului ardelean aureola de mare poet şi să-l impună definitiv în atenţia cititorilor şi a criticilor de peste munţi, „La 1893, va mărturisi G. Coşbuc, când am publicat *Balade şi idile* eram cunosut în Ţara Românească numai după *Nunta Zamfirei*. De când am început să scriu, m-a frământat ideea să scriu un ciclu de poeme cu subiectele luate din poveştile poporului şi să le leg astfel ca să le dau unitate şi extensiune de epopee [...]. *Nunta Zamfirei* este un episod din această epopee.” Spre anul 1889, „Tribuna” începe să lucreze în pierdere, situaţia de aici ducând la desfiinţarea unor posturi, printre care şi cel al lui Coşbuc. Slavici îi scria lui Maiorescu: „Am în sfârşit o rugare; ajutaţi-mă să-l trimit pe Coşbuc la Bucureşti, ca să-l vedeţi. Eu sunt sigur că e destul să-l vedeţi ca să fiţi de acord cu mine că trebuie să facem tot ce ne stă prin putinţă ca talentul acesta să ajungă la deplinătatea lui desfăşurare.” La insistenţele lui Ioan Slavici, Titu Maiorescu îl cheamă la Bucureşti, unde soseşte pe la mijlocul lunii decembrie 1889. Înaine de a fi publicată în „Convorbiri literare”, în martie 1890, *Nunta Zamfirei* fusese citită de Coşbuc „în şedinţa intimă” de la 23 decembrie 1889. Titu Maiorscu şi Junimea se entuziasmară la lectura poeziei. La a doua invitaţie, la 23 ianuarie 1890, Coşbuc citi versiunea definitivă a *Nunţii Zamfirei*. În jurnalul său Maiorescu a nota în stilul său laconic: „Coşbuc, cu eminenta sa poezie *Nunta Zamfirei*.” Până la apariţia poeziei *Noi vrem pământ* (1894), *Nunta Zamfirei* avea să rămână cea mai cunoscută şi mai apreciată scriere a lui G. Coşbuc, ceea ce îl va determina şi pe Nicolae Iorga să consemneze următoarele în a sa *Istorie a literaturii româneşti. Introducere sintetică:* „Apariţia *Nunţii Zamfirei* în fruntea «Convorbirilor literare», prin urmare cu decret de la Junimea, cu pecetea lui Titu Maiorescu, a fost o revoluţie surprinzătoare, şi oarecum o jenă. Era o poezie cu totul nouă, cu care nu eram deprinşi, o poezie care a rămas la poartă pentru toţi cei din Vechiul Regat cari aparţineau acelei generaţii...” Ca şi în finalul poemului *Călin (file din poveste)* de Mihai Eminescu, Coşbuc realizează în *Nunta Zamfirei* un scenariu al unui eveniment receptat la proporţii universale, cu un pronunţat caracter popular, chiar dacă elementele de decor aduc o notă de fabulos. Este însă vorba de un spectaculos folcloric mai întâi şi după aceea de o atmosferă de basm. Poemul începe ca şi în *Luceafărul* eminescian, decât că lexicul şi expresia imprimă versurilor o notă de rusticitate şi de arhaitate: „E lung pământul, ba e lat,/ Dar ca Săgeată de bogat/ Nici astăzi domn pe lume nu-i, /Şi-avea o fată, - fata lui -/ Icoană-ntr-un altar s-o pui/ La închinat”. Dragostea naturală este elementul major al eroticii coşbuciene: „Dar dintr-al prinţilor şirag,/ Câţi au trecut al casei prag,/ de bună seamă cel mai drag/ A fost ales”. Dragostea firească a perechii maritale face ca întrgul univers nupţial să stea sub semnul voioşiei populare, al armoniei şi seninătăţii. *Nunta Zamfirei* este un poem cu deschidere dramatică în care spectaculosul folcloric se evidenţiază prin păstrarea unor „tipare”. Este înfăţişat un ceremonial al nunţii care rezistă timpului şi umple spaţiul românesc, dând o coloratură specifică existeţei noastre colective. Numele cuplului nupţial, Viorel şi Zamfira, n-au nimic comun cu basmul, fiind autentic populare, iar comportamentul personajelor se integrează unor tipare psihoetnografice de sorginte folclorică. O apropiere a începutului baladei de cel al poemului *Luceafărului* poate duce la concluzia că atmosfera de basm a poemului eminescian se reduce la Coşbuc numai la eminenţa fetei care este „icoană-ntr-un altar”, asemănătoare prin frumuseţe şi candoare cu fata din *La oglindă*.

În structura proiectatei sale monografii a erosului popular, apariţia baladei *Nunta Zamfirei* este o necesitate, fiindcă sentimentul erotic este prezentat de la primele manifestări ale dragostei până la nuntă, eveniment al perechii erotice cu aspect de armonie universală. Inefabilul nu vine din prezentarea pitorescului, ci din transfigurarea evenimentului prin imagini hieratice, de esenţializare a mişcărilor scenice până la stilizarea materialalului folcloric: „De cum a dat în fapt de zori/ veneau, cu fete şi feciori,/ Trăsnind rădvanele de crai,/ Pe netede poteci de plai;/ La tot rădvanul patru cai,/ Ba patru sori”. Sinecdoca folosită frecvent dă sentimentul unei extinderi universale, cu un exod de nuntaşi veniţi din toate părţile lumii: „Din fundul lumii, mai de sus,/ Şi din Zorit, şi din Apus,/ Din cât loc poţi gândind să baţi,/ Venit-au roiuri de-mpăraţi,/ Cu stemă-n frunte şi-mbrăcaţi/ Cum astăzi nu-s”. Ritmul lgănat, dând impresia de atotcuprindere, care conferă solemnitate ceremonialuilui. Ceea ce impresionează în orchestraţia coşbuciană a nunţii este gradarea ascendentă a descrierii prin care se punctează momentele importante ale firului narativ. De la proporţiile hiperbolice, cu accente basmice ale rădvanului cu miri se trece la evocarea Zamfirei, portretul cu caracteristicile realiste ale acestuia cuprinzând evocarea unor reacţii fiziologice comune: „Şi ea mergând spre Viorel,/ De mână când a prins-o el,/ Roşind s-a zăpăcit de drag”. Verbele la trecut proiectează în arhaic o sărbătoare a satului românesc. Numai atunci când hora în legănarea ei dă impresia de văluire a existenţei într-un „spaţiu mioritic”, prezentul etern „luminează” acest topos magic. De remarcat că materialul etnografic nu urmăreşte reproducerea pitorescului, ci mişcarea psihologică a unei colectivităţi într-o desfăşurare exuberantă, totul petrecându-se sub semnul solemnităţii. Materialul faptic, cât şi cel lingvistic este stilizat, iar oralitatea devine mai degrabă specifică unei poezii care are aspectul oraţiei de nuntă, cum sesizează folcloristul Ovidiu Bîrlea. Coşbuc este în postura pictorului naiv care-şi prezintă uluirea în faţa unui spectacol feeric. Fragment dintr-o epopee a neamului, *Nunta Zamfirei* e poemul unui act ritualic fundamental în viaţa individului şi a colectivităţii, prin finalitatea lui existenţială, legată de însăşi condiţia vieţii omeneşti. „Ni se pare, în consecinţă, este de părere Petru Poantă, că poemul este o feerie nupţială, infuzată cu câteva elemente de mitologie sublimată, dintre care mai lămurit transpar dionisiacul şi panismul [...]. Iată că în *Nunta Zamfirei* mitologicul difuz, abia bănuit, este distilat în feerie, dar una coerentă, regizată foarte exact, de unde şi impresia de realism. Sensul ei este mai profund decât al unei simple nunţi ţărăneşti.”

Smederevo – 50

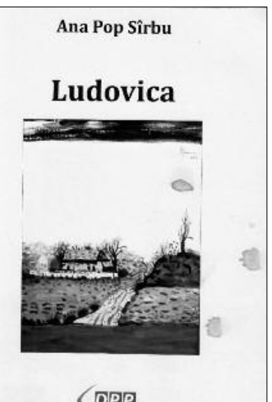
Aflat la a 50-a ediţie, unul din cele mai cunoscute şi importante festivaluri de poezie din lume, „Toamna poetică la Smederevo” (Serbia), s-a desfăşurat pe parcursul mai multor zile (14 – 18 octombrie 2019), fiind invitaţi cincizeci de poeţi din numeroase ţări (Argentina, China, Ecuador, Franţa, Italia, Germania, Belgia, Rusia, Bulgaria, Polonia, Israel, Slovacia, Macedonia, Republica Srbska şi, bineînţeles, din ţara gazdă, Serbia). România a fost reprezentată de poetul reşiţean (invitat a doua oară) **Octavian Doclin** şi de poeţii de limba sârbă, din Timişoara, **Slavomir Gvozdenovici** şi **Liubinka Perinaţ-Stankov**, care au citit în prima parte a recitalului „Seara Internaţională de Poezie”, pe scena Centrului Cultural Smederevo. În cadrul Festivalului a fost lansată antologia **Slobodne pesme / Poeme libere**, de Octavian Doclin, volum bilingv (sârbo-român), apărut în Editura Meridiane, Smederevo, 2019, prezentat de poeţii **Goran Georgevici** (directorul Festivalului), **Radomir Andrici** (fost preşedinte al Uniunii Scriitorilor din Serbia) şi de cel care a asigurat traducerea poemelor, **Slavomir Gvozdenovici** (co-autor, alături de **Ada D. Cruceanu**, şi al selecţiei din creaţia lui Octavian Doclin). Lansarea-vedetă de carte, ca de fiecare dată, a fost antologia acestei ediţii jubiliare, sub titlul **Smederevo-50**, care se deschide cu nimeni altul decât cu **Peter Handke**, recentul Laureat al Premiului Nobel pentru literatură. Antologia include şi poeţii din România invitaţi la această ediţie. Trebuie să amintim că printre cele mai importante premii ale Festivalului, de la înfiinţarea lui (1970), se numără „Cheia de Aur” a oraşului Smederevo, obţinut şi de scriitorul român **Geo Bogza** la vremea sa. Biblioteca Naţională din Smederevo a organizat o amplă expoziţie retropespectivă foto-documentară a Festivalului şi a cărţilor apărute în editura Meridiane. Organizatorii au oferit participanţilor şi un impresionant spectacol de poezie şi muzică medievală sârbă în Fortăreaţa Semendria/ Smederevo, care străjuieşte de secole această parte a ţinutului dunărean.

OCTAVIAN DOCLIN

Carte nouă

Ana Pop Sârbu - *Ludovica* (Editura DAVID PRESS PRINT, Timişoara, 2019)

Ana Pop Sîrbu este cunoscută poetă din Timişoara, cu mai multe volume apărute între 1974 şi până anul trecut. Acum publică un volum mai puţin obişnuit: *Ludovica* (Editura DAVID PRESS PRINT, Timişoara, 2019), cu o prefaţă de Smaranda Vultur. Dintr-o notă a autoarei, aflăm că această carte cuprinde „celule narative” din romanul *Ludovica*, predat fiului său cu cererea ca acesta să nu-l publice decât peste 20 de ani.

Ce înseamnă celulele narative ale Anei Pop Sârbu? Am putea spune că avem de-a face mai curând cu „celule lirice”. Cartea cuprinde fragmente şi secvenţe nostalgice dintr-un lung dialog între arhitecta Ludovica şi pictoriţa Petra, prietene foarte bune, revenite în vacanţă în satul Teaca din Bistriţa Năsăud, satul natal al autoarei, de altfel. Cele două îşi trec în revistă copilăria, tinereţea, comentează fotografiile dintr-un cufăr adus de bunica Ludovicăi din America unde făcuse parte din migranţii ardeleni de la începutul secolului XX, fac descrieri de natură, îşi amintesc obiceiuri de odinioară. Cartea are însă şi o dimensiune ludică, cele două „jucându-se de-a cuvintele”, făcând scurte poeme pe cuvinte date. Ziceam că avem de-a face mai curând cu ...celule lirice. Iată o imagine care ţine mai mult de poezie decât de proză: „Îmi amintesc imaginea unui cuplu fericit. Ploaia măruntă îi apropia. Ce să mai nască ei un alt spaţiu între cuvinte? O privi mulţumit că o putea vedea mai aproape pe iubita lui. Părul era de culoarea unei ghinde stinse”.

Parfumul de epocă este reconstituit şi cu ajutorul numeroaselor regionalisme: şirep, alei (parc), târnaţ, ţucăr, ştrec, pleu, şperlă, corliţă, silvoiz, culpător, conie, fideu, laboş, ploctăn, hăizaş etc. dar şi cu un fotodocument, cu poze de familie, cu poze din sat, case, grajduri, cufărul bunicii Maria „Americanca”... *Ludovica* este o carte sentimentală dând seamă despre o viaţă frumoasă în echilibrul ei. (***DAD***)

Mioara Bahna

Urmând departele, spre sine – Ioana Sandu: Memoria muntelui

Girat (deşi cred că poezia Ioanei Sandu şi-a confirmat de mult nivelul valoric) de o prefaţă semnată de Adrian Lesenciuc şi de o postfaţă, scrisă de Mircea Petean, volumul de versuri „Memoria muntelui” – Editura Limes, Floreşti, Cluj, 2019 – cuprinde două părţi, „Memora muntelui” şi „Lumi amestecate”, în care, de la început, se instăpâneşte o stare oximoronică, prin coroborarea tristeţii şi a resemnării, în faţa timpului, temă aproape omniprezentă în creaţia artistică a lumii, şi care, în cazul de faţă, pare a se declaşa odată cu „o prefacere în faţa Crucii”, sugestie, desigur, a unui mod superior de a înţelege drama omului conştient de efemerul condiţiei sale.

Un aspect care se remarcă, dintru început, în „Memoria muntelui” este că muntele nu înseamnă doar o formă de relief cu trăsăturile care îi alcătuiesc toposul, legat, mai ales, de peisagistică, pentru că, aşa cum sugerează chiar titlul, poeta urmăreşte, mai degrabă, semne heraldice, întipărite într-o zonă spirituală înaltă, în toate sensurile, cu sfiala, dar şi cu dorinţa de a cunoaşte a celui ce îşi asumă calea iniţierii ca pe o necesitate vitală, pe drumul căreia păşeşte cu atenţie, tenacitate, dar şi cu evidentă adoraţie, pe care, prin poezie, încearcă nu doar să o împărtăşească posibilului cititor, ci, mai mult, să i-o inducă, să-l atragă spre această împlinire („**Dacă te duci înainte /** semnele vor fi în sălaşul pietrei / şi rămâi în trezire / cât mai aproape de cuibul luminilor / din Muchia Lungă”).

În planul construcţiei, multe dintre poeziile din carte sunt monologuri adresate, însă este vorba o persoană a doua care se poate identifica, de cele mai multe ori, cu sinele, ca modalitate de exprimare a obiectivităţii perspectivei: „trebuie să fii la fel de lucidă / ca în timpul primei schimbări / după vorbirea cu sfinţii”. Dincolo de aceasta, indiferent de receptor, în poezie îşi face loc, de la început şi pe tot parcursul cărţii, o componentă sacră.

Revenind la construcţia poeziei din volum, o altă caracteristică a acesteia este modul cum se realizează relaţia strânsă dintre titlu şi conţinutul propriu-zis, fiindcă între cele două separarea este doar grafică, realizată prin blanc, deci, textul poeziei fiind, de fiecare dată, o continuare a enunţului iniţial ce constituie titlul, sugestie a preocupării constante, neobosite, îndreptate spre transmiterea unui mesaj mereu încărcat de gravitate, fiindcă, la nivelul conţinutului, se distinge faptul că poeta, cu evlavie, segmentează şi caută, în fiecare gest, în fiecare moment, oricât de banal ar prea, văzut din afară, esenţa lui, traducând orice manifestare exterioară, de fapt, ca pe încă „un pas / către tine”, ceea ce impune şi solemnitatea tonului în care-şi rosteşte observaţiile, gândurile, care subliniază măreţia de templu a perimetrului montan pe care-l parcurge: „eşti târât cu strânsura de ierburi / pe conglomerate fluide / peste brădetul primului cer // se fisurează adâncul // scâncetul este cu plâns // aleluia este acum / pentru cine prinde ancora / cu mâinile în cer”.

Într-un asemenea context, căruia poeta este tentată să-i reveleze fie şi numai o fărâmă din infinitul de semnificaţii, de pildă, „stânca / din mijlocul apei” îşi adună energii care o fac să devină axis mundi, însă, concomitent, şi un fel sui-generis de arcă a lui Noe, de vreme ce (de) acolo „te-au zgâlţâit daimonii / din toate încheieturile, / au urlat sălbăticiunile pădurii” şi, tot asemenea contiguitate permite să „calci în picioare îmbătrânirea / cu abandonul / dintr-odată asprit”. Cum sacrul este pretutindeni, conştiinţa prezenţei acestuia accentuează contemplaţia, starea, de fapt, predilectă, trăită de cel ce optează pentru acest loc, cel mai apropiat de cer, drept care, cine-l străbate calcă atent, plin de veneraţie (amintind de atitudinea blagiană faţă de un asemenea tărâm), de evlavie, de sfială, astfel că „golul” nu este decât formă de manifestare a purităţii. La aceasta se adaugă şi un alt aspect: contactul cu muntele aduce, invariabil, gânduri legate de fragilitate, efemer şi veşnicie, însă faţă de alte creaţii, ale altor poeţi, în cartea Ioanei Sandu, „timpul nu este nici binevoitor / nici îndatorat”,iar această nepăsare este cu atât mai apăsătoare, sfâşietoare.

Dacă tot am amintit de alţi creatori, dinspre opera lui Lucian Blaga, par a veni în poezia din volum, nu doar perspectiva (mai ales) apolinică şi cea dionisiacă (mai rar), ci şi preferinţa pentru cele două tipuri de metafore (plasticizantă şi revelatorie) teoretizate de marele scriitor, de exemplu, când poeta vorbeşte despre „izbânzi ale clipei / în risipa de trepte, / în focurile aprinse pe vârf de cuvânt / roşu despicat / în o mie de vârfuri”, despre „pragul de piatră” etc., mai ales că muntele este şi pretext pentru introspecţie: „Mă apropii de vârful portocaliu / tot pe măsura luminii de-acum / (...) / vârf de lumină / în bătăile pleoapei”...

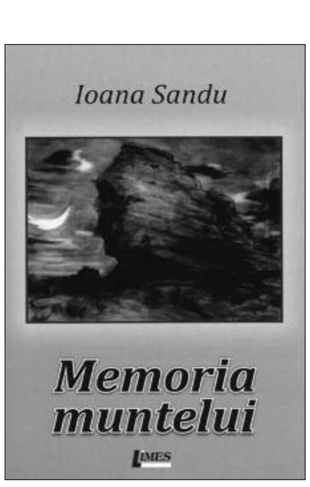
Pătrunderea în universul alpin se întâmplă însă între realitate şi potenţialitate („s-ar fi văzut cerbii în tulbure timp”), dar, indiferent cum s-ar realiza, înseamnă evadare dintr-un cotidian (poate frustrant, poate doar banal...), încât, în cazul ratării şansei de salvare, îşi face loc firescul regret: „trebuia să urmez cerbii / în alergătura lor mai aproape de ceruri”.

Tot privitor la identitatea muntelui, în poezia din volum, acesta este şi cel ce creează premisele pentru autocunoaştere (şi, deci, pentru împlinire, de vreme ce „**Când vezi mai întâi departele /** ajungi la tine mai repede”), dar este, în acelaşi timp, şi punct de plecare pentru meditaţie, legată de condiţia umană, în general, la care contribuie firesc „Duhul muntelui” care „are de lucru – / cară sufletul pe drum metafizic, / îl scapă de suferinţa zilei, / de orice caznă de suflet”.

Totuşi, poeta nu are în vedere muntele doar ca termen generic sau doar trăire, promisiune chiar, fiindcă în carte apar toponime: Zamora, Jepii, Valea Cerbului etc., însă imaginile artistice nu duc spre lirica descriptivă, acestea fiind esenţializate, reduse la un număr mic de elemente, din care se alcătuieşte chintesenţa întregului, anunţată prin titlul, care sugerează atenţia acordată, în primul rând, laturii spirituale a peisajului, context în care apelul, uneori, la sinestezie (de pildă, de departe începe ritualul tomnatic / cu toate simţurile pe potriva aşteptării de-o viaţă / cu poteci deschise în ploaie, / cu suflare de înger / peste somnul cel mai adânc / cu miros de ienupăr”) creează intermezzo-uri adecvate, care întregesc atmosfera, pentru că, aşa cum remarcă vocea lirică, în „memoria muntelui” este întipărită toată suflarea care l-a cutreierat, aspect sugerat prin amintita prezenţă frecventă a persoanei a doua a pronumelui şi a verbului, în care se regăseşte şi cine se exprimă în versuri, dar şi alţi potenţiali participanţi la dialog.

Poezie rafinată, elevată, rezultat al reculegerii şi al rugăciunii, totodată, având ca temă acest centru al lumii, creuzet al energiilor naturale ale acesteia, creaţia Ioanei Sandu exprimă, aşadar, starea cathartică pe care o generează apropierea de munte care, în plus, este sprijin al omului, spre exemplu când, împreună cu el, înalţă rugi spre cer, prin braţele copacilor: „o rugă dă ocol celor / şase braţe de brad, , / răzbate slăbiciunea de duh / cu jertfa oricui”.

...contactul cu muntele aduce, invariabil, gânduri legate de fragilitate, efemer şi veşnicie, însă faţă de alte creaţii, ale altor poeţi, în cartea Ioanei Sandu, „timpul nu este nici binevoitor / nici îndatorat”, iar această nepăsare este cu atât mai apăsătoare, sfâşietoare.

cronici

Leonid Dragomir

Biblioteca de filosofie

O hermeneutică a sensului vieții

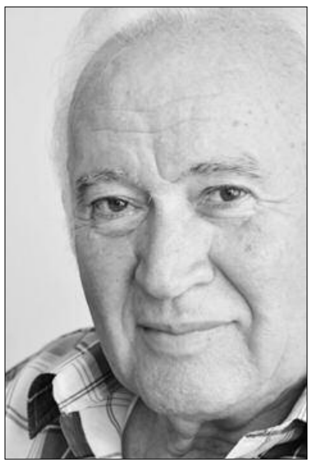
Constatăm de ceva vreme că pe fondul inculturii generale, botezată cultură de masă, vocile artei, literaturii, filosofiei nu se mai aud aproape deloc. În privința filosofiei vina o poartă până la un punct și ea, deoarece geloasă pe metodologia și rezultatele științelor exacte a vrut să se asemene lor, renunțând la marile întrebări, care o făceau, dacă nu atractivă, măcar respectată. Așa se explică, după părerea mea, succesul la oameni mai mult sau mai puțin citiți avut de cărțile lui Harari, ce par să ofere răspunsuri definitive tocmai chestiunilor privitoare la: de unde venim?, încotro mergem?, cine suntem?, propunând o viziune globală asupra destinului speciei umane în Univers, întemeiată pe noile cercetări din biologie, istorie, antropologie... Numai că aici viața, istoria și cultura sunt privite din exterior, făcându-se abstracție de resorturile interioare, sufletești (nici nu cred că există un astfel de cuvânt, "suflet" la Harari) și de nevoile și realizările spirituale ale umanității. Interogațiile filosofice tradiționale au intenționat, începând de la greci, să arunce o lumină asupra locului și rostului omului în univers, asupra puterilor și neputințelor sale în privința cunoașterii sau a realizării binelui. În construcțiile filosofice, oricât de greoaie, sufletul omului era întotdeauna vizat, direct sau indirect, implicit sau explicit, de aici efectul de iluminare spirituală pe care-l au atunci când sunt înțelese.

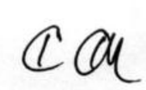

Chiar din titlu, cartea lui Jean Grondin, *Despre sensul vieții. Eseu fiosofic* (trad. de Manuela Kaufmann, Ed.Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuș, 2019) ne anunță ce anume urmărește. Problema sensului vieții este, chiar și când nu e formulată atât de abrupt, ba chiar și când pare uitată cu desăvârșire, resortul dialogului purtat cu noi înșine, înăuntrul nostru. A face fiosofie înseamnă pentru Grondin a articula coerent implicațiile dialogului interior, de unde rezultă că filosofia se poate face numai la persoana întâi. Împotriva maximei lui Descartes, "Cuget, deci exist", Grondin susține că omul gândește fiindcă este aruncat într-o existență pe care nu o cunoaște și întrucât este confruntat cu angoasa propriei finitudinii. Așadar, întoarce el în spirit existențialist certitudinea lui Descartes, "Exist, deci gândesc". Din confruntarea cu neantul existenței se naște întrebarea pe care suntem îndemnați în spiritul lui Spinoza să ne-o punem măcar o dată în viață, privind sensul vieții noastre. O astfel de întrebare nici nu se punea în epocile când credința în Dumnezeu era firească iar ordinea tradițională orienta întreaga viață interioară a indivizilor și colectivităților. Începând din zorii modernității, de pe vremea lui Galilei și Descartes, vechea rânduială a lumii se prăbușește, iar sensul tinde din ce în ce mai mult să fie redus la arbitrariul subiectivității. Teoriile relativ recente au încercat să obiectiveze sensul, vorbind despre structuri ale limbajului sau ale puterii, însă și acestea sunt la rândul lor construcții, produse ale unei subiectivități transindividuale, proiectate în real de mintea umană. Atât teoriile constructiviste, precum structuralismul, cât și deconstrucția, care pune în evidență încătușarea noastră în schemele limbajului, ignoră viața ca fenomen primordial, ce-și conține sensul său propriu, unul "care ne poartă cu el, care ne trage după el și ne duce undeva: sensul vântului sau al plantei care crește singură nu e construit de minte cum nu e nici suspinul sufletului omenesc". Sensul ne precede întotdeauna, construindu-ne atât pe noi, cât și limbajul nostru, căci, deși este legat de limbaj, sensul este anterior și interior acestuia, la fel cum ne este și nouă înșine. Sensul împinge limbajul spre a exprima semnificiațiile care îi scapă mereu, deci el nu poate fi "congelat" în structurile limbajului. O hermeneutică a sensului vieții, ca opusă structuralismului sau decosntrucției, abordează atât limbajul, cât și viața din interior, străduindu-se să audă ceea ce este spus într-un discurs și știind că sensul vieții trebuie să fie simțit în trăire, și mai puțin conceptualizat. De astfel, expresia "sensul vieții" are două înțelesuri principale, susține Grondin: unul de direcție spre care se îndreaptă viața și altul de senzație, de simț al faptului de a fi viu. Din ambele reiese că sensul nu este exterior vieții, care ar fi ca o materie brută, căreia i se impun din afară diverse valori, țeluri etc. Sensul nu depinde nici de reflectarea pe care o capătă viața în conștiința noastră. Totuși rostul unei reflecții, precum cea filosofică asupra sensului vieții constă în a fi atenți la sensul spre care ne poartă viața. Aceasta presupune a lua în considerare țelul (telos-ul) către care tinde viața, căutând a trăi conștienți în orizontul speranței. A trăi înseamnă, cum spune o vorbă populară, a spera. A spera în ce? Nu în ceva anume, determinat, ci în supra-viețuirea vieții, în negarea perpetuă a morții, ceea ce e totuna cu a trăi euforia care ne face creatori, capabili de autodepășire înspre constituirea de legături, proiecte comune, comunități umane. "Această beție, această euforie a unei vieți în care e mereu primăvară, nu este oare esența care face ca viața să merite a fi trăită? ", se întreabă rhetoric autorul. Dacă este așa, atunci scopul vieții este Binele, dar nu în sens moral, ci ontologic, platonician, de izvor al tuturor lucrurilor și totodată scop al acestora. Sensul vieții, care este mai puțin o conceptualizare, cât o trăire implică, atât în calitate de speranță, cât și de Bine ontologic, transcedere de sine, depășirea închiderii în individualitatea proprie, solidaritate cu ceilalți. Mai mult, conștiința neantului în care sfârșește viața, a scurtimii acesteia măsurată atât la scara istorică, dar și cosmică, ar trebui să îndemne individul la depășire de sine prin trăirea în slujba altuia. Nu suntem autorii sensului vieții noastre, deci nici al fericirii, așa că a ne da un sens echivalează cu a ne pune în slujba celuilalt, fie acesta aproapele sau generațiile viitoare. Chiar cuvântul con-știință indică deopotrivă pe plan cognitiv și etic că este vorba de un raport originar cu ceilalți și abia ulterior o repliere în sine: "Nimeni nu trăiește fără legătură, afirmă autorul, fără legătură cu altul (fericirea altora), fără legătură cu sine (fără dialog interior), fără legătură cu un Bine, cu o direcție care de-termină sensul vieții lui". Meritul artei, care pune sensul în mișcare și al religiei care-l pune în speranță este de a apăra un sens pe care nu noi îl construim, astfel încât să-l putem instrumentaliza în scopuri de putere și care ne scapă mereu pentru că ne întemeiază, fiind inserați în el precum în viață. În artă și religie ca și în filosofie, ca gândire a sensului se exprimă dialogul cu sine al omenirii în căutarea sensului. Suntem așadar prinși într-un multiplu flux al vieții care ne precede și care ne va supraviețui, astfel încât, confruntați cu neantul de dinainte și de după noi, trebuie să ne deschidem celorlalți plini de speranță și să încercăm să facem binele, trăindu-ne viața ca și cum ar trebui să fie judecată de chiar Binele din care se împărtășește ".

Eseul filosofic al lui Jean Grondin, cu influențe declarate din Descartes, Pascal, Spinoza, Nietzsche, Heidegger, Levinas are ca miză principală să edifice, într-o lume atomizată, a individualismului hedonist, o etică a solidarității umane, atât între contemporani, cât și cu cei din trecut sau cu cei care vor veni, cu reverberații și asupra relațiilor omului cu natura. Totodată hermeneutica sensului vieții practicată de el aruncă o lumină asupra limitelor încercării omului de a găsi pe cont propriu un sens vieții, sugerând și direcția spre care umanismul modernității și postumanismele postmodernității pot fi depășite: printr-un supra-sens al credinței.

Petru Pistol

Diortosiri

Motto-ul: „ ...că nu este nici o gramă / Din a lumii scrieri toate să nu aibe melodramă" (*Levantul*).

Recviem cântat de un cor de copii

„S-au vindecat pământul peste dânsul" (Dosoftei). Este vorbă de poet, de la străvechiul *vindicare*, din limba latină, „a răzbuna", cu dubletul etimologic *vindicativ, vindictă* și *a vindeca* (a readuce la starea de dinainte, aici: *a usca*).

S-a uscat pământul pe mormântul mamei poetului. Trecând de la un poet la altul, ca de la un cuvânt la altul, vom zice: poetul și-a pierdut propriul mormânt viu: *Mama*.

Timpul lacrimilor a încetat. Din muțenie revine cuvântul, revin mărturisirile.

Universul Mama, de Vasile George Dâncu, confesiune care îți ia puțin timp ca să o citești, mult după aceea. Între poezie și mamă – golul existențial, viața însăși. Probabil că, dacă le-am împlini, s-ar umple și viața. *Universul Mama* – un semn din interiorul suferinței înspre iubire; un poem în stil epistolar, avivând desenul din covorul timpului revolut, un descânt (*carmen*) șubrezind atotputernicia morții.

Nomen est omen. Numele mamei poetului este Gafta. Aceasta este și nemulțumirea ei: *„și nici un nume ca lumea / nu mi-o dat părinții / Mărie Ileană Floare / mă cheamă Gafta / și mă pocesc Găftuța //* într-o zi la secerat / spuneai Mamă // *de aia v-am dat vouă / nume serioase / nume de oameni //* eu mai mult citeam decât seceram / și m-ai lăsat acasă / astfel am căutat în cărți etimologia / numelui tău ciudat / și am găsit că vine de la *agathos* / din grecește / și că înseamnă bun și prețios..."

Portret matern îngemănând simțul realității cu discernerea valorilor: am nevoie de ajutor la secerat, dar te las să citești, să afli taina cuvintelor; lasă să-mi julesc eu prin țăpligile paielor mâinile, tu păstrează-le pentru finețea paginii care te așteaptă, scrisă ori citită. N-o să umbli cu mâini bătătorite prin manuscrise și incunabule, gândea biata ființă cuvinte pe care nu le auzise vreodată. Dar le vedea aievea.

Așa cum poetul își vede acum, printr-un bulgăre de cristal, pe care noi cei fără de har îl numim pământ, Mama.

Universul Mama adună în unul singur plânsul copilului dintotdeauna la moartea mamei sale. Adevărat *recviem cântat de un cor de copii* (Ion Mureșan).

Cartea din biblioteca necititorului precum banul din punga săracului

O soartă – nu știu de ce – de invidiat a două cărți:

„Un ins de 25-30 de ani, cu o vioară la o cârciumă din Reșița. Cântă minunat, așa i se pare, cel puțin, poetului Costel Stancu care, ca omagiu, îi oferă o carte proprie cu autograf. Omul cu arcușul o primește emoționat peste poate: «Eu nu știu să citesc, dar vă mulțumesc. O voi duce acasă, că mai am una de la dl. Octavian Doclin»" (N).

Și iar nu știu de ce aș pune cartea, *cartea aceasta*, să se privească – prin substituție – și ea, ca într-o oglindă, în versul arghezian: „Niciodată *cartea* nu fu mai frumoasă / sufletului nostru bucuros de moarte".

(N) Dumitru Augustin Doman, *Spuma zilelor și nopților de lectură*. Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2019, p.36.

litere

N. Georgescu

Poezia, ca floare de colț

Fișa Mariei Lulescu mai cuprinde, pe lângă *Îngerii gândului,* volum de versuri despre care am scris cu altă ocazie, *Omagiind poetul*, cu un poem mai amplu dedicat lui Eminescu, și *Oceanul de gânduri*, volum abia ieșit de sub tipar. (Maria Lulescu, *Oceanul de gânduri*, Editura Semne, 2019). Ea a descoperit poezia târziu, și se grăbește să recupereze și, mai ales, să-și definească o artă poetică, un „alfabet" propriu.

În poemul dedicat se dezvoltă, de fapt, o poveste versificată în ritmuri și imagini eminesciene (dar lunecând lesne către Coșbuc), cu, desigur, un băiat și o fată a căror iubire este zădărnicită de vrăjitoarea farmazoană ce-l transformă pe el într-un stejar; iubirea continuă doar în vise, sufletele chemându-se până ce stejarul îmbătrânește, apoi „trupul îi este putrefiu" (invențiile verbale ale poetei sunt candide: „Nouă trâmbițe sunare", „Păsările ciripine țipă-n biciuiri de iad / Umbra morții vine, vine, ca o magmă peste vad": aici, urmărirea vrăjitoarei, din basm, este explicată cu magma unui vulcan, etc.). În final, stejarul dărâmat devine loc unde se pun „florile iubirii" de către tinerii îndrăgostiți din viitor. Poemul ar putea fi o simpatică poveste pentru copii. În același volum, acest poem autobiografic ce poate explica mai multe: „Dincolo de Jiu / Cu somnul pierdut / Până-n zori / Din pragul casei părintești / Încerc să recunosc copacul / Care freamătă / Cu frunzele înrourate / Sub aripile vântului / Ori plânge, ori cântă.../ Ca și altădată / Încerc să înțeleg natura lui / Pășesc prin pădurea copilăriei / Prin care ani de-a rândul / Am alergat.../ Nu mă mai recunoaște.../Anotimpuri în timpuri / Toate au fost rânduite / Și freamătul nostru / La fel." (*Ca altădată*). Această liniște a rânduielii dă, desigur, nota de senin a poeziei, „freamătul" naturii s-a transmis în „freamătul nostru", asta e tot ce re-cunoaștem din trecut, pentru că stăm în aceeași stare...Poemele Mariei Lulescu sunt scurte meditații despre trecerea timpului, adesea doar fulgurații de gând, fără deranjamente melancolice, însă, fără tristețe sau durere, scrise, parcă, pe această platoșe protectoare a *rânduitului*, întărindu-i omului, individului (cititorului) convingerea că tot ce-i este dat trebuia să fie așa; un stoicism implementat din viață în (starea de) poezie, pentru că sunt alese, sau cad în aria gândului, generalități, nu, să spune, situații dilematice în care ești obligat să alegi.

Tot o meditație liniștită pe tema curgerii timpului găsim și în volumul *Oceanul de gânduri,* de data aceasta o antologie cu poeme din anii mai vechi (neincluse în celelalte volume), cel mai vechi părând a fi acesta, din 1981: Zâmbetul meu, lacrima fericirii / și tainicul dar / au fost furate / de anii tinereții.../ Floare de colț - / poezia. (*Floare de colț*). Ar putea fi un haiku; „ideea", ca să zic așa, este că floarea de colț crește undeva sus, iar poezia vine undeva în viitor, oricum, mult după vârsta tinereții.; ce a „furat" tinerețea – restituie cândva poezia. O explicație oarecum filologică, ingenioasă, găsim în poemul *Verbe îndrăgostite*: „Din perfectul simplu / al verbului a veni / venii din trecut / în perfectul compus.../ Eu am venit. / Și iată: / vin în prezent / și mă voi duce / către viitor,/ unde / clipa trecutului, /a prezentului / și-a viitorului / s-au dezdurerat de mine / aruncându-mă în universul tainicului trecut / din care venii." Aparentul paradox mizează pe faptul că vorba „n-aduce anul ce-aduce clipa" n-ar fi adevărată. Este, în fond, cugetarea celui care crede natural în rânduială, pentru care drumul este neted, indiferent de suișuri, coborâșuri, cotituri – drept pentru care timpul nu-i mai aduce afecte, dureri, se d*ezdurerează* de el. În altă parte: „Voi frunze / v-ați dezdurerat copacii,/ dar eu, / eu nu mă pot dezdurera de bătrânețe / decât în mormânt" (*Visul unei nopți de toamnă*): aici, legea corespondențelor este cam bruscă, mai ales că nu doare, este o constatare doar. Frumusețea, mai ales ea, este căutată în viață – chiar și în jocuri de cuvinte, cum este acesta: „Ochii tăi / mă fac să tac / cu seninul lor mă fură./ Printre florile de mac / în mirajul lor mă prind .../ Glasul tău ca de vioară / m-nfioară / mă-nfuioară." (*Printre florile de mac*). Jocurile de cuvinte și invenția verbală dau farmec acestei poezii – care refuză să fie gnomică, să caute proverbul, sapiențialul, pentru ca se complace în undele limpezi ale vieții vii, mai ales în găsirea/ghicirea sensului ascuns în corespondențele pe care le oferă la tot pasul realitatea.

Maria Lulescu prinde din zbor inspirația, o vânează, vrând să facă din ea instantaneu fotografic, de aici economia de mijloace artistice, simplitatea expresiei – dar fermitatea cugetării, aplombul demonstrației; o poezie ce se cuvine urmărită în aparițiile ei următoare.

Viorel Nica

PE FASCINANTUL TĂRÂM AL LUI „CE-AR FI DACĂ...?"

Aflat în siajul dedalicilor scriitori care au pus bazele Școlii de la Târgoviște, Nicolae-Florentin Petrișor este un prozator contemporan cu fermitate în scris pe larga orbită a livrescului acaparator, fascinant și care se pricepe să-l manevreze cu grație și dezinvoltură, așa încât să poată obține de pe urma lui beneficii estetice însemnate. În recentul miniroman *O împușcătură în casa scării* (carte publicată de Editură Hoffman), el reușește cu îndrăzneală pe tărâmul lui „ce-ar fi dacă...?" și îl atrage pe cititor într-o direcție precumpănitor experimentală, îmbiindu-l să pătrundă într-o lume ficțională de o coerență admirabilă, de o plasticitate fără cusur, de o stranietate inginerește calculată.

Măcinat sufletește de un „stres continuu", pricinuit de îmbolnăvirea soției sale, hipersensibilul, dar „temutul" inspector de poliție Eduardo Sol și-a pus de gând să se sinucidă. Din fericire, s-a răzgândit. Iubindu-și fiica (Arminda), se conforma adesea sugestiilor ori sfaturilor sale. La serviciu reușea să creeze falsa impresie că „este un mare iubitor de lectură, un mare cărturar rătăcit pe culoarele poliției". Meditativ fiind, uneori „ieșea greu din transă". De câtva timp se ocupa de rezolvarea unui caz mai aparte: un scriitor versat (Valeriano), vinovat de „suprimarea oribilă a eroului din romanul „Trunchiul de con ca un rug". Ca șef intransigent al Direcției Crimelor Livrești, a avut inițiativa strălucită de a-i pune sub urmărire pe anumiți autori numai după ce li se cumpărau cărțile și deveneau „ucigași plătiți". În ce-l privește pe menționatul Valeriano, l-a exceptat, l-a scos de sub urmărire, i-a redat libertatea de mișcare spre a înțelege cum „va acționa" ulterior. Ce spunea gura lumii despre hipervigilentul Eduardo Sol? Că „purta sâmbetele subalternelor", aidoma unui Casanova provincial.ironia sorții făcea ca, în același timp, atrăgătorul Valeriano să-i dea târcoale nurliei sale odrasle (Arminda) nu de puține ori. Pe lângă faptul că o curta pe Arminda, Valeriano „avea destule idei". În calitate de „autor consacrat", socotea că-și poate omorî personajul feminin oricând avea chef el unul. Altminteri, se arată „prietenos și îndatoritor cu cititorii săi", beneficia de consistente drepturi de autor, dispunea de un „talent criminal", apreciat de cititoarele extaziate, credea că pana lui „era țeapa lui Vlad Țepeș". Absorbit de iubita-i focoasă, „n-avusese în minte vreodată nicio întrebare despre genealogia ei". Aflând că tatăl fetei era inspector de poliție, s-a tulburat simțitor. Participând la o lansare de carte, „avea impresia că se sufocă", n-a putut suporta discursul bombastic al unui critic dispus să admire un anumit caracter violent. În timp ce își vizita prietenul (Adamson) ce locuia în BookVille, și-a mărturisit teama de a nu fi ucis de către cei ce manifestau, în piața publică, împotriva autorilor ce-și ucideau personajele fără milă.

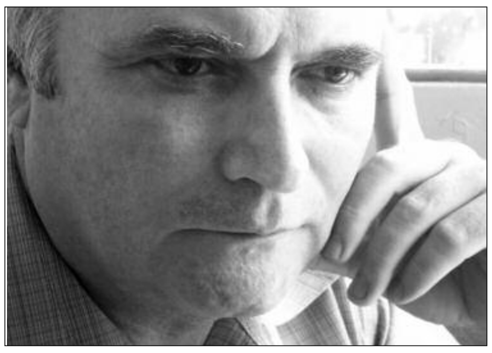
Ajuns la „cafeneaua multifuncțională a scriitorilor", s-a pomenit tratat regește, le-a vorbit celor mai tineri despre „atmosfera de groază în care operau scriitorii în spațiul real". Față în față cu Arminda, se arătase „abulic". Hotărât să asaneze „mentalul colectiv de influența fundamentală a romanelor cu intenții criminale", Eduardo Sol și-a convins colaboratorii să treacă la acțiune, s-a afundat în travaliu-i livresco-criminalistic. Zărindu-l pe Valeriano (în timpul unei conferințe organizate de Direcția Crimelor Livrești), l-a abordat cu amabilitate, făcându-l să creadă că „veșnicul lui vânător devenise peste noapte o gazdă îndatoritoare", l-a tratat prietenește, luându-și de pe față sinistra mască de inchizitor. Decât că subit subalternii săi l-au arestat pe scriitorul incriminat ce „venise ăncognito, fusese săltat incognito, era încarcerat incognito". În timpul arestului, Vleriano și-a amintit – într-o manieră compensatorie – de scenele de dragoste cu Arminda , a luat hotărârea să nu renunțe la arta-i liberă. Spre norocul lui, a fost „lăsat pe o stradă dosnică", așadar eliberat mai devreme decât se aștepta.

Desfășurat cu o suavă plasticitate, „visul Inspectorului Principal" ni-l înfățișează pe Eduardo Sol într-o postură ușor relaxată, umanizându-l considerabil. În cadrul unui discurștinut în fața unor tineri, adunați într-o librărie, Valeriano și-a apărat dreptul de a-și modela personajele într-un spirit tragic, a denunțat spațiul virtual ce „se lăbărțase asuprind viața reală", a acuzat Direcția Crimelor Livrești, taxând-o drept criminală, a vituperat împotriva celor ce „îndrăznesc să ne stâlcească arta și, la urma urmei, existența". După ieșirea din librărie, Valeriano a fost bătut de niște indivizi dubioși, preschimbat într-o „masă de carne însângerată". Ajuns la spital, a avut parte de îngrijirea adecvată. De la Arminda a aflat că fusese declarat „inamicul public numărul 1". După externare, „trăia o stare de mulțumire", și-a vădit îngrijorarea față de deșertificare culturii, s-a dovedit „lipsit de voință", „murise în urma unui atac de cord".

Metaliteraturizând cu lejeritate, punând în mișcare resorturile unei scriituri măiestre și eficace, construind, cu dibăcie, o lume ficțională suficientă sieși, modelându-și personajele cu o scrupulozitate admirabilă, dezbătând subtil o serie de ărobleme specifice vieții literare contemporane, intertextualizând cu finețe și ingeniozitate, Nicolae-Florentin Petrișor ni se înfățișează în recentul său roman *O împușcătură în casa scării* în chip de autor lucid, responsabil, intens preocupat să surprindă fenomenul literar din varii perspective, scoțându-i în evidență felul de a fi versatil, invitându-l să-și facă atât de necesarul examen de conștiință, solicitându-i să se lepede de inerție, de prejudecăți, de conformisme, de emfază și de alte metehne în stare să-l dezonoreze, să-l delegitimeze, să-l discrediteze, să-l prezinte în spațiul public într-o formă mai degrabă impecabilă decât mizerabilă.

Şerban Tomşa

O vizită la 1925

Puterile Centrale au câştigat Primul Război Mondial. Nici vorbă de România Mare! Mica Românie a fost ocupată şi transformată într-o colonie germană a Marelui Imperiu Germano-Austriac.

În amintirea lui Nenea Iancu

M-am dus de Sf. Ion să fac o vizită familiei Mari şi Spiridon Protopopescu, cu ocazia onomasticii fiului lor mai mic, Ionel, un băieţel de vreo şapte-opt anişori, blond şi veşnic încruntat. Se ştie că după terminarea războiului, România a devenit o bravă colonie germană, unde se pune în practică un riguros program de reeducare. În România, toate familiile de la periferia capitalei au fost militarizate şi regimul este foarte aspru, fiindcă gradul de instrucţie e acolo foarte redus. Nemţii au constatat că numeroase familii româneşti nu ştiu să respecte reguli minime de civilizaţie : să nu fure, să nu mintă, să nu distrugă, să nu arunce gunoaie pe stradă. Fiecare persoană are o funcţie militară şi unii au căpătat chiar grade. În orice caz, fiecare locuinţă are superiori şi subordonaţi. Cei mai mici în grad sunt copiii care îndeplinesc şi cele mai neplăcute munci : curăţarea toaletelor, frecarea şi ceruirea parchetului, lustruirea cizmelor cazone. Auzisem că pe Ionel l-au rebotezat Johan, după cum am aflat de la dl Protopopescu.

— Teamuri broaste! a decretat Dieter, unul dintre cei doi *Unterofizieri* repartizaţi să mustruluiască şapte ani familia Protopopescu.

Celălalt instructor este Hans, un tip bălai, tăcut şi voinic, după cum mi-a zis dl Protopopescu.

Programul zilnic este respectat cu stricteţe. Familia e trezită la patru dimineaţa, execută programul de înviorare în jurul casei, fie vară, fie iarnă, apoi se trece la curăţenie generală în casă, urmează un duş cu apă rece, micul dejun, programul de instrucţie, orele de muncă sau de şcoală. I-am prins tocmai când făceau instrucţie, cu toate că este sărbătoare. Îmbrăcaţi în uniforme militare din război, găurite şi peticite, dl Protopopescu jr., mam'mare, doamna Mari Protopopescu, doamna Miţa Ionescu, mătuşa venită în vizită, şi micul Ionel mărşăluiau cadenţat, în pas de defilare, cu nişte puşti de lemn puse pe umeri, pe platforma de beton din curtea casei, amenajată anume în acest scop. Vremea era neobişnuit de frumoasă pentru această perioadă a anului, nu căzuse un fulg de zăpadă şi familia Protopopescu asuda din belşug, în timp ce un neamţ ţinea ritmul : *"Eins-zwei, eins-zwei, eins-zwei, eins-zwei!"*

Ca să fiu sincer, nu m-aşteptam ca amicii mei să facă instrucţie şi în zi de sărbătoare. M-a luat în primire, de cum am intrat, unul dintre instructori, despre care am aflat mai târziu că se numea Dieter :

— Tumneata, porcule, te ce-ai târziat la program?

— Păi, să vedeţi... eu...musafir...

— Gura! a urlat *Unteroffizierul*. Marş în camera te gardă şi echipează la tumneata! Sticla tă-o-ncoa!

Şi mi-a luat sticla de coniac franţuzesc, pe care i-o adusesem dlui Protopopescu. Am intrat repede în vestibul şi am văzut că era amenajat în stil cazon. Birou, rastel pentru arme, dulap pentru uniforme şi bocanci, iar pe perete o hartă a Marelui Imperiu Germano-Austriac, înfiinţat după victoria germanilor şi a austro-ungurilor în război. Dincolo de o uşă, am auzit nişte glasuri :

— Hei, care eşti? Care eşti acolo? Ajută-ne!

Am deschis binişor uşa debaralei şi am văzut nişte feţe dincolo de nişte gratii încuiate cu un lacăt. Erau dl Protopopescu senior şi Miklos, ungurul angajat de nemţi ca bucătar.

— Ce e cu dumneavoastră aici? am întrebat.

— Taci şi dă la noi câte un gât de şnaps! Suntem pedepsiţi pe-o lună. Şnapsul e pe masa din bucătărie.

N-am apucat să caut şnapsul, că în vestibul a intrat unul dintre nemţi.

— Ce-am spus io la tumneata?

— Să mă echipez de urgenţă.

— Şi ce făceai?

— Căutam echipamentul.

— Căutai tuozeci de beţe la tălpi! Şi ălora, pe care foiai să-i ajuţi, le foi ta patruzeci.

— Băga-mi-aş... , nu s-a putut stăpâni bătrânul Protopopescu.

— Cincizeci te lovituri, să te înfeţi minte să nu mai forbeşti ca porcu'! Iar tumneata fă bine şi teschite uşa tulapului cu uniforme.

În două minute, eram în ţinută de militar, cu pantaloni şi tunică prea mari pentru mine şi cu o bonetă care îmi cădea până la mustaţă. Neamţul mi-a dat alta, dar asta abia se ţinea pe vârful capului. Într-un moment de neatenţie a cerberului, mi-am ascuns cu dibăcie portofelul în buzunarul tunicii, însă neamţul nu m-a lăsat să iau şi umbrela, pentru a o folosi în loc de puşcă. Mi-a dat o armă cioplită în lemn de stejar, grea de parcă era de plumb. Am trecut la instrucţie când ajunseseră la partea cea mai grea : flotări şi genuflexiuni. Mam'mare era la înălţime şi se mişca chiar mai vioi decât ceilalţi.

— De când face instrucţie, a căpătat o sănătate de fier. Umblă, urlă, aleargă şi dă ordine prin casă de parcă ar fi *Oberst*. Zici că e neamţ deghizat în babă! I-au crescut şi mustăţi, după cum vezi, mi-a mormăit în ureche, cu ciudă, dl Protopopescu.

Instrucţia ar fi continuat, dar după o repriză de rostogoliri pe saltele şi o alta de salturi înainte, doamna Mari Protopopescu a căzut ca lată şi nemţii au ordonat *auf der Stelle*.

— Dacă doarme cu ei... Pe mine m-ar fi biciut cu vâna de bou, dar pe ea...au condus-o pe canapea. Acu e cu Hans.

— Cum doarme cu ei? Nu e soţia dumitale?

— E, dar sunt parte supusă şi trebuie să îndur. Mari doarme o noapte cu unul, o noapte cu celălalt. Au rupt două paturi până acu'. Io n-am mai prins-o de...

— Ce forbeaţ acolo? ne întrebă Dieter şi ne arse peste fese cu vâna de bou.

— Vorbeam despre măreţia Imperiului şi...

— Ta, ta. Foarte bine! Forbiţi!

Stătea, putoarea, să ne asculte.

— E cel mai minunat imperiu care s-a văzut pe pământ, a glăsuit tare dl Protopopescu, frecându-şi şezutul, cu o mutră acră.

— Aşa este. Măreţia Împăratului este...

Neamţul s-a îndepărtat şi ne-a dat *Pause* până la cafeaua de la ora cinci. Cu ţigara în gură, mam' mare a trecut la sala de forţă, iar eu şi dl Protopopescu, frânţi de mijloc, ne-am furişat în magazia din fundul curţii, devenită biroul secret al dlui Protopopescu. După ce a încuiat uşa şi a tras storurile, a aprins o lampă mică de birou şi a scos, de sub nişte cărţi, un clondir cu pălincă. Am tras câte o duşcă şi dl Protopopescu a oftat:

— Dacă ar fi învins ruşii şi americanii numai vodcă, whiskey şi icre negre am fi avut în faţă. Dar aşa...

— Şi dormi aici?

— Păi, cum? Ăia dorm, pe rând, cu Mari, unul dintre ei a ocupat sufrageria, Ionel, pardon, Johan, are odaia lui, ăi bătrâni dorm la baie, numai eu am rămas pe drumuri.

— Şi ce-ai de gând să faci?

— Ce-ai vrea să fac? Ăştia m-ar împuşca şi dacă ar afla că am niţică băutură ascunsă aici. Să fug? Unde? Ţara geme de nemţi, austrieci şi unguri. Nu mai pot bieţii oameni de atâta educaţie. Iar p-ăştia îi dor şalele de cât ne educă. Sunt nemiloşi. Pe ăl bătrân şi pe Miklos i-au bătut la tălpi şi le-au dat câte o lună de carceră, fiindcă nătărăii au scăpat la butoiul cu coniac al nemţilor. Au tras pe furtun până au adormit amândoi lângă butoi, unde i-a găsit Dieter. Şi ce i-a mai bătut! Mamăăăăă! I-a topit! Urla moşul ca din gură de şarpe. Dacă află ăştia că socru-meu a fost *Kapitan* în război, îi vor face felul. Au bătut-o şi pe mam'mare când a fost cu excursia la Sinaia. Cică a stat pe un geamantan străin şi şi-a aprins ţigara imediat după ce s-a închinat. Ba chiar că l-a acoperit pe Ionel... pardon, Johan... când copilul a tras de manivela care a oprit trenul. Pe Johan au vrut să-l trimită într-un lagăr de reeducare pentru copii, pentru că e un drac şi jumătate. A trebuit să intervenină Miţa, printr-un *Oberst*, la *Allgemeine Armee* de la *Hauptquartier*. S-au mai muiat şi ei când şi-au dat seama că Ionel...ăăăă....Johan seamănă binişor cu Dieter. Ce-am mai păţit!

Mai luă o gură şi îmi întinse şi mie sticla. O umbră trecu prin dreptul storurilor. Speriat, dl Protopopescu ridică un colţ al perdelei şi şopti:

— E Ionel. Se duce să tragă o ţigară în curtea vecină, unde e o casă nelocuită.

— Dar tobele şi trâmbiţa de unde se aud?

— E mam'mare. În timpul ei liber încalecă pe calul pe care se juca Johan, bate toba şi suflă în trâmbiţă. Face instrucţie suplimentară, zice ea. Toţi suntem *Kadett*, numai ea are şanse de avansare. Are pe dracu în ea femeia asta! O să ne vină de hac tuturor! Cred chiar că va ajunge să-i comande şi pe nemţi şi să te ţii atunci! O să fie mai rău! Mi-e că hoaşca o să mă toarne că am intervenit ca băiatul cel mare, Goe, să ia bacalauriatu'. Mă vor împuşca ăştia. Şi m-ar găuri din orice, numai să rămână ei cu Mari! Îţi spun un lucru, dar ţine minte că numai cu tine am discutat chestia asta! Mă gândesc să fug.

— Ceee? Să fugi? Unde?

— Să fug din ţară! S-o uşchesc. În Rusia, în Cuba, oriunde e mai bine, unde poate să stea omul într-o cârciumă, să se îmbete cu vodcă sau cu rom, nu cu pişălăul ăla de bere a lor, să umble după femei, să nu facă instrucţie ca proştii. Sssssssst!

Uşa scârţâi uşor şi dl Protopopescu sări până-n tavan, de frică, sticla îi scăpă şi se vărsă aproape jumătate din pălincă, până să apuc eu s-o ridic. Pe uşă intră, plângând, madam Mari.

— Închide repede uşa, şopti dl Protopopescu. Ce s-a-ntâmplat, draga mea? Te-au abuzat din nou amândoi hăndrălăii?

— Nu, nu, se lamentă madam Mari. E mult mai rău!

— Dumnezeule te-au sodomizat ăştia! Dacă mă vor lua şi pe mine la...

— Nu, dragă! Termină cu prostiile! Li s-a pus pata pe soru-mea, Miţa. Le place de ea mai mult decât de mine. Închipuieşte-ţi! E mai tânără şi...

Neamţul s-a îndepărtat şi ne-a dat Pause până la cafeaua de la ora cinci. Cu ţigara în gură, mam' mare a trecut la sala de forţă, iar eu şi dl Protopopescu, frânţi de mijloc, ne-am furişat în magazia din fundul curţii, devenită biroul secret al dlui Protopopescu. După ce a încuiat uşa şi a tras storurile, a aprins o lampă mică de birou şi a scos, de sub nişte cărţi, un clondir cu pălincă.

proză

— Cum să se întâmple una ca asta? se revoltă dl Protopopescu. Dar până la urmă e bine. Rămâi cu mine şi îi lăsăm în plata Domnului.

— Nu. Miţa va rămâne la noi şi fiecare neamţ va dormi cu una dintre noi în pat. Ne vor schimba la fiecare două zile.

— Nenorociţii! Ăştia ne civilizează sau ne... De ce n-o-ncearcă şi pe mam'mare? Iartă-mă, n-am vrut să zic asta...Să vezi că nemernicii mă vor executa, fiindcă nu vor mai avea loc de mine. Vor aduce tot mai multe femei. Sau îmi vor da să-i citesc pe filozofii ăia nebuni ai lor sau îmi vor pune muzică urlătoare. Trebuie să fug.

— Ce-ai zis? Să fugi? se sperie madam Protopopescu. Dacă aud ăştia, te omoară pe loc, pentru nesupunere.

Şi a ieşit, dornică să recupereze terenul pierdut în faţa Miţei.

— Mă împuşcă şi dacă află tata mare. Ăla te toarnă şi pentru o gură de şnaps...Da, da, o să facă un bordel condus de soacră-mea şi asta va cere un pistol de cel mai mare calibru şi mă va împuşca ea, cu mâna ei. Nu mai am viaţă pe aici. Era gata să mă bage într-un lagăr de beţivi când am fost surprins într-o cârciumă, bând în timp ce trebuia să fiu la serviciu. Dacă nu intervenea Miţa printr-un amic al ei...... Câştigasem la lotărie lozurili ălea mari, dar mi-au luat ăştia beletele. Au încasat banii şi au ieşit cu Mari în oraş, la Iunion. Când s-au întos cu chef, au rupt al doilea pat cu soţioara mea. Tot atunci i-au prins pe ăi doi la butoaie.

— Te supraveghează şi la canţilerie?

— E armată curată şi acolo. Toţi şefii mei sunt nemţi. Director e Adolf. Ţinea ăsta nişte şedinţe şi urlă la noi, cu ochii cât cepele, până face spume la gură. N-avem voie să întârziem nicio secundă. Noroc că azi e sâmbătă. Ne miroase unul la uşă, să vadă dacă n-am băut seara ţuică. Au tăbărât pe noi, bieţii sărmani din mahala, şi nu ne mai slăbesc!

— Schimbă-ţi serviciul, domiciliul şi toate celelalte. Fă ca mine. În centru e mai bine. N-avem decât un *Major* în zonă şi un *Oberst* la centru. Avem voie în cafenele, să ne umflăm cu bere şi cârnaţi, să tachinăm femei,să mergem la concerte, să ascultăm Wagner, să citim ziarele, să participăm la cursuri despre Nietzsche, să facem ce ne taie capul...

— N-ai auzit că acu' s-a dat o lege, că zece ani nu-ţi poţi schimba nici domiciliul, nici locul de muncă? Şi n-am nici bani să-mi cumpăr altă casă. Şi ştii ceva? Nu e mare procopseală să te umfli cu pişălău, să rămâi surd la concertele cu muzică de Wagner sau să ţi se bage pe gât atâta filozofie, cu Niţă ăla al lor sau cum îi ziseşi.

— Nietzsche.

— Mă rog...Nică. Treaba e cum să plec eu fără Mari? Mor fără ea, sufleţelul meu! Şi mi-e că-l arestează şi pe Goe, băiatul ăl mare, care termină şcoala de ofiţeri de marină, şi nu va mai ajunge băiatul căpitan de vas. Şi...

— Să fugă şi el!

— Egzact! S-o şteargă în Orient, dar numai după ce-o avea nava lui. Aşa ar trebui! Ce viitor are aici? Şi Mari va începe să toarne la Johani şi Friţi şi Hermanni până s-o albi mahalaua. Madam Georgescu e însărcinată a doua oară cu nişte nemţălăi. Are trei în casă. Şi ăia n-o slăbesc nicio clipă. Sunt mai întărâtaţi decât ăştia. Iar pe bărbatu-său vor să-l ducă la balamuc. Şi tot e bine, că nu-l.... Cică vor să ne îmbunătăţească rasa. Să-mi dai şi mie noua ta adresă.

Cuprins de o inspiraţiune subită, m-am făcut că n-aud. Am bănuielile mele. Dl Protopopescu a pus mâna pe sticlă şi a luat două guri bune.

— Vai de capul tău, am zis. Şi pălinca de unde-o ai?

— Are ungurul nişte prieteni la aprovizionare, de la care mai ia câte ceva. Să nu uit să-i las şi lui.

Înghiţi iar, uitând să-mi mai dea şi mie şi scoase, dintr-o hârtie de ziar, nişte iarbă frumos mirositoare pe care începu s-o mestece.

— Ai înnebunit? Rumegi iarbă?

— Nu e iarbă, e pătrunjel. Taie mirosul de alcool şi îţi face răsuflarea proaspătă. E un truc învăţat de la ungur. Băi, şi ce avem în pivniţă! Butoaie cu coniac, vinuri alese, lichioruri. Da' poţi să te apropii?

— Şi acu' ce urmează?

— Păi, crez c-o să mă spânzur. Ce altceva să fac? Ăştia nu ştiu de glumă şi habar n-au să râdă. Îmi vine să plâng când îi aud, la masă, făcând pe galanţii şi lansând, cică, vorbe de spirit. Ei mănâncă separat, cu Mari şi crez că acu o s-o bage şi pe Miţa în gaşca lor. Iar noi, ăilalţi, mâncăm cu bucătarul şi cu servitoarea. Şi n-am un ban al meu, că îmi iau şi salariul şi-mi dau acolea câţiva leuţi de nu-mi ajung nici... Vai de sufletu' şi de ficaţii mei!

Dl Protopopescu a început să plângă şi să mă îmbrăţişeze, ţinându-mă strâns.

— Stai, frate, că nu eşti femeie! am zis. Eu te întrebasem ce urmează în programul zilnic?

— Aaaa, tot un chin. Pe noi ne bagă la instrucţie, la un loc cu musafirii, sub comanda ăleia bătrâna, iar ei se retrag cu Mari la un joc de cărţi, la... Acu o s-o bage şi pe Miţa... Pe tine o să te pună să dai o declaraţie şi să completezi un formular: nume, prenume, data şi locul naşterii, unde locuieşti – apropo, nu mi-ai dat adresa!-, unde lucrezi, dacă eşti căsătorit, ce venituri şi bunuri ai, dacă deţii arme, alimente, câte femei ai în casă...

— Alimente...femei...Am impresia că ai dat peste nişte bolnavi mintal. Şi nemâncaţi pe deasupra.

— A, ăştia ţin o evidenţă strictă. Tot ce e în plus merge către capitala imperiului. Sau către burţile lor... Iar eu nu mai am nimic...nimic... Vai de sufletul şi de...

Şi iar a început să plângă şi să mă îmbrăţişeze. M-am îndepărtat puţin şi m-am uitat pe după colţul perdelei. Nu se vedea decât mam' mare care, profitând de faptul că vremea era caldă, se aşezase pe treptele casei şi trăgea dintr-o ţigară groasă, făcând inele de fum în aer şi având alături o cană din care ieşeau aburi. În vremea asta, dl Protopopescu îşi făcea de lucru cu sticla şi băga ceva în buzunar.

— Pe Miţa au văzut-o prima dată azi?

— Nooo, că nu fac ei lucrurile la întâmplare. Pe Miţa pusese laba un *Oberst*. Da' ăsta a crăpat de trai bun şi ei i-au trimis vorbă, crez, să vina fata în vizită la noi.

— Şi eu pe unde scap? am întrebat.

— Sari binişor pe fereastră, sari şi gardul vecinilor, ieşi pe poarta lor, intri într-o fundătură, faci la dreapta şi dai în bulivar.

— Şi dacă mă prind ăştia?

— Te împuşcă, fireşte, că ai nesocotit ordinul de a urma tot programul de instrucţie. Diseară, să ştii, ne pun nişte poze pe perete, să ne distreze. E sărbătoare, de!

— Lasă asta. Nu vrei să fugi cu mine?

— Păi, e cel mai sigur lucru că ne vor împuşca în stradă, în văzul tuturor, după ce vor face un careu mare, cu toţi mahalagiii. Şi să vezi ce vor râde ăia! Se vor prăpădi. Au mai fost cazuri. Condamnaţii cereau îndurare şi plângeau, iar oamenii râdeau. Ăia plângeau, ăilalţi râdeau! Păi, cum să ceri îndurare dac-ai fost dovedit ca *dizertor*? Pân-acu au fost igzecutaţi cinci *dizertori* şi a fost de fiecare dată câte o petrecere de-a duduit mahalaua. Ne-au dat program de voie, supliment la masă şi nişte deserturi să-ţi lingi degetele. Ne-au pus şi grătare cu mititei şi, drept să-ţi spun, atunci m-a uns pe suflet berea lor. Hai, du-te!

M-a îmbrâncit şi a început să râdă ca un nebun, apoi iar m-a îmbrăţişat. Apoi mi-a mai dat o îmbrânceală bună.

— Fugi, m-a îndemnat el. Să vezi ce-o să mai petrecem! Şi ce-o să râdem! Hi,hi, hi, hi, hi, hi!

Înnebunise, fără îndoială. Am sărit repede pe fereastră, am trecut de gard ca un atlet încercat, am străbătut o curte, am dat în fundătură, am dat să fac la dreapta, dar acolo era capătul fundăturii şi aş fi picat chiar în plasa nemţilor – ah, domnule Protopescu! -, m-am reorientat repede, am cotit la stânga, am sărit un şanţ, am alergat două sute de metri şi iată-mă-n bulivar! Am răsuflat uşurat, cu toate că nu mai aveam boneta. Să zic că o ţinusem cu mâna o vreme? Nu sunt sigur, da' când am trecut de ultima casă a fundăturii, a strigat unul, dintr-o curte, după mine : *„H'ăla n-o fi dizertor?"* Aşa că iuţisem fuga, în fluierăturile mahalagiilor.

M-am furişat pe străzi lăturalnice, pe după colţuri şi uşi de prăvălii, iar când am ajuns acasă, m-am speriat, vâzându-mă în oglindă fără pălărie, palton, cămaşă, cravată, pantaloni ş.c.l.. Uniforma era găurită în câteva locuri, în dreptul pieptului. Precis că ăla care-o purtase fusese împuşcat. Iar portofelul ascuns cu grijă-ntr-un buzunar al tunicii dispăruse.

Acum am înţeles de ce îl apucau pe dl Protopopescu crizele de plâns şi mă lua în braţe şi mă strângea şi mă pipăia. Bine că n-am avut şi actele la mine!

1 ianuarie 2018

— Stai, frate, că nu eşti femeie! am zis. Eu te întrebasem ce urmează în programul zilnic?

— Aaaa, tot un chin. Pe noi ne bagă la instrucţie, la un loc cu musafirii, sub comanda ăleia bătrâna, iar ei se retrag cu Mari la un joc de cărţi, la... Acu o s-o bage şi pe Miţa... Pe tine o să te pună să dai o declaraţie şi să completezi un formular: nume, prenume, data şi locul naşterii, unde locuieşti – apropo, nu mi-ai dat adresa!-, unde lucrezi, dacă eşti căsătorit, ce venituri şi bunuri ai, dacă deţii arme, alimente, câte femei ai în casă...

Am și eu un admirator

(urmare din p. 5)

nu ne salutăm) şi pe şefa contabilităţii Uniunii Scriitorilor, Steluţa Pahonţu. Plus directorul tehnic de la *România literară* (şi doamna secretară de aici, ruda sa), Dragoş Ursache, cu soţia şi copilul. Întindem prosopul nostru dublu la marginea plajei, peste drum de Vila Scriitorilor, la capetele lui punem pietre, bate un vânticel, o briză... Ne preumblăm de la un capăt la altul al golfului nostru de câte ori ieşim din apa mării, să ne mai uscăm, observăm că s-au înmulţit „persoanele grase" (golful e curat, n-are iarbă de mare; e plajă cu nisip fin, inclusiv la intrarea în apă, fără pietre). Pe plajă se vând „colaci ardeleneşti" şi porumb fiert, e muzică „dată tare" la barul de pe plaja unde suntem. Întors la cameră, duş. Înainte să ne aşezăm în restaurant, Silvia Chiţimia (care nu vine pe plajă, preferă să stea pe bănci în parcul Vilei Scriitorilor sau în leagăne) îmi explică de ce sufăr într-atât din ianuarie, anul ăsta, „din punct de vedere astral"; nu înţeleg nimic, va trebui să am răbdare cu încheieturile şi coloana vertebrală; în privinţa tumorii, apărută acum din senin (în urma supărărilor legate de o premiere blestemată), nu se pronunţă; Doina îi dăruieşte ultimul ei roman. La masa de prânz, ciorbă a la grec (de porc) şi cârnat cu fasole, plus prăjitură-gogoaşă cu afine (am uitat cum se numeşte)... Ne culcăm după ora 14, dormim, de necrezut, aproape trei ore, toropiţi. Mâncăm jumătate de pepene galben (cumpărat de la marginea comunei 23 August, ieri), degeaba miroase frumos pe dinafară, nu e dulce (o fi crescut în pământ sărăturat). La 17,15 ieşim înseninaţi pe plajă...

Şi tot aşa. N-am de gând să-l stresez pe domnul cititor Şuşu cu jurnalul meu, mă opresc aici.

(14 octombrie 2019. BV)

Ştefan Ion Ghilimescu

CRONICA LITERARĂ

Haiku-ul și fericirea de a fi în lume

Oricum am lua-o și am judeca, această formă condensată și rafinată de artă a literelor, haiku-ul constituie pentru Lu Tai modul propriu de a se lăsa înfiorat și a resimți veșnicia. O entitate de consistența – citez aproximativ – tăcerii vorbitoare; un fus al timpului; un sunet de toacă...

Lu Tai, IKIGAI, Editura Limes, 2019

cronici

Dacă nu greșesc – și cred a nu mă înșela! -, după volumul de haiku-uri *Floare de pin* (Limes, 2018), *Ikigai* este a doua plachetă de stihuri în maniera orientală mai sus amintită pe care Vasile Luțai o publică sub heteronimul Lu Tai!; observație abligatorie pe care o fac, mă grăbesc să precizez, întrucât, sub ortonimul de cin preoțesc Vasile Luțai, autorul nostru are deja o operă poetică bogată și diversă sub raportul formei, reunind, alături de câteva tomuri de versuri albe, peste 20 de volume de haiku-uri... După o experiență de atelier de o semnificativă și reală valoare, mai ales în ceea ce privește abordarea formei clasice treflate a poeziei japoneze, cu o bună cunoaștere a specificului artei și filosofiei orientale deprinsă într-o viață prin varii lecturi, experiment și meditație, la deplină maturitate creatoare, Lu Tai a decis, iată, că a sosit momentul să-și intituleze ultimile producții poetice cu un termen împrumutat direct din concepția japoneză despre "fericirea de a fi în lume": *ikigai*. Expresia-concept pare să condenseze un repertoriu de idei și chiar o filozofie care rezumă cât se poate de sintetic, până la un anume punct, pentru domnia sa, spiritul haiku-ului însuși, un gen de poezie pe care el îl iubește și îl cultivă de predilecție cu o naturalețe și încântare unice. Dacă e să fim foarte tranșanți, haiku-ul lutaiin exhibă pe alocuri o percepție și o înțelegere a lumii care amintesc - la depărtare de aproape un mileniu - de convingerea taoistă care stă, altminteri, la baza adepților *ikigai,* potrivit căreia fericirea absolută ar consta în generarea firească a sentimentului și a tehnicilor de atingere a unei vârste cât mai lungi și mai liniștite, ca garanție a nemuririi... Nimic în haiku-urile haijinului maramureșan, ins al timpului său din cap până la picioare, nu trădează vreun incident sau accident în armonia cooperării și înțelegerii dintre om și marele curs al lumii; nicio injoncțiune exterioară sau interioară, mai ales, nu întunecă bucuria contemplării "pe viu", și înțelegerii în actul scrierii, a manifestării impersonale a divinului... Omul și poetul, deopotrivă, trăiesc misterul și frumusețea clipei, eternul ei, simțindu-se plenar în largul lor. Depurat implicit de orice scorie, grație simplității intrinseci a spunerii, în acord perfect cu sinceritatea simțirii, iată motivul pentru care scrisul lutaiin abhoră orice *écriture cachée*, orice limbaj logogrif. Cu haina de ceremonie debutonată, perfect abstras dar nu indiferent, poetul e mereu în linia întâi a mărturisirii "secretului" căii luminoase.

Cuvânt compus în japoneză din *iki* (viață) și *gai* (efect, rezultat, scop...) *ikigai*-ul ar desemna, după înțelepciunea omului din *Țara Soarelui Răsare*, sursa valorii în viața cuiva, motivația, scopul sau folosul lucrurilor pentru care se merită să trăim în această lume. - Pentru miracolul cuvântului vibrat și pictat în *lumea de a doua instanță a haiku*-ului, bunăoară, în ceea ce-l privește pe Lu Tai!... - Într-o lucrare relativ recentă scrisă de Héctor Garcia și Frances Miralles: *Secretele japoneze pentru o viață lungă și fericită* (vezi și *Mica Enciclopedie Ikigai. Metoda japoneză de descoperire a scopului în viață* de Ken Mogi) ambele traduse și publicate în românește în 2017 și, respectiv, 2018, prima la Editura Humanitas, a doua la Editura Litera, cuplul de specialiști în cultura orientală indicat arată că, asimilat sau echivalat cu starea mintală cu care individul se simte în largul său, *ikigai*-ul, în fond, reflectă *sinele unei persoane*. Acel sine îmbunătățit printr-o serie de tehnici ale reflecției și meditației reflexiv-imagistice sau transcedentale, e cazul să subliniez, la care orientalii au ajuns și pe care autorul nostru, la rându-i, cum am arătat și altă dată, dorește să-l pună în evidență în creația sa. Filtrat, cum cred, printr-o serie de concepte ale filosofiei taoiste, preluate probabil prin intermediul cugetărilor confucianiste, unde se întîlnesc pe diverse căi, în mentalul lutaiin, cu iubirea și trăirea personală a frusteței sentimentului naturii ori cu respectul tradițional pentru valorile familiei și cultul strămoșilor, *ikigai*-ul poetului nostru sărbătorește în fiecare clipă bucuria de a trăi și vibra într-o natură empatetică, perfect detașat de incivilitățile și repugnanțele momentului, plin de respect pentru figurile emblematice ale familiei, prudent, lipsit de prejudecăți și cuminte, însă cu acutul sentiment al ciclicității nașterii și învierii continue. Alan Watts, celebru specialist în sapiența orientală numea filozofia taoistă, care e clar nu-i e deloc străină lui Lu Tai, *calea ca o curgere de apă*... În cultura Răsăritului, apa este simbolul principiului înfruntării olimpiene a frontierelor nimicului în căutarea simțământului duratei fără început și sfârșit. A momentelor acelor sclipiri de luciditate și tonus vital în care realizezi că ești parte a manifestării veșniciei. Fascinantele variațiuni pictural-meditative din haiku-ul lutaiin de ultimă oră se nasc sau sunt iradiate filozofic și se organizează compozițional nu o dată în jurul acestui element fundamental al sentimentiului veșniciei. Citez: *Deschis cer - /veșnicia-nfruntată/ apă curgătoare.* ; *Buzele ei - / flori de râu/ nemărginită apă.; Barca umbrei - / sălcii plângătoare/ drum apelor.* ; *Magica nuia - / vie apa/ dorul fântânii.* ; *Vie lumea - /cărare-n lumină/ dincolo apa.*

Voi încerca în continuare să mă refer cât mai puțin concepțional – nu am făcut-o nici până acum - la calea sau tehnicile orientale specifice dobândirii fericirii din perspectiva *ikigai-ului* oriental, cuvânt, de altminteri, prea puțin încetățenit la noi și cu o mulțime de sensuri pe care încă nu le stăpânim prea bine. Asta, desigur, nu înseamnă că nu voi vizita haiku-urile volumului ce fac obiectul acestei cronici literare din perspectiva ideoselectorului titlului... Ca și alte dăți, însă, voi agrea o lectură de plăcere, glosând interpretativ sau explicând ceeea ce este de explicat, cu sentimentul descoperirii dacă nu unor pământuri cu totul noi, atunci măcar încă nebătătorite.

Din capul locului, voi aprecia înainte de orice în ultimul volum de versuri al haijinului român, ca notă fundamental-dominantă a lui, vibrația permanentă a unei *prezențe secrete în lume*, mereu acompaniată de datul unei ființe contemplative (simplu privitor, sine implicat, eu auctorial etc., etc.). Un grup armonic, în orice caz, și diadă metafizică, aș îndrăzni să spun, dincolo de orice discuție s-ar mai putea face. Citez spre exemplificare, în continuare, haiku-ul care deschide cartea, perfect lămuritor, asemeni atâtor altora, pentru punerea în evidență a ambelor ipostazuri ale existentului în lume. "Licăr în cer -/ adâncă noaptea/ îngeri candele." Contrasă până la ultimile consecințe, poezia preluată aici de noi este un înscris esențial, fixat ca un adevărat adagio, cu valoare mereu valabilă; o subtilă transpoziție caligrafiată peste o pictură în guașă care vorbește singură. Impulsul ritmic al marelui necuprins pe fundalul hăurilor negre ale nopții, în loc să sperie și să înfricoșeze, după cum se poate observa ușor, are mai curând rolul de a trimite omul spre protectorul său spiritual, *îngerul*, dăruit lui de la bun început de către Dumnezeu spre a-l veghea și călăuzi spre lumină. Calea spre redempția promisă și întrezărită pulsatil: bucurie, participare, mistică și ataraxie în același timp. Oricum am lua-o și am judeca, această formă condensată și rafinată de artă a literelor, haiku-ul constituie pentru Lu Tai modul propriu de a se lăsa înfiorat și a resimți veșnicia. O entitate de consistența – citez aproximativ – tăcerii vorbitoare; un fus al timpului; un sunet de toacă; o ureche-n mare; un clopot în întuneric; un glas din stuf; niște șușoteli sub icoană; *de vorbă/ cu nimeni -/ în ecou*; apă curgătoare; țipăt de ajutor; urlet flămând; un cântec al lacului; *orchestră fără dirijor - /în crâng/ flux energetic.* Fără nici o discuție, nota fundamentală a haiku-ului părintelui Vasile Luțai (Lu Tai), pe lângă amprenta de concizie și calm hieratic ale întregului, o reprezintă acest *flux energetic*, care desigur trebuie văzut și este în fond reflexul vibrației sufletului subiectului contemplativ în contact cu perfecțiunea lumii create, adevărat act de transpoziție și substanță subtilă, într-un plan de contaminațiune de teme și motive, a cuminecării. Am descris și fixat, acum, ca și altă dată, de altfel, cheia felului propriu al caligrafiei notațiilor poești ale acestui creator care scrie ca și cum ar respira.

Coborând acum în miezul subtilului eșafodaj subînțins, vrând nevrând, de ideologia niponă a *ikigai*-ului, acordându-l, cum se cuvine, marii și străvechii arte orientale a năzuinței către veșnicie, spre care și domnia sa, Lu Tai, se pregătește spiritual și tinde clipă de clipă, găsesc că elementul specific cel mai curat al acestei trăiri, este în poezia domniei sale *blazonul familiei*, figură simbolizând continuitea seminției și rasei în zariștea satului. *Marea-mumă* - adesea invocată de Lu Tai - este bunica, al cărei *chip străbun*, substituit fie cu *tocitul prag*, fie cu *lampa* afumată ca un pește, fie cu *cerga* în care pruncul a dormit învelit de ea, copil fiind, în ce altceva aidoma s-a re-întrupat grație izvorului miraculos al versului său dacă nu în *mama* (sa)*mea -/ între mine/ și Dumnezeu*? Mama dară, prezența ei difuză în universul patriarhal, crează acut senzația mistică de a fi mereu împeună în lume, de unde inculcat sentimentul de lărgime și securitate a trăirii ca promisiune a dăinuirii și nemuririi... Foarte specială, acestă poziție, de pe care niciodată poetul nu se retrage și nu dezertează sub niciun motiv, te face efectiv s-o adopți și s-o iubești, la rându-ți, adictiv și matricial, simțind cum te trage de partea sa și te fură... Ca *genus loci*, pe de altă parte, acestui șir de re-întrupări, satul însuși (*Sat în cer -/ viorele cu toporași/ miei în turme*) este un spațiu securizant împotriva vămilor pustiei și al deșertului de la doi pași, stăpânit de puterea Scorpiei la care trimit textele biblice. De sub arcanele sale care sfârșesc direct în templul lunii, dacă ești capabil a visa *Îmbrăcata mireasă/în straie/ de omăt*, poți privi cerul primăvăratic până îți umpli sângele de soare, bucurându-te de Blagoveșteniile mâțelor și de ziua cucului, cu Dumnezeu fața-n față. Fixând cu maximă claritate o asemenea mitologie, crezând fără rezerve în cuvântul care o întrupează, haiku-ul lutaiin dă expresie unei experiențe interioare a cărei marcă unică este fericirea. O fericire luminoasă, lipsită de complicații psihologice, frustă, simplă și de o directețe a adresabilității dezarmantă. Lu Tai este un poet seducător în sensul clasic al prețuirii clipelor și literei, de o claritate a expresiei și o finețe a desenului care taie respirația... De o predispoziție și disponibilitate a eternizării psiho-fizice într-o atare stare, pe care, eu unul, personal, nu am mai întâlnit-o aproape la nimeni. *Sălbatici cai - / galopul stelelor/ paradis pierdut.//* ; *Mormintele părinților - / icoane vii/ în lumină.//* ; *Nestins focul - / sub icoană/ mâinile mamei.//* ; *Foc în lac - / fără hotar/ un curcubeu.//* ; *Împletitul gard - / braț de nuiele/ spre veșnicie.//* ; *Poarta soarelui - / destrămată lumina/ în ghemul apei.//*

Fiindcă nu e pretențios, închipuit și nici astuțios, fiindcă scrie uitând, în aparență, și recompunând totul, fiindcă se lasă condus în pagină de pulsul și adierea consensului adânc dintre respirația lumii și prezența lui Dumnezeu în ea, fiindcă e mistic și totodată rațional, fiindcă e original și cultivat, tonic și prieten de nădejde la greu, Lu Tai scrie o poezie care-și găsește imediat loc în sufletul cititorului. Ea îl pansează și ne bandajează automat rănile la toți, fie și când o frunzărim; ne vindecă, cum se spune, cele mai supărătoare plăgi, ne dă sentimentul proximității adevărului, puterea de

a trece peste eșecuri și tăria de a o lua de la început în pofida oricărei adversități. Pentru un astfel de spirit poetic lumea trebuie să fie, (ba chiar este !) un "stup neostenit" cu "mormanul de aur lângă regină"; altfel spus, o creație perfectă și îmbelșugată a vredniciei celui ce a zămislit-o și îi apără necurmat ființa înveșnicită.

Secretul sectretelor acestei poezii, dacă mi se permite, este limba, și mai precis, limbajul ori stilul ei genuin (*din naștere*, veritabil, natural, simplu, pur... –sau, cu o expresie latinească folosită undeva de Lu Tai, *sine cera*...). Nu am făcut un inventar complet al acestui tezaur, dar trăitor și propovăduitor cu har în vatra Maramureșului voievodal a cuvântului lui Dumnezeu, Vasile Luțai (Lu Tai) folosește în creația poescă o limbă românească de o frumusețe aparte, alimentată în modul cel mai firesc, atât de o serie de cuvinte vechi cărturărești (preotul, dedulcit binișor la bucoavnele întocmite pre latinește, grecește și slavonește, nu se sfiește deloc să le întrebuințeze ideomatic după propriile nevoi) cât și de un bogat repertoriu din cel mai neprețuit depozit al esențelor cuvântului care s-a rotunjit și înțeleptit în graiul locului. Interesant e și faptul (evident, cel puțin, pentru mine!) că poetul își convoacă cuvintele în poezie nu numai semantic și pictural, dar și după calitatea sunetului... Ce minunată atmosferă crează împreună, de exemplu, această meșteră articulare de cuvinte: *Dor de cuc - /neagra mierlă/ băutoarea aliorului*. Termen foarte rar, dar încă folosit în zonele hiperboree, *aliorul* este încă una din denumirile populare ale unei plante cu flori galbene, folosită la vopsirea țesăturilor sau oulelor... Cunoscut de botaniști, mai curând, și cu variantele *aior* și *arior*, cuvântul, spune Candrea, ar proveni din latinescul *aureolus,*(prin derivare regresivă *aur), culoarea* florilor acelei plante. Pe aceeași linie, mi atrage atenția, bunăoară, în haiku-ul: *Cort de înger - / lumina icoanei/ stăciunează opaițul* verbul *a stăciuna*, element lingvistic aproape de negăsit în glosarele moderne, cuvânt din vocabularul îndeletnicirilor străvechi în biserica românească (și nu numai)și care desemnează operația de tăiere a fitilului ars al unei mici lămpi numită în diverse zone ale țării și opaiț. El este adus cu o știință a fineței în vers aici de Lu Tai pentru potențarea atmosferei hieratice a prezenței impalpabile a Îngerului în cortul de lumini și umbre care avivează reprezentarea de pe aversul icoanei... Mă opresc cu ilustrarea fineței, originalității și diversității caligrafiei lingvistice a poeziei lutaiine la următoarea treflă în stil japonez (deși s-ar putea cita alte 20-30), de un rafinament de influențe și transpuneri semantice de o naturalețe ce atinge efectiv (dacă ai o bună ureche) esențele muzicii interioare a limbajului. Haiku-ul, ca întreg esențializat, are darul de a sugera poezia dură a puținelor clipe de odihnă ale vechilor tăietori de lemne din creierul munților (așa-numiții *butinari* din Maramureș, vezi *Dicționarul de regionalisme și arhaisme din Maramureș*, ediția a doua, 2015), prin dubla sinecdocă a adăpostului lor de crengi (*cetină*, cuv. de origine slavonă), o biată *colibă* sezonieră... *Coliba butinarului - / cetina de brad/ prici de hodină*. Dincolo de ideea poetică, foarte subtil și rafinat pusă în pagină prin procedeul stilistic numit, atrage luarea aminte selecția ultimilor doi termeni din versul trei, respectiv *prici* și *hodină*, amândoi concurând serios la calitatea stării de chietudine pe care o degajă poemul. Primul provine din germanul *Pritsche* și înseamnă pat de campanie comun, îngust, realizat din scânduri negeluite; al doilea constituie forma populară (?) a cuvântului *odihnă*, dacă nu cumva acesta din urmă e un derivat regresiv al formei primare cu "h", mult mai eufonice. Certamente, vibratil, pictural și meditativ, scrisul esențializat, după o lungă experiență poescă al haijinului Lu Tai, a ajuns efectiv în situația de a se scrie, cum spun orientalii despre scrisul maeștrilor din școlile lor, de la sine. Un stadiu, potrivit aprecierii făcute de Philippe Sollers, care-l cita pe François Cheng (*Entre source et nauge*..., Albin Michel, 1990), "în care văd în timp ce desenez, aud ceea ce văd, respirația menține intervalele și le face să trăiască, fără să se răstoarne și să dispară compoziția în suflul ce vine din natură și din limba care mă vorbește".

Ana Dobre

Alfabetul trăirilor

Lumina este metafora obsedantă a lui Victor Gh. Stan. Imaginea ei reverberează și pune în aură totul. Sensul poemelor se clarifică din această perspectivă. Poate de aceea poetul a ales o modalitate inedită de a-și construi volumul *Memoria luminii* (Victor Gh. Stan, *Memoria luminii*, Editura Destine, București, 2018.), așezând poeziile, după titlu, în ordine alfabetică. Imaginea de ansamblu este a unui alfabet al trăirilor. Victor Gh. Stan deschide ferestre către lume („Acum privesc prin ferestre"...), privește prin ele miracolul etern al vieții în desfășurarea lui simultană, receptată consecutiv prin puterea cuvântului de a răsfrânge, reflecta și reverbera sensurile și relația dintre poet și lume.

Aripile imaginației poetului sunt deschise pentru a putea primi timpul care trece, dar nu indiferent, lăsând sau trebuind să lase urme. De aici, îndemnul adresat sieși: „Păstrează timpului o aripă deschisă", pentru că „totul trebuie să fie albastru fără de risipă". Aspirația spre cer, spre completitudine definește efortul pentru care poetul se pregătește intens, acordându-și sufletul la vibrația cuvântului: „Am cioplit trunchiul Timpului/ Făcându-mi barcă de vis/ Cu plutire în negru de albastru/ Peste oceanul vieții nemărginite".

Când se întoarce în sine, poetul descoperă „bisericile ascunse în noi", dimensiunile infinitului și ale sacrului. Preocupat de timp, Victor Gh. Stan prinde în durata unei *clipe vii* sentimente și trăiri menite a-l fixa nu doar în durata proprie, ci în timpul care să-i păstreze imaginea: „De mă frige nu mă doare/ Clipa vie în răcoare/ I-aș da grăunțe de cal/ Aș spăla-o-n must de val/ Numai că ea-i clipă vie/ Mă vrea ochiu-mi ca simbrie".

Vorbind despre relația omului cu timpul, Sf. Augustin spunea că există o singură dimensiune a timpului, prezentul; tot ce trăim, am trăit sau vom trăi este adus simultan în această clipă eternizată de trăirea noastră: *prezentul prezentului*, *prezentul trecutului*, *prezentul viitorului*. Totul converge spre această clipă în care se poate produce revelația destinului – „Clipa ce mi-a fost ursită", așa cum constată poetul, acceptând ideea destinului care adună într-o clipă de grație două vieți pentru a le înscrie pe axa iubirii: „Tu să tai din mine sfoară/ De-ntuneric și durere/ Lasă-ți umbra care piere/ Dincolo de-ntâia oară/ Tu femeie războită/ Clipa ta mi-a fost ursită".

Lumina, *timpul*, *iubirea*, *dorul*, *drumul* în labirintul existenței, *cuvântul*, *fântâna*, *vidul* („golul care latră"), *zborul*, *creația* sunt reperele imaginarului poetic pe care Victor Gh. Stan îl umple cu fantasmele, aspirațiile, cu speranțele sale, conștient de dualitatea lumii, de balansul dintre materie și spirit, între creat și increat, „între cer și hibernare", „fruct și stamină", „naștere și trup": „Timpul meu mereu mă duce/ Între naștere și cruce"...

Sentimentul dominant nu este de apăsare, ce ar decurge din tragismul vieții. Totul este învăluit în lumină, iar această aură, care-l atinge și pe poet, îi conferă un vizionarism aparte. El vede dincolo de coaja lumii esențele – „lacrima luminii", „lumina ploii", „lumina albă pentru rai", „lumina împletită cu clorofilă", lumina din tine, din celălalt, lumina din vis. Întoarcerea spre lume vine din acest înțeles superior și din iubire: „Întoarcerea este zborul/ Ca un zbor Lumină-n vis".

Ochiul poeziei înregistrează înfiorat și empatic. E o privire, de asemenea, vizionară, trecând de fizica lucrurilor. Poezia este, înțelegem, o formă de cunoaștere și de autocunoaștere; prin *ochiul tăcerii pure*, poetul are acces la original, la arhetip: „Cuvintele mele au avut/ Rădăcina grâului alb..."

Ascensiunea înnobilează drumul în labirint. Fiecare om are propriul munte de urcat, propria stâncă de purtat și de înfrânt. Iată o *urcare pe stâncă*: „...Mă prăfuiesc în colbul de stamină/ Ca într-o rugăciune a dorului/ Stinsă-n urcare de stâncă scânteia".

Urcușul în spațiu este, totodată, un urcuș în timp: „Timpul care-n cerc se suie/ N-are ochi n-are statuie/ N-are vis și n-are cuie./ De-aș avea un cui în plus/ Ține-mi-aș Timpul pe sus/ Ca pe veacul ce l-am dus". Urmându-și drumul, călăuzit de stea, poetul poate spera ca la un moment dat *ușa altarului* să i se deschidă. Nu destinația a contat, deși nu este de exclus, ci meandrele drumului, care i-au permis revelația propriului eu, a limitelor și barierelor interioare, ca și a „viului nevăzut", poate *lucrul în sine* kantian.

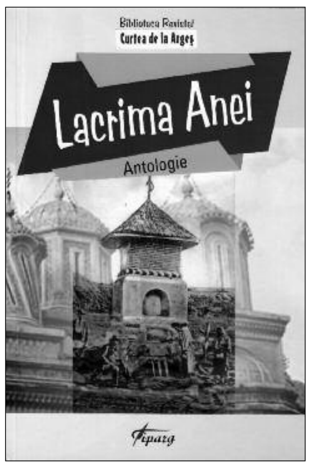
Imaginea care închide universul volumului este cea a *zborului* și a *speranței*, zborul necesar dezmărginirii și speranța necesară fixării în durată: „Se aprinde noapte-n cer/ Îngerii merg la culcare/ Fiecare pat nu are/ Ca și fetele când cer/ La răscruce altare/ Zilele în care sper".

Din *adânc de lumină*, Victor Gh. Stan aduce la suprafață, în cuvinte și tăceri, imaginile care-i poartă sufletul și care îl definesc. El reține *memoria luminii* în speranța că această memorie va avea un atom și pentru el însuși pentru a-i însoți zborul de ciocârlie...

Victor Gh. Stan deschide ferestre către lume („Acum privesc prin ferestre"...), privește prin ele miracolul etern al vieții în desfășurarea lui simultană, receptată consecutiv prin puterea cuvântului de a răsfrânge, reflecta și reverbera sensurile și relația dintre poet și lume.

Carte nouă

Lacrima Anei (Editura Tiparg, 2019)

O antologie poetică interesantă a apărut recent – *Lacrima Anei* (Editura Tiparg, 2019), antologie alcătuită de acad. Gheorghe Păun. E vorba de 113 poeți români din toate timpurile așezați în ordine alfabetică, unii prezenți cu mai multe titluri. Poemele, descoperite de antologator în volume sau periodice, au apărut inițial într-o rubrică permanentă a revistei *Curtea de la Argeș*. Valoarea antologiei (scuze pentru pleonasm!) este dată și de textele propriu-zise, dar și de numele poeților, de-am aminti doar câteva, de la Ana Blandiana la Radu Cârneci și Nicolae Dabija, de la Mircea Ciobanu până la Tudor George ori Carolina Ilica, de la Radu Gyr până la Ileana Mălăncioiu și Gabriela Melinescu, de la Nichita Stănescu, Marin Sorescu până la Gheorghe Tomozei...

Să cităm una din poezii: *Elegie pentru Ana* de Mircea Ciobanu, poezie aflată în volumul său de debut: „Trupul floral ți-am ascuns/Între var și mistrie./A rămas numai zidul/Care nu mă știe.//Teascul tăcerii strivește/Cuvântul neîndeajuns./Umedă boare se lasă-n/Priviri ca răspuns.//De-aici povestea se-ntoarce/Cu ochiul la noapte,/Mâna umbrită coboară-n/Zarea propriei fapte".

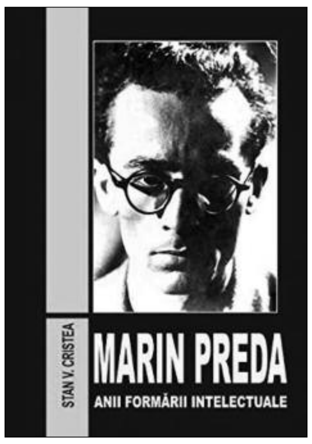
Cartea este deschisă de două eseuri despre Ana și Manole, eseuri de Ileana Popescu și Alexandru Ciorănescu, și se închide cu trei variante ale Baladei Meșterului Manole: cea binecunoscută a lui Vasile Alecsandri, a doua culeasă de G. Dem. Teodorescu și, în sfârșit, varianta Gr. G. Tocilescu.

Ca o concluzie, volumul acesta dă seamă despre bogăția unui motiv poetic peren desprins dintr-una din cele mai importante legende românești pline de semnificații, ducând până la ideea de geneză a poporului. **(D.A.D.)**

Nicolae Dina

Rigoarea unui demers literar de excepție

Remarcăm acribia cercetărilor istoricului literar înzestrat cu știința realizării unui asemenea demers și, în același timp, cu măiestria de a nara evenimentele, ceea ce aduce un plus de valoare acestui volum, atât de necesar în studierea vieții și operei lui Marin Preda, „marele singuratic” al literaturii române contemporane.

Recunoscut prin probitatea și rigurozitatea în documentare, meticulosul cercetător al vieții și operei lui **Marin Preda**, „cel mai mare scriitor ivit în câmpia însorită și eternă a Teleormanului”, Stan V. Cristea revine asupra celui căruia i-a acordat atenție timp de un deceniu și mai bine cu o ediție revăzută și adăugită a studiului monografic ***Marin Preda. Anii formării intelectuale (1929-1948)***, la trei ani după cea dintâi (Craiova, Ed. Aius, 2019, 485 p. + CLXXII pl. cu ilustr. alb-negru și color). Noua ediție păstrează aceeași structură, cu șapte capitole, mult îmbogățite, referitoare la formarea intelectuală a scriitorului, primul cuprinzând detalii despre anii de școală primară și elementară la Siliștea-Gumești, următoarele trei despre anii urmați la școlile normale din Abrud, Cristur și București, unul despre anii serviciului militar, iar ultimele două despre anii debutului literar și anii afirmării depline ca scriitor. De remarcat este aparatul critic care însoțește textul propriu-zis, concretizat în notele bibliografice aferente fiecărui capitol, într-o bibliografie cronologică selectivă, o listă cu documentele, facsimilele și fotografiile reproduse, precum și sursele lor, acestea alcătuind un album foto-documentar, la care se adaugă un indice de nume și unul de denumiri, care facilitează explorarea cărții, toate constituind dovada faptului că autorul stăpânește știința redactării unei asemenea lucrări riguroase și de anvergură, după cum o dovedesc și lucrările sale anterioare de istorie literară (mai ales volumul *Marin Preda. Repere biobibliografice*, ediție revăzută și adăugită, 2017, 792 p.)

O re-lectură a operelor prediste îl face pe acribicul istoric literar să constate că proza lui Marin Preda „este, aproape în întregime, una autobiografică – și ea reprezintă, din această perspectivă, un caz unic în literatura română”. Afirmația și multe alte informații sunt susținute prin paralelismul între momente din viața scriitorului și scene în care apar unele personaje din romanele sale (trăsăturile și unele întâmplări ale prozatorului se recunosc la Niculae Moromete, Călin Surupăceanu, Paul Ștefan și Victor Petrini), aducând în sprijin pagini din romanul autobiografic *Viața ca o pradă* și înseși confesiunile marelui prozator, întrucât „dincolo de pânza pe care își țese acțiunile și personajele din fiecare roman, potrivit scenariului propriu în care ficțiunea își respectă funcția creatoare, Marin Preda brodează secvențe, scene, imagini și chipuri din propria sa existență”. De aceea, istoricul literar cercetează amănunțit opera predistă convins că aceasta va fi receptată pe deplin numai prin posibilitatea de „a-l înțelege pe omul Marin Preda, cel care a pendulat, prin toată existența sa, dimpreună cu propria sa creație, între istorie și destin”.

În strânsă legătură cu acest aspect se derulează conținutul fiecărui capitol. Astfel, din cel referitor la primii ani de școală aflăm că, după un eșec în clasa întâi, elevul Călărașu T. Marin va reveni și se va dovedi unul cu deosebite aptitudini intelectuale, fiind premiant la sfârșitul fiecărui an școlar și, în același timp, devenind un cititor asiduu al cărților împrumutate de la diverse persoane, capul de afiș al listei deținându-l „Dănilă Prepeleac”, moment crucial al lecturilor viitorului scriitor datând de la sfârșitul clasei întâi când, uimit, a observat că știe să citească. Față de prima ediție a cărții, acum informațiile despre elevul Călărașu T. Marin sunt îmbogățite cu noi confesiuni ale rudelor sale (Ilinca, sora, frații Gheorghe și Sae sau nepotul Sorin), ale foștilor dascăli sau colegi, toate acestea întregind un portret al școlarului capabil să surmonteze multe și dificile piedici numai din dragostea pentru carte.

Folosindu-se de câteva cercetări aparținând unor istorici literari și de unele evocări ale foștilor colegi referitoare la normalistul de la Abrud, de la Cristur și de la București, autorul apelează totodată la documente de arhivă (multe prezentate în albumul foto-documentar), la „elemente din opera predistă sau din bibliografia de referință” și, desigur, prezintă constatările propriilor sale investigații realizate în arhive și biblioteci din Alexandria, București, Abrud, Miercurea Ciuc, Buzău, Pitești, Craiova, Cluj-Napoca ș.a. De altfel, cercetătorul pleacă de la convingerea că „istoria literară are întotdeauna nevoie de certitudini” și, știind că în privința celor privitoare la Marin Preda „nu le va găsi, niciodată, în deplinătatea lor, în realitatea nudă a faptelor”, consideră că are datoria de a scormoni arhivele și bibliotecile, de a apela la amintirile celor care l-au cunoscut, fără a omite „rememorările scriitorului” și operele sale. În acest sens, îl citează pe însuși Marin Preda care, din dorința de a evita orice fel de interpretări sau răstălmăciri ale comportării sale, afirmase că „nu există decât o singură cale sigură pentru scriitor de a se apăra de acele «amintiri» și «ediții» ale contemporanilor care i-ar vulgariza viața și opera. Să spună el însuși despre sine și creația sa astfel de adevăruri dure, încât nimeni să nu mai poată trece peste ele”.

Referitor la talentul narativ precoce al scriitorului, istoricul literar consemnează compunerile școlarului care i-au atras atenția învățătorului Ionel Georgescu, la Siliștea-Gumești, pe cele apreciate de profesorul Iustin Salanțiu, la Cristur (fratele prozatorului, Sae, afirmă că și la Abrud ar fi avut unele încercări literare), ca să nu mai vorbim despre romanul „Fereastra”, inspirat de relația sa discretă cu soția librarului care-l dusese la Abrud, roman pierdut în anii serviciului militar, relație care îi va inspira una dintre iubirile lui Victor Petrini, eroul din *Cel mai iubit dintre pământeni*.

Ultimul an de școală normală urmat la București este și cel în care intră în legătură cu viața literară bucureșteană, prin relația cu grupul „Albatros” și prietenia cu Geo Dumitrescu, apoi cu adoptarea definitivă în mediul literar, devenind prieten cu mai mulți scriitori, mai ales cu Miron Radu Paraschivescu. Din această perioadă datează o poezie scrisă de Marin Preda, *Întoarcerea fiului rătăcit*, inclusă de Geo Dumitrescu în placheta „Sârmă ghimpată”, publicarea acesteia fiind interzisă de cenzură.

Odată cu părăsirea școlii normale începe a doua etapă fundamentală a vieții lui Marin Preda, cea a debuturilor literare, considerată de Stan V. Cristea una esențială pentru destinul său de scriitor, asupra căreia s-a oprit și în lucrările de istorie literară anterioare: *Fotografii la periscop* (2013), *Secvențe de istorie literară* (2014), *Marin Preda. Portret între oglinzi* (2016). În acest context sunt trecute în revistă vicisitudinile întâmpinate de Marin Preda, zbaterile sale pentru a-și asigura existența și pentru a debuta în literatură. Pe de altă parte, folosirea pluralului „debuturi literare” în titlul capitolului este justificată prin faptul că, deși însuși Marin Preda a afirmat că debutul său literar s-a produs cu schița *Pârlitu'*, în ziarul „Timpul” din 15-16 aprilie 1942, Stan V. Cristea dovedește că schița *Nu spuneți adevărul* este prima proză publicată, în revista „Tinerețea” din 20 ianuarie 1942, urmată, a doua zi, în revista „Sfarmă-piatră”, de o scurtă recenzie privind două plachete literare. Vor urma, în „Timpul”, alte proze, fapt ce-l face pe istoricul literar să constate că „atașamentul față de debutul în ziarul «Timpul» a fost cu mult mai puternic decât față de cel din revista «Tinerețea»”, justificând afirmațiile scriitorului referitoare la acest moment esențial al carierei sale literare.

Această perioadă este și cea în care viața amoroasă a lui Marin Preda este deosebit de activă, conform confesiunilor Aurorei Cornu, care rememorează relația cu Nadia Strugaru, „prima femeie pe care a iubit-o și cu care a trăit un număr de ani”, cu „opticiana” pentru care sentimentele prozatorului au reprezentat „cea mai frumoasă îndrăgostire din opera lui Preda”, după cum afirmă Marta Petreu, apoi prietenia cu frumoasa actriță Sorana Țopa. Ei bine, istoricul literar relevă că aceste femei iubite de Marin Preda au devenit „modele” ale scriitorului în realizarea unor personaje feminine din operele sale.

Referindu-se la acești ani, Stan V. Cristea conchide că perioada 1941-1943 a fost „cea mai tulburătoare din toată tinerețea” scriitorului, acesta reușind cu greu să surmonteze „atâtea încercări și privațiuni în planul existenței diurne”, dar este și una în care s-a petrecut debutul literar și în care a făcut mari eforturi pentru a se autodepăși, a acumulat o cultură impresionantă prin lecturi bogate (acestea continuând, de altfel, toată viața). Totodată, perioada „este esențială pentru integrarea lui Marin Preda în mediul literar bucureștean”.

Cât privește capitolul despre anii serviciului militar, constatarea autorului este că aceștia „au reprezentat pentru biografia scriitorului Marin Preda o perioadă de trecere – de la anii debutului publicistic (1941-1943), la anii debutului editorial (1945-1948) -, ale cărei beneficii literare au apărut indirect, în etapele ulterioare ale maturității scriitoricești”, „experiența acestei perioade” fiind valorificată în unele „schițe și nuvele de mai târziu”, ca și în romanele „Moromeții” și „Delirul”.

Ultimul capitol surprinde „anii afirmării incontestabile în literatură” prin publicarea volumului *Întâlnirea din Pământuri* (1948), la Editura „Cartea Românească”, după ce fusese respins la un concurs organizat de Editura „Cultura Națională” (1946). Totuși, activitatea publicistică este asiduă, presa vremii oferindu-i șansa de a se face din ce în ce mai cunoscut, perioada respectivă cuprinzând și travaliul imens în proiectarea și redactarea în prima formă a romanului *Moromeții*, prin care prozatorul aduce „o nouă viziune asupra țăranului cu acea replică dată lui Rebreanu [...], pentru că țăranul său este un individ complex, care trăiește, cumva, între realitate și contemplație”.

În noua ediție a cărții sale, Stan V. Cristea aduce noi informații și documente, convins că „istoria literară nu trebuie să lase deoparte informații ce pot fi relevante pentru destinul și evoluția unui scriitor”. Deopotrivă, este evidentă truda cercetării, fizică și intelectuală, din moment ce istoricul literar a întreprins cu asiduitate atâtea cercetări de arhivă și, nu în ultimul rând, a citit lucrările menționate în bibliografie, fără a omite dificultatea procurării fotografiilor și a facsimilelor unor documente (în număr de 316, foarte multe inedite, din albumul foto-documentar), care „întregesc imaginea și lumea scriitorului” dintr-o primă „etapă de aproape 20 de ani din viața sa, poate cea mai intensă și tulburătoare”. Dovadă a probității și tenacității unui istoric literar preocupat să ofere, cu lux de amănunte, datele evoluției unui „scriitor de excepție pentru literatura română postbelică”, volumul *Marin Preda. Anii formării intelectuale (1929-1948)* evidențiază „mai puțin interpretativ, cât, în primul rând, derularea secvențelor din viața reală a scriitorului, cu tot ce implică ele în planul imaginarului romanesc”. Remarcăm acribia cercetărilor istoricului literar înzestrat cu știința realizării unui asemenea demers și, în același timp, cu măiestria de a nara evenimentele, ceea ce aduce un plus de valoare acestui volum, atât de necesar în studierea vieții și operei lui Marin Preda, „marele singuratic” al literaturii române contemporane.

Constantin Stancu

M-ai făcut femeie din abis…

Există un loc important pentru fiecare, unul care dă putere și aduce fericire. Pentru Camelia Ardelean, locul acela se poate defini *La margine de curcubeu*, titlul unui volum de versuri apărut la Editura Armonii Culturale, din Adjud, în anul 2018. Este locul unde sufletele sunt atrase și unde picură poezia. Este și semnul că Dumnezeu are în control relația Sa cu omul prin cuvinte, prin tehnica subtilă a frumosului.

Camelia Ardelean iubește poezia, muncește cu har și o dedicare specifică unui ceasornicar aplecat peste mecanismele timpului. Ea simte poezia ca pe un dat, apelează la diferitele forme și stiluri, preferând linia clasică solidă, care a străbătut literatura. Fiecare poem are un secret și poeta este deschisă pentru a-l traduce cititorului cu delicatețe și, uneori, cu umor. Este de remarcat răbdarea ei pentru a descoperi poezia din lava evenimentelor zilnice și a celor eterne. Poeta ne transmite ceva din muzica prezentă în orice stare prin *rondel, sonet, pantum, schaltinienă, ronset, haiku*. Formele fixe îi permit să exprime fericirea, natura în expansiune, trecerea omului pe aleea timpului, miracolul unui anotimp, realitatea unei lumi depărtate, chipul omului ca dat, ca har, iubirea.

În **haiku**, ea prinde scânteia din clipa trăită, miracolul care străbate ființa, eternitatea din cuvintele bine legate de semnificație și semnificant. În versul clasic descoperim o lume dinamică în care zeii plâng, eternitatea este un lucru intim, ploaia atinge umerii și stelele deopotrivă. Se simte cum marile mituri pun stăpânire pe versuri sub aripa unui albatros, iar lumina atinge inimile și lumile posibile. În parodie/ pamflet descoperim o poetă deschisă, vioaie, care acceptă ludicul și umorul fin, capabil să atragă buna-credință și naivitatea bine temperată.

Volumul are o prefață scrisă de Tudor Cicu, scriitor care reține tema versurilor: *Când paradisul coboară pe pământ*. El notează: „În volumul intitulat *La margine de curcubeu*, Camelia Ardelean se arată cititorului ca o poetă a bucuriilor pasagere, rămasă în cheia unui orizont cu suișuri și coborâșuri, dar împăcată cu tristețile zilei care tocmai a trecut prin viața ei" (p.5). La finalul volumului, Adina Velcea scrie despre poezia aceasta: „O minunată călătorie prin poezie, prin genurile mai puțin cunoscute sau adoptate astăzi, iată ce ne propune Camelia Ardelean în acest volum de versuri, pe care îl văd asemenea unui sanctuar al trecutului modelat în prezent" (*Camelia Ardelean – În sanctuarul poeziei*, p. 108).

Poeta a insistat pe formele sacre și fixe ale poeziei, un punct solid, dar și o slăbiciune a cărții. Se pot percepe dedicarea, sinceritatea, dorința de a transmite frumosul și adevărul în formule care să convingă cititorul obișnuit. În cuprinsul cărții avem și un scurt istoric privitor la speciile poeziei cu formă fixă, etapele parcurse de aceste specii, evoluțiile, uzura literară, actualizarea mesajului și practica normală.

„Pe culmi răzlețe/ mijind o floare-de-colț -/ amurg sângeriu" (*Haiku VIII*, p. 54). Citind aceste scurte poeme, descoperim o metaforă generală, care se deschide cititorului ca o fulgerare bruscă și care provoacă revelația lirică. Ea scrie despre haiku: „Poemele haiku exprimă sentimentele poetice ale autorului într-o formă concisă, ce stimulează imaginația cititorului, descriindu-i scene pe care este posibil ca acesta să nu le fi văzut niciodată" (p. 52).

Cu rigoare și atenție, poeta afirmă: „La margine de curcubeu/ e o coloană de lumină;/ Acolo îngerii se-nclină/ Sub pavăza lui Dumnezeu" (*Rondelul curcubeului*, p. 13).

Rondelul redă o paletă întreagă de sentimente, stări, planuri, începând de la mireasma florilor de tei și continuând cu umbra zâmbetului fad, sfidarea mileniului decăzut, un anotimp inventat, cu fluturi sprinteni în cascade etc. Ea scrie despre zăpada patimilor noastre, despre iarba dintre stele, despre visele albăstrui, despre iarna care împresoară via și crucile pe care le ducem zilnic sub anotimpuri înghețate... „Cade iarna peste vie,/ Ca un voal de pânză gri;/ Sub a nopții draperie,/ Zboară gânduri în fâșii" (*Cade iarna...* , p. 22). Atmosfera este clădită pe elementele naturii, pe starea sufletească, pe tristețea din anotimpul înghețat, pe urletul vântului, pe speranța care licăre sub tabernacolul iernii. Sunt reluate elementele clasice ale rondelului în forme proprii, nu neapărat originale, dar sensibile.

Abordând poezia clasică, poeta se desfășoară cu pasiune, ea caută esența vieții, drumul spre Demiurg, este atentă la stările ființei, la tomnatice vremi, la timpul trăirii și pedepsei. Ea scrie cu patimă: „M-ai făcut regină într-o seară,/ M-ai făcut femeie din abis;/ Un izvor din ochi de tămâioară/ Îmi adapă sufletul rescris" (*Când povești din carul nopții toarnă*, p.77).

Poeta evită sfâșierile ființei, acceptă ritualul vieții cu o bucurie discretă, iar la final se ascunde în poem ca un copil care a făcut o năzbâtie: „Poemul meu din fiecare mugur/ Înfiorat de setea de cuvânt,/ Ai devenit, din dulce ca un strugur,/ Un surogat al viselor de vânt!" (*Poemul meu*..., p. 76). Dorințele sunt convertite în stări lirice, poeta se ascunde uneori în formele fixe ale poeziei, caută stările limpezi și decente: „M-aș face val, dar un tărâm din mine nu mă lasă/ Pe continentul din fonem, de-acum mă simt acasă" (*M-aș face val*..., p. 83).

Exemplele pot continua, Camelia Ardelean se joacă și ne cheamă la joaca de-a poezia, refăcând prin aceste versuri istoria bună a poeziei. Legăturile cu Macedonski, cu Horea Bădescu, cu George Holobâcă, cu Ion Pachia-Tatomirescu sunt evidente. Ion Pachia-Tatomirescu, de exemplu, ne prezintă o abordare mai profundă a tehnicii în cartea *Caligraful de salmi* (2013), mergând la o și mai accentuată simplificare și la o legătură cu folclorul și literatura sapiențială, ca în proverbele lui Solomon din Biblie. Camelia Ardelean nu s-a lăsat mai prejos, a căutat să țină pasul și să reziste în pădurea de metafore.

De remarcat în carte și **Fabule** (cap. al II-lea). Ea își urmărește personajele cu atenție, imaginația este bogată, cu accente ludice, ușor brutale, lumea este în mișcare la nivelul simțurilor și își pune amprenta pe mintea cititorului.

Ea scrie cu umor în **parodiile** sale: „Voiam cândva să mă mărit/ (Idee perimată),/ Mă săturasem de fetit,/ Fixasem și o dată" (*Voiam cândva să mă mărit*..., p. 100). Evident, pretendenții nu trec testul și cenzura, aveau mătreață, unul a rămas repetent, altul a fost peltic sau un altul nu avea mașină etc. Demersul a căzut în zicale și umor, mundanul în stare pură, repetând tradiția... Avem un zâmbet printre manele, bine strunit.

Când privește viața în față, ea simte **frigul** ființei, atingerea universului nevăzut, frigul fiind semnul ultim al destinului: „Mi-e frig până la creștet și până la călcâie,/ În vene, termometre se sparg cu un suspin;/ O rimă rătăcită se clatină molâie/ Prin sânge-mi curge dorul de ramuri de măslin" (*Mi-e frig*..., p. 88).

Și totuși, speranța sub semnul măslinului, sub semnul marilor taine...

Florin Dochia

Mihaela Meravei – *Cu orașul meu se întâmplă ceva ciudat**

Provocarea Mihaelei Meravei, când scrie poezie, este continua aprofundare a lirismului, experimentul pe care-l face în zona neomodernismului, a retoricii decontructive și deliberat ambiguizante. De la o carte la alta, limbajul poetic s-a tot rafinat, a devenit mai profund fiindcă se vrea mai demetaforizat, dar și tot mai bogat vizual și derutant prin surpriza imaginarului debordant; ludicul câștigă tot mai mult teren, ceea ce lasă spațiu de locuire cititorului prețios și pretențios, dornic de incomodități reflexive, în care, de fapt, și stă plăcerea lecturii delecta(n)te. Pe acest nevinovat delict al delectării superioare se întemeiază demersul poetei dobrogene, vinovată de îndrăzneala de a provoca emoții intelectuale epustuflante, precum această mărturisire: „în mine un copac crește de ceva vreme / ramurile-mi ies prin piele / îmi devin rădăcini". Îți vine să spui „nu încercați chestia asta acasă", dar simți că ți se poate întâmpla același lucru odată ce vei privi înlăuntrul tău doldora de emoții inexplicabile, neliniștitoare, de care nu aveai habar. Întâmplări dintre cele mai neobișnuite descoperă Mihaela Meravei într-o realitate ce ar putea părea banală: „șoareci cu rânjete de oameni nebuni / rod viguros din spiritul vieții", „soarele la apus o portocală uriașă din care mușcă orașul", „orașul acesta cu lumea transpirând poezie", „plouă de ceva timp cu aripi de păsări", „un oraș șchiopătă / din lipsa poeziei" etc. Dacă îți spune: „când vei începe să visezi atunci vei scrie poezie" și „înlăuntrul meu ocean înflorit de planctonul de visuri", s-ar putea să deduci că o dimensiune onirică va străbate cartea întreagă, însă ai fi departe de adevăr. Reflecția poetei ține de o foarte trează și lucidă tentație a dezvelirii misterelor existenței, în care „frica se linge pe degete" și mai cu seamă „dorul nu are un nume gândesc / este un fluture cu aripile țintuite-n cer / nu este o voce este un delfin căruia i s-au încurcat / cărările apelor și nu mai aude țărmul / nu te mai aude". Dacă „timpul fără poezie se târa ca un șarpe", intenția particulară a acestei cărți este de artă poetică, de interogare asupra rosturilor poetului (artistului) „în cetate", poziție aparent duală, schizoidă, ca individ însingurabil și, în același timp, dornic / datornic / de a se comunica celorlalți ca inițiator de lumi noi: „la început poetul și-a despărțit duhul în două / făcând din el două părți egale / una a călătorit-o spre zenit cealaltă / a suflat-o peste pământ // pământul era pustiu și gol și s-a umplut cu sufletul poetului // în inima adâncului de apă era întunecime / [...] / sufletele au înflorit ca la un semn / transformând pământul într-o ingenuă / stare de poezie // atunci poetul a zis să fie primăvară / și dintr-o dată s-a făcut voia Lui / *și a fost primăvară*". Calchierea textului din Geneza 1:2 („Și pământul era netocmit și gol. Întuneric era deasupra adâncului și Duhul lui Dumnezeu Se purta pe deasupra apelor.") este benefică demonstrației lirice a acestei *ars poetica sui generis*, mai cu seamă când se-ncheie cu o expresie derivată din „Și a zis Dumnezeu: «Să fie lumină!» Și a fost lumină." (Geneza 1:3).

Intenția este adusă astfel la stadiul de realizare, cu orașul se întâmplă ceva ciudat, este recreat după voia poetului, din fragmente livrești și amintiri furate: „eu vin dinafara lumii // cineva în interiorul unui clopot de sticlă cu o bucată de diamant brut / zgârie poezii cum Michelangelo pe cupola Sixtină / scene din Facerea Lumii / îmi trag mâneca rochiei să văd mai bine șterg hubloul / fluturii verzi de dantelă se cristalizează pe geam / cu cât șterg mai abitir cu atât îmi înteleg mai puțin / mecanismul iubirii // [...]". Ceva ciudat se întâmplă și pentru că interogarea se produce, inevitabil, din direcția dragostei, relația amoroasă definindu-se ca mereu nesigură, neîmplinită total: „mereu mă lovesc de pereții tăcerii acesteia în care te-ai zidit și uneori / când gravitați mă părăsește / mă sparg în particule // un copil încearcă iluzia fulgilor de zăpadă / în pumni / iar eu îl iau în brațe cu dor // [...] // despre tine mai citesc uneori în ziarele de dimineață / cineva apasă butoanele lumii și tu îi pui cătușe / te-ai transformat în terminator / și ai încărunțit sufletul este mai alb ca părul tău / păsări fără cuib îți ies din degete / îmi vine să plâng de lipsa lor / de ce le-ai dat drumul să se strivească de / lumea aceasta nebună care am devenit noi // [...]".

O poezie solid fundamentată pe meșteșugul liric bine stăpânit conține, evident, și acest nou volum al Mihaelei Meravei. Prezumția de fericire (astfel se intitulează o carte anterioară) se dovedește și aici „nepotrivită", poezia nu are de-a face cu fericirea, ci cu bucuria, emoția și certitudinea îndoielii continue; versurile se cer de multe ori recitite, pentru a le pătrunde rosturile pe care autoarea le include aluziv, iar reluarea aceasta induce impresia unei schimbări continue a sensurilor: relectura nu este niciodată o repetare, parcă citești alt poem, iar secretul acestei reușite autoarea nu ni-l dezvăluie. Ne rămâne doar să ne bucurăm de efectele lui: „un clopot se aude în mine / ca un strigăt de pasăre cuvântul / îmi ațipește pe buze / însângerându-le"...

______

* Ex Ponto, Constanța, 2019

cronici

Geo Vasile

NIMIC NOU PE "PONT DES ARTS" *SAU* ÎNVIEREA SE AMÂNĂ (I)

Deşi naraţiunea se desfăşoară cel mai mult la Paris, personajele provin, clandestin sau nu, din România sau Germania, se întorc fizic sau aluziv, când şi când la Bucureşti, mai nou merg şi în Kossovo; rămân oricum în contact cu spiritele (a se vedea dialogul autorului, în vise premonitorii, cu defunctul poet Dimov) şi, mai ales, cu spiritul numit şi Obsesia României.

Dumitru Ţepeneag, născut la Bucureşti în 1937, debuta în 1966 cu volumul *"Exerciţii"*. Grupul oniric de la Bucureşti, al cărui „strămoş" a şi devenit, i-a pierdut din mers pe Dimov, Mazilescu, Daniel Turcea, Sorin Titel. Numai că autorul viitorului *"Roman de citit în tren"* mai avea în mânecă un as (anticipator al veritabilei sale vocaţii literare): *teoria textualismului* (1967), lansată prin articolul *„Autorul şi personajele sale*". Vede Parisul în anii 1966 şi 1970. O performanţă, am zice, mai ales că în toamna lui 1970 vorbeşte la Europa Liberă şi semnează în „New York Times" incendiarul articol *„A gândi în România este o crimă"*.

Şi cu toate astea, D. Ţepeneag revine în ţară, publică în 1972 *"Aşteptare",* volum retras din librării odată cu retragerea dreptului de semnătură şi acordarea unui paşaport pentru Franţa. „Nebunul" este eliminat din joc de „rege", drept care "Zadarnică e arta fugii" se dovedeşte publicabilă sub polisemanticul titlu *Arpièges*. Şi din nou, în 1974, după o călătorie în SUA, autorul se întoarce în România pentru o lună. Se pare că securitatea ceauşistă avea gheare de catifea faţă de onirici, penalizându-l pe autor doar cu excluderea din Uniunea Scriitorilor şi retragerea cetăţeniei române în 1975. Franţa însăşi îi refuză naturalizarea, ceea ce îl face pe autorul cărţii "Les noces nécessaires" (Editura Flammarion, 1977) să plece la Berlin „cu o bursă de un an şi paşaport de apatrid". Între 1978 şi 1984, se retrage în şah, dezamăgit de pionii rezistenţei de la Paris. Publică în 1985 la Editura P.O.L., « Le mot sablier », iar în 1986, « Roman de gare ».

Întoarcerea autorului D. Ţepeneag la cititorul român din România a avut loc, aşa cum scrie Gabriel Dimisianu, prin editarea cărţilor „necunoscute publicului românesc, apărute în străinătate în epoca exilului, ca şi a scrierilor sale recente, cum este romanul de ample dimensiuni « Hotel Europa » Criticul nu ezită să vorbească de reintegrarea decisivă a prozatorului român (rezident la Paris), citând în acest sens şi romanul *„ Pont des Arts"* (Editura Albatros, 1999, 322 p.).

Despre « Roman de citit în tren » scriam prin 1994 că se deplasează pe pernele de aer ale unei ironii incisive faţă de însăşi ideea de compoziţie. Filmul cărţii probează o mare vânzoleală de marionete-actori-personaje, fără nici un Dumnezeu, de vreme ce Mielul (una din metaforele-cheie) este ucis de Vulturul monstruos (altă metaforă, ce revine şi în *"Pont des Arts"*), fără vreo noimă sau urmare. Eroii au comportamentul tipic al pacienţilor unui sanatoriu postmodern, subiecte ideale pentru experienţe de „iluzionism intertextual". Un palimpsest franco-român (franco-ţepeneag) este "Cuvântul nisiparniţă", o parodie în fond a infrastructurilor epice, cititorul trebuind să se supună mecanismelor declanşate de autor, cu mare grijă şi precauţie. Altfel riscă să cadă în plasa ficţiunii convenţionale întinse de acelaşi narator-regizor, care alimentează un derutant joc de paliere şi stadii semantice. Prizonierii clişeelor existenţiale, poate tocmai din cauza împotmolirii lor într-un real degradat, sunt expuşi la transferul oniric, el însuşi, vai, făcut din detalii şi ritualuri, rude bune cu iluzia evadării. Astfel, personajele vor rămâne nişte simulanţi hrăniţi cu simulacre.

Din relaţia între presă şi literatură, investigată în *"Pont des Arts"* (retipărit în 2006 la Editura Corint, şi reapărut în seria de OPERE, vol VIII, 2018, 338 p), reiese că neverosimilul aparţine evenimentului, oglinda crudă a vieţii, a hazardului, în timp ce naraţiunea, spre a fi credibilă şi cel puţin la fel de atrăgătoare, trebuie să rămână în limita verosimilului, a raţionalului, să acrediteze un curs nuanţat al aparenţelor de normalitate. Sub zodia căreia personajele au destin, caracter, suferă sau dau lovituri, unele cauzatoare de moarte, se iubesc sau îşi sapă prestigiul, se monitorizează reciproc şi toate pe autor, încolţindu-l, somându-l să nu le piardă din vedere, să le scrie romanul individual, dar şi cel al interferenţelor într-o neinocentă reţea româno-franco-germană, cu centrul pe Pont des Arts. Un centru al complicităţii, al legăturilor inavuabile, primejdioase. Reper şi loc recurent în cele mai diverse ocazii şi întâlniri ale personajelor, inclusiv în finalul romanului. Pont des Arts, istoricul pod de lemn ce leagă cele două maluri ale Senei şi cele două instituţii naţionale, Luvrul şi Academia, artele de ştiinţe şi literatură, este prin forţa lucrurilor şi un punct turistic absolut. Aşa se explică de ce un grup masiv de japonezi protestează împotriva iniţiativei preşedintelui Chirac de a dota nu mai puţin simbolicul oraş Kyoto cu replica celebrului pod francez în anul omagierii Franţei în Japonia.

Deşi naraţiunea se desfăşoară cel mai mult la Paris, personajele provin, clandestin sau nu, din România sau Germania, se întorc fizic sau aluziv, când şi când la Bucureşti, mai nou merg şi în Kossovo; rămân oricum în contact cu spiritele (a se vedea dialogul autorului, în vise premonitorii, cu defunctul poet Dimov) şi, mai ales, cu spiritul numit şi Obsesia României. Sub imperiul căreia autorul scrie, cu detaşare jucată, trăind în cunoştinţă de cauză, dramatica dilemă a exilului: „(...) *unde pricepi destul de repede că primul lucru care ţi se cere e să renunţi la ce-ai fost şi să te adaptezi la ce ai nevoie să fii, nu-i aşa?... să ţii seama de nevoi. Cu alte cuvinte, să te integrezi. Iar pentru asta trebuie să renunţi în primul rând la limbă, la patria dinăuntru, cea profundă... Să adopţi limba de care ai nevoie acolo unde trăieşti. Toate aceste renunţări au à la longue consecinţe care nu pot favoriza creaţia. Căci integrare nu înseamnă de fapt decât o neîncetată ştergere a sinelui. A ceea ce se numeşte personalitate. Cu totul teafăr tot nu poţi să scapi! Am supravieţuit târându-mă pe brânci dintr-o limbă într-alta şi am avut şi tupeul, în cele din urmă, să mă întorc la limba română ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat... Probabil că asta m-a salvat: curajul, adică norocul de-a nu fi ca toţi ceilalţi."* Este limpede că Dumitru Ţepeneag, de pe *Pont des Arts*, din centrul romanului european, nu-şi poate îngădui să mai scrie ca Flaubert, Rebreanu, Cezar Petrescu sau G. Călinescu, deşi ispita e imensă. Dicţiunea clasică se păstrează doar la nivelul limpezimii stilistice, al analizei şi disocierilor, al conturării personajelor bântuite de dromomanie şi nomadism. Grila epicii postmoderne se dovedeşte a fi mai tare decât tentaţia naraţiunii liniare. Franţuzoaica Marianne este întruparea însăşi a echivocului sub zodia căruia se scrie romanul, simultan cu modul de întrebuinţare. Statutul ei real de neglijată soţie geloasă alternează cu cel fictiv de personaj-cititor-cenzor; pentru adulterul ei cu Ion, cunoscut de soţ, id est naratorul atotştiutor şi animator al relaţiei narative, va fi incriminată într-un proces, proba anchetatorului fiind chiar romanul "Hotel Europa" (retipărit în 2006 la Editura Corint), în care Marianne era personaj.

Fapt e că mai toate personajele au citit respectivul roman, în care se regăsesc mereu şi de care se folosesc ca de un aide-mémoire sau ghid al propriilor vieţi, evoluând în matca şi cadrele prescrise de narator. Astfel, Edgar Bougainvilliers va fi protagonistul romanului erotic, autor al unei crime pasionale: o ucide pe Pina, spre a o salva din sclavia sexului, din demonia rivalului său, un ciung erotoman şi, pe deasupra, musulman. Romanul aventuros va fi trăit şi povestit de frontieriştii Petre şi Gică, alias Gigi Kent, handicapatul din căruţ, ubicuu şi şef al gangului român, cărora li se va adăuga vag-securista Ana, corespondenta disponibilă a autorului, fierbinte dar cârtitoare, şi care nu pregetă să se erijeze în purtător de cuvânt al aceluia: *„şi de ce dragostea de patrie nu ne-a împiedicat să plecăm sau de ce dragostea asta nu ne face să ne întoarcem! Aici e întrebarea! Dar dragostea de care patrie, dragă Autorule? De patria noastră post-socialistă care tânjeşte către capitalismul sud-american?"*

Mihai Antonescu

Drum de dus şi întors

cronici

Pietrele, în viziunea creatorului de frumos, înseamnă destructurare şi restructurare a lumii de idei, sentimente şi trăiri în fiecare zi, rolul şi rostul cu care divinitatea l-a investit dintru bun început, binecuvântându-i ostenelile. Între poet şi versurile lui stă întotdeauna un înger cu două feţe, una luminând peste urletul mut al cuvintelor, cealaltă spre lumea etern-curgătoare prin niciundele ei. „Niciundele" nu e coborâre la apele reci ale poemului, nici vindec pentru o singurătate rămasă în genunchi dinaintea colii de scris.

Poetul Alexandru Ciocioi vine dintr-o linişte ce-şi are sorgintea în mireasma răsucită pe fiinţa vie a unui tulnic din Bucegi. Poemele lui sunt neîngrădite respirări unduind cu blândeţe şi măreaţă înţelegere oriîncotro leagănă o cetină, oriîncotro o lacrimă odihneşte pe obrazul altei singurătăţi. De-a lungul timpului, i-am citit câteva din multele volume apărute totuşi fără grabă, fiecare la timpul cuvenit cum s-ar zice, fiindcă Alexandru Ciocioi, pe lângă echilibru şi o desăvârşită expresie prin care-şi filtrează lumina, culoarea şi adâncul poemelor, mai deţine şi un respect nemăsurat pentru cititorul de bună credinţă.

În volumul *Pietre de drum lung,* apărut la Editura AmandA Edit în anul 2018, ca să ne oprim la ultimul deocamdată, poetul face recurs la simboluri alăturând stărilor contemplativ-meditative încărcătura unei „dincolo de spunere" ce dă un altfel de contur, o altfel de greutate textului: „Mai toarnă un cântec/ peste toamna nopţii/ să ascultăm poveşti/ în poarta/ rămasă deschisă.// La masa rotundă de lemn/ ne vom trezi căutându-ne/ în toate corăbiile ninse/ dincolo de albastru/ atât de dincolo/ încât ⟶

Valeria Manta Tăicuțu

Singurătatea albatrosului

Mottoul care deschide recentul volum al lui Paul Spirescu („Pe punte, jos, ei care sus în azur, sunt regi/ Acuma par fiinţe stângace şi sfioase/ Şi-aripile lor albe şi mari le lasă, blegi,/ Ca nişte vâsle grele s-atârne, caraghioase"- Charles Baudelaire, „Albatrosul", în tălmăcirea lui Al. Philippide, nefolosită de poetul vrâncean, care a preferat originalul în franceză) este mai mult decât sugestiv pentru intenţionalitatea poetică a textelor: aproape toate conţin ideea de solitudine dezarmată a creatorului de frumos într-o lume care nu-l înţelege, cu care nu se potriveşte şi care, în final, după cel ridiculizează, sfârşeşte prin a-l ucide – fizic şi moral, pentru că „Nu e greu să mori": „Nu e greu să mori, prietene drag:/ aş fi putut să-ţi şoptesc adevărul acesta/ numai şi numai ţie:/ Dintr-odată veşnicia se condensează-ntr-o singură/ secundă/ şi secunda se dilată/ într-o singură veşnicie".

Un efect al solitudinii poate fi considerat, la nivelul discursului poetic, monologul adresat: izolat de lume, abulic, poetul ajunge să vorbească doar cu sine, automistificându-se că dă „lecţii despre nimic" altcuiva: „Ar trebui, prietene, un cutremur devastator/ care să ne-amestece pe toţi cu molozul:/ oameni, fiare şi zei./ lumea asta nebună şi bântuită de spaime/ s-a înlătrat cu totul/ fără să ştii, fără să vrei" („Poem în delir"). Primul ciclu de poeme, intitulat chiar „Lecţii despre nimic" îl pregăteşte pe cel de-al doilea, „Singurătatea albatrosului în zbor", prin acumulări de teme şi motive – lacrima, piatra, timpul etc., prin care se conturează imaginea unei lumi în care poetul n-are ce căuta. Iată o violentă „lecţie de economie": „Îmi tot număr clipele, zilele, săptămânile, lunile/ ca un avar care vrea s-şi ţină averea la adăpost:/ una albă, una neagră, una caldă, alta rece/ dumnezeii mamii lor de parşive/ şi zăpezile memoriei s-au topit deja de mai bine/ de-un mileniu/ şi sirena salvării tot ţipă/ prin oraşul acesta părăsit de noroc/ şi de moarte/ şi o linişte de sfârşit de lume se lăţeşte pe asfaltul umed şi rece". Creator, de când îl ştim, de metafizică a durerii, Paul Spirescu începe să-şi piardă ancorele care-l ţin legat de filosofia înaltă, ca să descopere, stupefiat, o lume fizică barbară, impermeabilă la sacralitate, debusolată şi agresivă: „Ce fel de muzică ciudată, albastră,/ se-aude astăzi prin toate cotloanele universului,/ prin toate catedralele sufletelor dezrădăcinate/ de visele lor fără chip,/ amorfe,/ ca un fel de Canticum sacrum/ al mucurilor de ţigară/ şi al sfârcurilor abia înmugurite/ la domnişoarele/ înhămate şi ele la troica imaginară/ a amorului etern,/ ca un fel de naştere între două morţi paralele" („Canticum Sacrum"). O astfel de lume merită o „operă de demolare", pentru că (auto)distrugerea este singura în măsură să dea speranţa reconstrucţiei din temelii. Ca să scapi de spaţiul închis (trimiterea la miticul Iona este prezentă în multe poeme), de zidurile pe care le dărâmi pentru a da de alte ziduri, într-un efort niciodată finalizat de a ieşi la lumină, trebuie să fii în stare să-ţi înţelegi, de la bun început, condiţia de prizonier. Adică să nu mai consideri anormalitatea drept destin asumat: „Vezi tu zidul acesta din faţa noastră?/ Dacă-l spargem, dacă reuşi-vom să scăpăm de el,/ ne va întâmpina, tandru şi rece,/ un alt zid, mult mai înalt şi mai somptuos//…// Hai, ce mai stai? Adu odată târnăcopul/ şi să trecem la treabă!" („Opera de demolare").

Trecerea spre al doilea ciclu al volumului se face prin „picătura japoneză" (chinezească?), semn că poetul începe să se trezească prin tehnici de (auto)tortură, să vadă limpede cât de falsă este lumea care nu-l acceptă şi să-şi asume nepotrivirea cu ea: „Cresc buruieni în paradis./ Florile ţinute sub obroc./ Ciori travestite/ în privighetori./ Atât!" („ultima picătură japoneză").

Odată asumată condiţia de creator în dezacord cu lumea bătrână şi sulemenită ca o sorcovă, traseul poetic devine mai uşor de parcurs, chiar mijeşte, pe la cotiturile lui, câte o geană de senin, iar retorica parcă nu mai izvorăşte din cinism, ci dintr-o înţelegere bonomă a condiţiei umane: „Din nou îmi cade singurătatea în spinare/ ca un sac plin cu bolovani:/ ce să fac, să zbor mai departe?/ s-ar supăra pe mine bunul Dumnezeu;/ ce să fac, să cad la pământ?/ m-aş supăra pe mine/ însumi eu…" („Singurătatea albatrosului în zbor").

Ca şi alt „poet de cursă lungă" trecut în eternitate (Rodian Drăgoi), Paul Spirescu „crede cu toată tăria că pământul acesta nu e nimic/ altceva decât o himeră frumoasă" („Singurătatea poetului de cursă lungă"), în care „copiii nu au bani de şcoală/ şi-aşteaptă semne şi minuni/ bătrânii nu au bani de boală/ şi nici măcar n-au bani să moară,/ poeţii zac prin sanatorii/ şi prin spitale de nebuni…" („Exact aşa"), iar crezul artistic se reduce la „o ridicolă neghiobie": „Să fii poet şi să te roteşti în jurul propriului cadavru/ ca un biet satelit artificial în jurul adevăratului soare/ asta e o mare şi ridicolă neghiobie/ ivită numai din prostie şi din disperare// să crezi cu naivitate că lumea trăieşte/ doar pentru a se bucura de aroma florilor grădinărite/ de tine/ asta e o mare, o ridicolă neghiobie/ şi o mare ruşine" („Ars poetica).

Poet cerebral, pe alocuri cinic şi dezabuzat, Paul Spirescu, părăsind (temporar) versul şi sonurile clasicizante, descoperă catharsisul pe care-l oferă invectiva, revolta (reală, nu livrescă) şi blestemul: „Eu poetul Paul Spirescu/ înţărcat cu forţa chiar de la laptele aproape matern/ al lui Socrate Platon şi Aristot/ aflu abia acum când mă apropii vertiginos de moarte/ că nu mai există Adevăr (cu majusculă!)/ există numai adevărul birjarului căcănarului şi-al/ curvei/ de ambe sexe/ există doar palidul adevăr al imaginii strâmbe de pe retină/ există doar strigoii morţii şi ai putrefacţiei/ călărindu-ne/ călărindu-ne/ călărindu-ne…" („Deziluzia iluziei").

*** Paul Spirescu, „Singurătatea albatrosului în zbor", Eikon, 2019**

Muzica zilelor noastre

Festin violonistic

Gazdă, Filarmonica ”Ion Dumitrecu”, din Râmnicu Vâlcea. Protagonişti, orchestra instituţiei, Gian Luigi Zampieri, dirijor, Florin Croitoru, violonist. Realizatori ai unui megaconcert de concerte, la sediu. Adică-n sala cea veche-a Liceului ”Lahovari”, impunătoare şi c-o acustică bună. Cum nu se poate mai potrivită pentru capodopere din veacuri trecute...

Aidoma celor cântate impecabil, splendid, impresionant de cordaru` bucureştean. Cu-adevărat un maestru al arcuşului de clasă vizibil. Un sensibil vădit, contopit pe viaţă cu instrumentu-i aşa de cristalin la sunet încât merge la suflet din plin. Pentru că Florin pune laolaltă simţire reală, virtuozitate indiscutabilă, dăruire nelimitată şi-o ştiinţă a partiturii copleşitoare. Nici de astă dată n-a avut portative în faţă, cântând mii de note doar pe cetera faină intens concentrat. I-a tălmăcit pe Bach, Beethoven, Brahms, Wieniawski peste aşteptări. Am jubilat ascultându-i, simţindu-i, văzându-i parcursu` sonor, nuanţarea bine pusă la punct. Dezinvoltura, virtuozitatea, dulceaţa pe corzi şi, mai cu seamă, fioru` liric pregnant. Transmis cu generozitate fanilor prezenţi. Profund cuceriţi de-atâtea certe calităţi...

Desigur, nu poci a-l trece cu vederea în ăst tur de forţă simfonic pe Zampieri. Italiano vero, Gian Luigi e un vioi direttore d`orchestra. Energic, impetuos, stăpânind ştimele la fix, impuse. Trăgând după el instrumentiştii, meticulos, fructuos. Aşa că, deşi nu-s colectiv numeros, râmnicenii vecini s-au achitat rezonabil de sarcină. La deschiderea acestei stagiuni aniversare. Am fost acolo şi confirm. Dorindu-mi ca şi-n viitor să-i aflu la fel de entuziaşti şi puşi pe treabă util...

ADRIAN SIMEANU

⟶ săgeţile/ s-au arcuit/ între suflet şi inimă.// Mai toarnă un cântec/ să pot săruta dimineaţa!" (MAI TOARNĂ, pg.30)

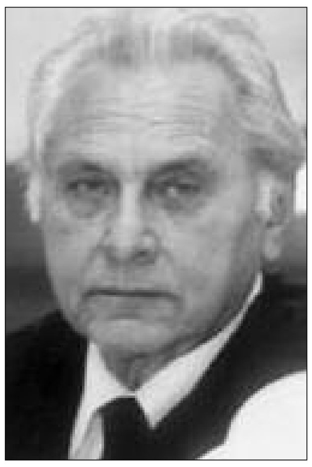
Astfel „poarta" nu mai închide un rotund cu lăuntrul pecetluit, ci devine început de cale, văz în departele misterului, neodihnă întru ajuns şi somn, care somn, tot neodihnă este, fiindcă precede un nou început: „Pe lângă porţi se strecoară,/ cu o poveste de mână,/ un basm,/ ce lasă la fiecare fereastră/ câte un zâmbet/ ce adoarme noaptea/ în ochii copiilor.// După vecernie,/ tăcerea se iubeşte/ cu o floare stingheră/ născând o dimineaţă/ ce merge trist / pe lângă porţi..." (PE LÂNGĂ PORŢI, pg. 38)

Tot astfel, „drumul" devine pelerinaj întru dor de dus şi de întors al gândului acasă învelit cu pulberea stelară a unor noi înţelesuri: „A ajuns drumul la poartă/ s-a oprit şi s-a culcat/ a simţit că este acasă/ că nu se mai dă plecat.// Iar zăvorul se deschide/ singur şi neajutat/ tot chemându-l ca să intre/ să rămână ca jurat.// Drumul greu păşeşte-agale/ şi adună din grădină/ tot ce e mai bun pe lume/ aer şi pământ-lumină.// Apa sfântă din fântână/ intră singură-n ulcior/ şi arată lumii-roată/cerul cu stele-n pridvor!"(A AJUNS DRUMUL, pg.76)

Memoria lucrurilor, a fiinţării şi arderii din toate, devine la Alexandru Ciocioi cutumă, loc de rotund şi reîntocmire într-o nouă speranţă ce poartă haina vie a metaforei ca pe un altfel de simbol presărat oriîncotro, din căldura pietrei până-n dulcele firului de iarbă: „Dacă sufletul tău/ a rămas suspendat/ între pietrele firii,/ prinde în căuşul palmei/ o stea rătăcită de inimă/ şi lipeşte-o/ de statuia visării/ pentru ca zidul cetăţii/ să ia culoarea mândriei.// Dacă sufletul tău/ mai poate aprinde/ un pântec/ cariatidă va fi/ pentru veşnică iarbă!" (DACĂ SUFLETUL TĂU, pg. 69)

Iubirile lui Alexandru Ciocioi sunt cuminţi, tandre, purtând în ele ceva din fragilitatea ceramicii smălţuite şi dulceaţa bobului de strugure pe buzele începutului de octombrie. Astea şi încă multe altele destule, mă determină să afirm că volumul *Pietre de drum lung* este încă o izbândă ce se adaugă operei excelentului poet, născut sub semnul rămânerii şi-al zidirii în frumos. Încă o piatră-carte frumos rostuită în zidirea propriului munte, năzuind cu succes înspre culmile recunoaşterii contemporane.

Serghie Bucur

PORTRETUL

Preferă în locul liniştii, răcoarea care toată vara s-a întins dintr-un perete în altul, ascuţindu-i auzul. Vreme îndelungată ascultase cum izvorăsc, limpezi, sunete din vânzoleala ploii pe acoperiş. Intră aici, auzind pianul, deşi nimeni nu cântă la el. În cutia cu formă ciudată, se adună o muzică pe care apoi, cu degetele care parcă nu îi aparţin, începe să o sugereze încet, bolnavă. Sar dintr-o clapă albă, pe un grup de două sau trei negre, cu întreruperi şi ezitări urmate de bătăi leneşe, nesigure, care se leagă într-o frazare perceptibilă. Uşa, cum ar vrea răbdătoarea George, nu rămâne nici măcar jumătate întredeschisă, să poată pătrunde prin crăpătură un deget, de exemplu arătătorul – ca un comandant pornit să le adune pe celelalte, într-un mănunchi, cu precizie uimitoare pentru ea, peste claviatură...

Frédérik desenează sonor o Nocturnă, una din acelea pe care o clipă de meditaţie a ei i-a inspirat-o. O priveşte iscoditor, din oricare colţ unde el se retrage cuprins de melancolie. Cu vreme în urmă, i se părea că îl respinge, că este o femeie uneori despotică, alteori frivolă, etalând tirade de râs zgomotoase, provocatoare. De unde atâta forţă ieşită din talia pe care de nenumărate ori i-a cuprins-o cu privirile – întrebare din nou fără răspuns, şi astăzi, după ce au petrecut încă o noapte în acelaşi pat... Scena se desprinde dintr-o frământare dureroasă, în care certitudinea se amestecă cu îndoiala. A câta oară (caută un Do diez minor) e prada acestei obositoare nedumeriri... Şi George se află în odaia alăturată, în fotoliul lui răsturnată, citind din domnul de Balzac... Domnul Honoré – încornoratul atâtor femei ale Parisului, dând buzna să i se arunce în braţe. Când au pe unde pătrunde în iatacul lui (Laure, soră-sa, îl păzeşte cu devotamentul feroce al câinelui de casă) – , se bat să îl „ia în primire”. Nebunul o cucerise pe George, cu prilejul vânătorii din pădurea Tuilleries, iar când a auzit de *Tinereţea lui Etienne Depardieu*, se pomenise furat de „japoneza” Sand. Ştiind de relaţia lui amoroasă cu mademoiselle Hanska!, George se socotise a fi în primejdie...

Ceva l-a indignat – şi atunci a jurat că o va ţine la distanţă. Avea încă un motiv – rândurile domnului Hugo, spicuite dintr-o cronică publicată într-un ziar de seară, după lectura cărora a avut senzaţia că simpatia ei i-a infuzat o gelozie greu de stăpânit... I le-a citit chiar lui, tulburat, pradă ironiei de circumstanţă. Împrejurarea i-a aruncat pe amândoi, într-o neîncredere reciprocă, iluzionându-se fiecare cu greşelile celuilalt. În urechile ei mici şi senzuale, mereu acoperite de podoaba capilară ca noaptea de neagră, mătăsos răsfirată, care îi acoperă faţa ca o calã, terţinele fură brusc îndepărtate de îndoieli cumplite. „Domnule Chopin, iubita dumitale răneşte nu numai prin excelenţa delicateţei şi a frumuseţii fiinţei sale, ci şi prin ecourile stârnite de ultimul său roman! Gândeşte-te dacă am ori nu dreptate, căci – de ce aş ascunde ceva care mă irită! – George Sand cochetează cu toţi bărbaţii, indiferent cât de mediocri sau merituoşi sunt, datorită calităţilor distinsei doamne a dumneavoastră, în definitiv indivizi lipsiţi de orice sclipire inteligentă! E aşa de insistentă în curtoazia dumneaei că, zău, mă ispiteşte s-o iau drept model în scrierile mele! Balzac”.

Bolnav?

Transpiră noaptea, mai ales, simptom despre care Clara Schumann i-a povestit că l-a încorsetat şi pe Robert până când a închis ochii. O sudoare ca gheaţa de rece, doamnă George, care, ciudat până la monstruos, îi întunecă mintea. Închizându-se în camera lui de lucru îl găsise a doua zi înţepenit în pat, fără memorie... Totuşi, compunea, altminteri nu se explicau foile cu portative scrise, e drept, în mare grabă, cu multe ştersături... Unele, cu dedicaţii inspirate de lady Wieck!, îndrăznise George să-i replice, cu vădită mâhnire, ceea ce afla din zvonurile ceva mai selecte.

„Frédérich e mai degrabă un orgolios, artistul care ascunde o revoltătoare melancolie, dar şi o mare sete de tandreţe. Ştiţi probabil că m-am lăsat pradă pasiunii ce mi-o arată de câţiva ani şi, după cum vedeţi, acum locuim împreună...”

Aprecierile au măgulit-o.

Era mai în vârstă decât femeia matură, de cealaltă parte a mesei, fiica profesorului de pian Wieck din Dresda şi parcă o invidia pe exuberanta prietenă, la care cel mai mult preţuia mâinile. Îşi punea cu insolenţă la încercare imaginaţia, să priceapă ce raporturi sau ce fel de relaţii determină şi pun în mişcare degetele peste clape, într-o logică uimitoare, clape din care izbucnea – ziarele scriau asta cu majuscule – o muzică nemaiauzită, profund de dureroasă, răscolind-o cu armonii şi ritmuri pentru ea inexplicabile. Enigma rămâne enigmă şi în familie. „Cum nu poţi să-mi spui de ce scrii ceea ce scrii şi cum scrii, zâmbise Frédérich, luându-i palmele între-ale lui, pe neaşteptate surprins de curiozitatea lui George, nici de unde vin aceste sunete pe care eu şi doamna Clara le scoatem să le punem pe clape! Nu îţi pot detalia miracolul ce construieşte o melodie, un lied, o sonată, scumpa mea! Să ne mulţumim cu gândul că de-acolo – de sus, de unde ne vine harul cel sfânt, cineva ne hărăzeşte simţirea şi voinţa întru lucrarea ce ne fură cu ştiinţa şi arta pătrunzătoare a creaţiunii !”

Prin fanta dintre uşă şi toc, ajung aici şi alunecă nevăzut, peste faldurile rochiei, sunetele pianului; când languroase, nesigure pe anumite întinderi de timp, când ferme, iscând în volute curgătoare ca apa, fracţiuni de tristeţe vie, pământeană. Optimi şi şaisprezecimi cuprinse sub câte o acoladă sau două sau trei, se rânduiesc, scrise cu o pană de gâscă, alterând cu pauze, pe portativ. Sunetele se leagă în fraze reluate în şoaptă şi cad în timpanele ei ca umbrele frunzelor desprinse, afară, din crengile ulmului pe care servitorul a pus ochii să îl taie... „Bărbaţii noştri, lady George, sunt capricioşi, vor să-i iubim şi ziua şi noaptea. Nu vă spun o noutate (şi aici Clara Wieck parcurge claviatura, de la grav la acut, picurând în aer un acord cristalin. În Re diez, începutul de sonată schubertiană reverberează în cameră prelung; George Sand îi înveleşte mâinile cu o candoare exaltată). Ştiu de la Robert, prietenă dragă, că maestrul Chopin este entuziasmat de Garibaldi şi că voieşte să îl cunoască ! S-a gândit, i-a spus atunci soţului meu, că ar scrie un marş pe tema lozincii acestuia, cu leit-motivul „Fara da se”. Când vorbeam despre revoluţiile care, slavă Domnului, scutură Europa, de la 1789 încoace, Robert mă prindea de gură şi mă săruta îndelung, să nu mai amintesc de aşa ceva; nu i-a plăcut niciodată politica !”

Asemenea lui Frédérich, înţelege Clara, adâncimile nocturnilor ochi ai prietenei sale tremură. Febrele se ţin lanţ, medicul curant e covârşit de prăbuşirile ce au loc în fiinţa lui Chopin. I-a dat de înţeles, oarecum, dar, credincios cum e, îşi pune nădejdea în minunile ce le pot face medicina şi Dumnezeu...

Vizita domnului Delacroix a încântat-o, iar lui Frédéric, intenţia timidului pictor francez i-a fulgerat faţa cu o lumină stranie. Nu îl vede în ce hal este ? Va cânta, ca acum, chiar din Nocturna pe care o improvizează şi, oprit să scrie notele următoare, parcă nu mai simte flăcările în obrajii supţi... Anunţat de George, la dorinţa lui Eugene fusese primit de pianist mai întâi cu o teamă ambiguă, care l-a descumpănit. „Să nu îl refuzi, şoptise George cu delicateţe, cuprinzându-l cu braţele, peste umeri şi piept. Fă-o pentru mine!”

Conversaseră acum câteva seri, în antractul Concertului nr. 1 în La minor pentru pian şi orchestră, de Robert Schumann, interpretat de Clara Wieck, unde asistase şi regele – bărbat viril şi despotic. (În familie. al şaselea copil, legitim, fireşte, precizare în actul monarhic, să se ştie, fiindcă era obiceiul să se includă în testament şi bastarzii care, de regulă, înveninează viaţa la palat, toleraţi cu privilegii grele. Robert ar fi vrut să-l vadă, însă nu a mai avut norocul acesta. Dar comentase maliţios: „Francezii ăştia sunt nişte filfizoni şi nişte obedienţi şi mai ales nişte curvari de rasă!...”). Au avut onoarea, în schimb, să se cunoască cu pictorul Eugene Delacroix, un reflexiv, cu o uitătură care săpa acolo unde se oprea, cu o putere de pătrundere neverosimilă. Clarei i-a sugerat prin expectativa lui (era îmbrăcat într-o scurtă de postav subţire, verzui, strânsă sub bărbie; figura palidă era împărţită în două. de nasul hotărât, bărbătos, sub care tremura o mustaţă plină, energică), un lied. Cum însă lui Robert nu-i ardea să-l compună laolaltă, ea s-a gândit la o sonată, probabil în Si bemol major, pe versuri de Haine sau Voltaire...

Primirea artistului venit cu şevaletul, culorile şi nişte cartoane, întrerupe Nocturna. George pluteşte de bucurie, femeia cu sute de pagini de roman sub frunte, e mai degrabă o vedenie. E mai arătos oaspetele decât soţul ei ? Iluzie. Imaginaţia scriitoarei e plină de himere şi dorinţe, de întrebări şi îndoieli; răspunsurile or veni la timpul lor...

„Nu ştiam că domnul Voltaire a stat închis aproape doi ani între zidurile Bastiliei, prietene Delacroix!”, îi face semn să se aşeze pe scaunul de lângă pian, Chopin.

„Un plus de nobleţe la blazonul său de gentilom, iubite Frédérich”, răspunde pictorul, în timp ce caută poziţia cea mai comodă. „ Dar asta nu-i sporeşte cu nimic talentul, domnule Chopin, dimpotrivă, eu cred că detenţia i-a inhibat profund scrisul... Să nu uităm totuşi că astăzi, rostul deranjului la care am recurs, este cu totul altul... Vă rog să luaţi loc la pian şi să ne rezumăm la oferta ce mă onorează... Favorii de a vă asculta, îi voi răspunde cu o schiţă cât se poate de reuşită, după care vă voi face portretul... Tot aici, scumpe prieten ! Prin urmare, până atunci, îngăduiţi-mi să fiu un meloman incorigibil. Ce vă rog cu deosebire, este să păstraţi cât mai mult timp aceeaşi poziţie a capului ! Vă imaginaţi că astăzi, eu îmi impun un exerciţiu, să pot desluşi trăsăturile de seamă ale chipului dumneavoastră, domnule...”

„...Sunt în continuu ros de boală, monsieur ! Voi fi precum doriţi. Trebuie, atunci când o să obosesc, să mă lăsaţi să fac ceva, să scriu măcar un portativ... Nu suport să stau degeaba. Postura inutilă a corpului desprins de gând şi de imboldurile lui, cred că mă înţelegeţi, mă aruncă în disperare! ”

Delacroix desface şevaletul şi fixează pânza.

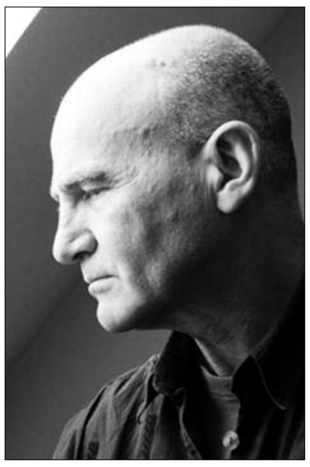
În salon se dezlănţuie un oratoriu.

Chopin cântă psalmul său preferat: „Iuda învingătorul”. Un cor de copii, de pretutindeni acompaniat de orgi şi piane al căror număr îi este cu neputinţă lui Delacroix să îl presupună, umple salonul, aerul în jurul lor şi din afară.

În salon se dezlănţuie un oratoriu. Chopin cântă psalmul său preferat: „Iuda învingătorul”. Un cor de copii, de pretutindeni acompaniat de orgi şi piane al căror număr îi este cu neputinţă lui Delacroix să îl presupună, umple salonul, aerul în jurul lor şi din afară.

Alexandru Jurcan

Rezonanţa macabră a tunelului

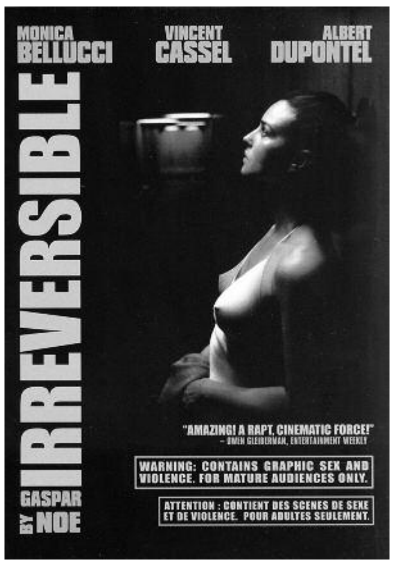

În 2009 iese pe ecrane filmul *Irréversible* în regia Gaspar Noé, cu un trio bulversant: Monica Bellucci, Vincent Cassel, Albert Dupontel. De altfel, Noé se gândea la filmul *Deodata, vidul*, pe care urma să îl facă în Japonia, numai că avea nevoie de bani şi de un proiect mai facil. Aşa a scris dintr-o răsuflare scenariul pentru *Irréversible* şi s-a bazat enorm pe cuplul Cassel-Bellucci, care joacă într-o manieră realistă, lăsând la o parte orice pudoare.

Filmul se derulează de la coadă la cap, de parcă astfel coşmarul s-ar disipa, într-o exorcizare temporală sui-generis. Multe filme apelează la flash-back însă aici e altceva: „citirea" invers. Un spectator neavizat pricepe mai greu demersul filmic al lui Gaspar Noé. Imaginile sunt violente, repezi, într-un ritm fulgurant, într-o insaţiabilitate a mişcării nezăgăzuite. Apoi, deodată, camera ,,oboseşte" şi asistă la violul insuportabil din metrou. Nici un alt film nu produce vreun efect similar. Nicăieri şi niciunde vreun viol n-a fost astfel disecat, demascat, până la cedarea nervilor. Extrem de acuzator şi crud, în acelaşi timp, de parcă un bisturiu ţi-ar brăzda creierul. La proiecţia oficială a filmului, vreo 200 de spectatori (din 2400) au părăsit sala. Niciodată la Cannes nu se mai întâmplase aşa ceva. La scena violului, unii au strigat: „E scandalos. Ruşine! Sunteţi bolnavi!"

În cinci săptămâni Noe a pregătit decorul, distribuţia, scenariul. Pentru secvenţa tunelului s-au pictat pereţii în roşu şi astfel ne gândim la culorile uterine, într-o stare de tensiune majoră. Sexul poate fi un sindrom de nevroză de putere, crede Noé. Ce citeşte Alex (Monica Bellucci) în parc? Cartea lui J.W. Dunne - ***O experienţă cu timpul*** (pe care Borges o citează ca fiind una din cele mai vizionare despre timp). Noé, de asemenea, crede în premoniţii. Aşa cum percepem feed-back din trecut, ne trezim şi cu feed-forward ale evenimentelor ce se vor produce. Dacă se desenează un mare şoc emoţional, atunci nişte valuri trebuie să anunţe acest şoc.

S-a scris mult despre film: că ar fi o a experienţă sălbatică, că îţi creează o stare bizară, că e visceral, greţos, monstruos, ultra-violent, ultra-sexual, scandalos. Că ar aminti de Céline, fără să aibă, în schimb, vreo scânteie de umanitate. Ba că ar fi strălucitor, bulversant, necesar, puternic. Că, ieşind din sală, realitatea pare o uşurare, o salvare. Înseamnă că Gaspar Noé şi-a atins scopul.

Viziunea barului gay îi face şi pe homofobi să roşească. Nici nu ai timp de reflecţie, întrucât se lucrează asupra nervilor tăi cu o agresiune brutală. Atunci să conchidem: nici violatorii cei mai acerbi nu suportă scena violului. De ce? Trebuie văzut filmul şi sesizată maniera *au ralenti* de inoculare a revoltei.

Oare Sade cum ar reacţiona? şi cum apare literatura erotică jucăuşă şi nevinovată pe lângă această scenă? Ce-i drept, nici finalul cărţii ***Vieţile lui Loulou*** de Almudena Grandes nu te lasă rece. Însă povestirile erotice de Anais Nin din ***Delta lui Venus*** (Ed. Humanitas, 2007, traducere de Alina Purcaru) par nişte copii nevinovaţi pe lângă rezonanţa macabră a tunelului lui Noé. Dacă Henry Miller a scris literatură erotică (pentru o sută de dolari pe lună, de la un colecţionar de cărţi), atunci şi Anais Nin, trezindu-se lefteră, cu facturi neplătite, s-a apucat de registrul erotic. Dar ce făcea Baronul (personajul lui Nin), de fapt? Aducea femeile „pe culmile extazului, le urca atât de sus cu vârtejul farmecelor sale, încât despărţirea încă mai păstra ceva din zbor. Părea aproape firesc - nicio parteneră nu-l putea urma în impresionantele-i zboruri de vultur". Aşa da!

Nimic nociv în aceste voluptăţi!? Mă gândesc mereu la lelea T. din satul meu, care a fost violată şi, (compătimită fiind), păşea ca o eroină pe uliţa satului, zicând cu regret: „Numa' trei au fost..." Viol-viol, da' să ştim şi noi, nu? Să fie o glorie, nu o ruşine! Fără violenţă! Viol pervers, cu premeditare.

Viziunea barului gay îi face şi pe homofobi să roşească. Nici nu ai timp de reflecţie, întrucât se lucrează asupra nervilor tăi cu o agresiune brutală. Atunci să conchidem: nici violatorii cei mai acerbi nu suportă scena violului. De ce? Trebuie văzut filmul şi sesizată maniera au ralenti de inoculare a revoltei.

A.J.

Andrei Breaban

CLOPOTELE PUTNEI

Răsună azi la Putna un lung cântec de dor,plâng clopotele Putnei după domnitor,
Adie vântul rece prin brazii de pe munţi, iar piscurile înalte îşi pleacă capul trist.
Lumina albă scaldă blând crucea de pe deal, de unde a plecat săgeata lui Ştefan,
Trag clopotele Putnei, răsună triumfal, clinchetul lor tainic, venind de peste ani.

Biserica e plină de mulţime de lume, venită iar la Putna, la sfânta liturghie,
Toţi vin cu mic cu mare pentru a aduce slavă, celui care a fost Ţării, atât domn cât şi tată.
Plâng clopotele Putnei după stăpânul ei, care se odihneşte sub zidurile ei,
Lespedea grea de marmoră acoperă cu grijă, osemintele sfinte ce zac sub racla tristă.

Iar o candelă arde, purtând neîncetat, flacăra ei de veghe către Cel înalt.
Văzduhul iar răsună, între munţi şi văi, aducând din ceruri glas de clopoţei.
Sunete de bucium se aud în vale, vin dinspre Suceava, vin din depărtare,
Carpaţii iar răsună de trist cântec de dor, adună toţi flăcăii din casele lor.

Căci iată, iar azi ţara este prăduită, de tâlhari nemernici ea este mult râvnită,
Până şi tătarii erau mai cu milă, prădau, dar plecau iute, lăsându-ne o vreme.
Plâng codrii Moldovei după a lor păduri, care se frâng astăzi sub fierăstrău străin,
Golaşi ne rămân munţii care odinioară, adăposteau zimbri, cerbi şi căprioare.

Se - adună iar Ţara, sosesc cu mic cu mare, la mormântul sacru, toţi aceia care,
Mai păstrează-n vine sângele de dac, sânge care vine de la Sfântul Ştefan.
- Vino din nou la Putna, iubite Voievoade, urcă iarăşi pe calul cel iute şi aprig,
Scoală-te din mormânt şi uită-te bine, Ţara are iar nevoie de tine.

Adună iarăşi oastea care-o aveai odată, strigă toţi răzeşii să-şi ia câte o coasă,
Urcă spre înalturi şi adu din ele, armia cea sfântă a îngerilor din Ceruri.
Căci acum duşmanii sunt mai mulţi ca odată, oştirea cea imensă a lui Mohamed,
Iar dacă aceea era câtă frunză şi iarbă, acum numărul lor este cât stelele din cer.

Clopotul lui Ştefan zace-n tina rece, aşezat pe-o rână, cu faţa spre stăpân,
N-a uitat că odată, cum el îi da semnalul, aduna toată ţara la sunetul său.
Dar are azi alături un aliat vrednic, a Marelui Vodă, pe care l-a iubit,
A cărui memorie a urcat-o în ceruri, trezindu-i amintirea din recele mormânt.

Statuia sa veghează între doi brazi falnici, care se ridică spre cerul înstelat,
Pentru a aduce din depărtări semeţe, Duhul celui pe care el l-a adulat.
O umbră se ridică, precum un nor pe cer, e umba lui Ştefan, Marele Voievod,
În jurul lui el are, oştirea sa cea bravă, ce i-a adus victorii şi respect pentru ţară.

Din buciume iar sună vitejii lui oşteni,
- Stăpâne, stăpâne, acuma ce ne ceri?
Trimite-ne la luptă, trimite-ne la moarte, că numai aşa nemuritori ne vei face.
Venim cu mic cu mare, toţi la al tău semnal, căci tu ne eşti şi astăzi stăpân şi vrednic steag,
În jurul tău mărite, ne adunăm cu drag, să ne apărăm ţara şi pe al nostru neam.

Alăturea îţi şade aprigul Decebal, cel ce a făcut faţă vestitului Traian.
Iar Burebista este şi el în partea dreaptă, scoţând semeţ din teacă sabia încovoiată.
Mihai cu a lui oştire, primită cu urale,în Cetatea de Scaun, cât şi în vechea vatră,
A celor ce odată, erau temuţi de regi, de împăraţii Romei şi de a ei viteji

Vine şi el din urmă, ca demn continuator, a visului tău mare, de ţară unificator.
Hotarele vechii Dacii le-a adunat laolaltă, aşa cum şi tu voit-ai Sfinte Voievoade.
În locul mai de frunte, la inima ta caldă, şade Sfântul Gheorghe, ameninţând c-o lance,
Balaurul cel mare, pe care l-a învins, cu praştia din tolbă şi o piatră de râu.

Cu toţi venim acuma să-ţi fim în ajutor, să apărăm iar ţara când este în nevoi.
Jurăm iar Voievoade, cum am jurat cândva, că noi până la moarte din nou te vom urma.
Iar dacă noii duşmani sunt răi şi sunt vicleni, la fel să le răspundem, că noi nu suntem proşti,
Ne tragem dintr-un neam mare, un neam, ce - a dat din el, pe Romulus şi Remus şi pe urmaşii lor.

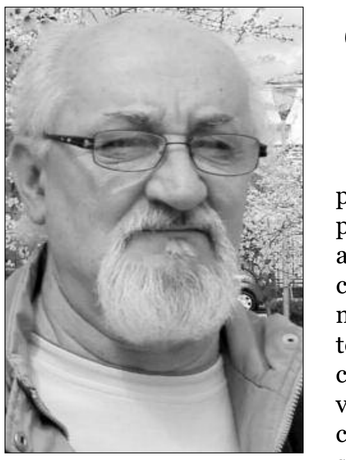
Din dacii din vechime şi din strămoşii lor,s-a tras vestita Romă, cu al ei mare viitor,
Pământ nemuritor, udat cu ploi divine, la fel cum este Putna, cu a ei mărire.
Trag clopotele Putnei, trag necontenit, sunetul lor jalnic se urcă-n infint,
El poartă către Domnul un trist mesaj de pace, către toţi aceia ce ne respectă astăzi.

Dar mugetu-i de zimbru, puternic, fioros, avertizează aspru pe cei răi şi vicleni,
El aduce din ceruri umbra lui Ştefan, cu armata de îngeri cu care vine iar.
La Putna este pace, e linişte divină, atâta măreţie cât nu poate să cuprindă,
Mintea omenească cu a ei mărginiri, şi nici închipuirea celor fără credinţă.

Dar sufletul o simte şi cei ce vin la Putna, dacă mai au în vene puţin sânge de dac,
Sunt copleşiţi de slava, cea care se revarsă, din cerurile înalte şi din mormântul drag.
Putna, sfânt miracol, e o feerie, ea este tot ce poate fi nouă mai scump pe-această glie,
Căci sub ale ei ziduri zace acela care, ne-a apărat Ţara de hoţi şi de trădare.

Putna este sacră cu al ei mormânt, ce poartă dinspre veacuri moaştele unui sfânt,
Divina mănăstire este cum e firesc, imagine în oglindă a Ierusalimului Ceresc.
Trag clopotele Putnei, îl plâng necontenit, pe cel ce pentru Ţară viaţa şi-a dăruit,
El are ca prieteni pe îngeri şi pe martiri, cu care ne veghează din cerul însorit.

Aurel Sibiceanu

Glorioșii ani ai ratării

Alte zile din restul meu de viață

Voi continua să public din jurnalul început cu prilejul pensionării și ținut sporadic, deși mi-am propus, la fel ca în tinerețe, să fiu consecvent, adică să notez o propoziție, ori o frază. Care să cuprindă esența zilei căzute în înserare și noapte. Greu de făcut, aveam și am mereu tendința de nota amănunte, stările mele de confuzie ori limpezime cognitive și, evident, valtrapurile de metafore aferente lor! Țin minte că înainte de 1989, Doru Diaconu, aparent un scriitor distrat, dar abil, mi-a spus că dacă voi ține un jurnal trebuie să-mi asum riscul ca acesta să fie găsit de „neprieteni", mai devreme sau mai târziu, și că o să am mari neplăceri. Se referea la desele „vizite" ale Securității, pe care le primise, mai ales în ore de noapte – organele sperau că vor găsi dovezile clare și pendinte de regimul comunist, care-l vor duce în fața procurorului și instanței de judecată. Tot el spune că judecata viitorului este dură, că sinceritatea scriitorului de jurnal va fi catalogată ca subiectivă și jurnalul considerat o ficțiune, un fel de cerneală sepia în care autorul își ascunde zilele lipsite de întâmplări, un fel de justificare a nereușitelor, ori a ratării. Spusa lui Doru mi-a dat o idee – să scriu o nuvelă despre singurătatea unui om închis în casă și în gândurile sale, despre clătinările sale printre stări și cuvinte, despre emoții calme și respirația florilor dintr-o glastră, despre peripețiile ochilor care au în față o bibliotecă în care și-a topit tinerețea, neglijându-și viața reală, cea de familie și cea socială. Nuvela s-a concretizat doar în gândurile mele despre ea, avute în lungi plimbări pe malul râului, unde fugeam, uneori, sperând că scap de dublul limbaj corosiv, la care ne obliga epoca în care trăiam.

„Miercuri 30 nov. 2005. E ziua Sf. Andrei. Merg la biserica de la capătul liniei de autobuz nr.19, pe la ora 11. Părintele începe predica, face un istoric al sfântului, al peripețiilor sale catehetice în Scyţhia Minor. Mi-am amintit mai mult de crucea Sf. Andrei, ca semn folosit în circulația rutieră. În 1978 mergeam la poetul Gabriel Vărășcanu, pe atunci maior M. Ap.N., în cadrul „Comisariatului de încorporare", autor al unor poeme remarcabile și îndrăznețe politic, fratele profesorului și poetului Constantin Vărășcanu. Mergeam la casa lor părintească, aflată peste calea ferată, undeva pe lângă Fabrica de cauciuc, Rolast. Un automobil Trabant a ignorat semnul, Crucea Sfântului Andrei, a încercat să treacă peste calea ferată, dar trenul care mergea spre Curtea de Argeș l-a făcută zob. Au pierit 3 persoane, nici azi nu știu cine sunt și de ce au pierit așa de violent. Ajunși acasă la Gabriel, cheful ne pierise cu totul, am băut un borcan cu vin acrișor, țărănesc, sub bolta de viță, străbătută de razele unui soare de toamnă târzie, un soare ce părea că moare, trist și liniște. Sentimentul zădărniciei se așeza în inima mea, aidoma coclelii pe aramă.

„Joi 1 decembrie 2005." Ziua Națională a României. Peste noapte am visat-o pe Bunica. În vis îi vedeam doar o șuviță de păr și mâinile, întinse pe pulpele costelive, de femeie bătrână; ședea cuminte, ca o școlăriță, parcă aștepta clasica inspecție a învățătorului, doar batista curată de sub ele lipsea. M-am plimbat prin oraș, fără nici o țintă. Ciudat, dacă acum 15 ani întâlneam mulți cunoscuți, acum a fost ca un făcut, după trei plimbări pe Strada Mare am întâlnit doar unu, un contabil care frecventa Ceainăria din Griviței.

Notă actuală: Contabilul, în felul lui devenise un personaj, un membru al boemei care se strângea pe acolo, ca o oaste urmărită. Intra ca o umbră, cu o mână lipită de stomac (suferea de ulcer), da binețe, apatic, se așeza aproape mereu la aceeași măsuță, lua un ceai gastric, îl bea încet, cam în 15 minute, timp în care completa formulare de Loto și Pronosport, cu chipul crispat, de om ros de durere. Cu el discutam rar, cum nu știam ce alte preocupări are, îl întrebam cum îi mai merge cu norocul. Era momentul când omul se însuflețea și vorbea cu pasiune despre cifre și numere, despre jucătorii de fotbal și echipele pe care paria. Dacă se nimerea ca în Ceainărie să fie Nea Ilie Învățătorul, figură legendară a Piteștilor, cunoscut de toată lumea, expert în fotbal, discuția despre fotbal și pronosport căpăta dimensiuni inimaginabile! Un lucru a fost clar în relația Contabilului cu Nea Ilie – primul a refuzat mereu să pună la pronosport rezultatele întrevăzute de al doilea și care s-au adeverit a fi cele câștigătoare! Uneori, Contabilul mai câștiga, pe intuiția și calculele sale, câștiga sume mici, îi ajungeau pentru o săptămână de ceaiuri gastrice și să pună alte variante de câștig. Cristi Tutză îi spunea „Omul care ispitește neantul bogăției". Marin Tudor l-a studiat mult pe Contabil și, după o vreme, a început o nuvelă care îl avea protagonist pe jucător. „Rică, mi-a zis Marin într-o zi, în nuvela mea, contabilul va câștiga o sumă uriașă, după ce îl voi întâlni cu Cabalistul"; ăsta era un tip care apărea sporadic prin Ceainărie, citise multe cărți despre esoterism, despre filosofia hindusă și brahmanică, citea în ebraică Tora și Cabala, era de-a dreptul un erudit. Cabalistul era un bărbat tânăr, bine făcut, ușor trecut de 30 de ani, se îmbrăca aidoma unui boem mai dandy, studiat, era extrem de civilizat. Niciodată nu am aflat din ce trăia, ori dacă absolvise vreo facultate. Cărțile cu care venea, uneori, mai toate în limbi străine erau pline cu foițe subțiri pe care erau notele de lectură. Uneori mă întrebam dacă nu cumva era turnător la Securitate, mai ales că avea momente în care povestea ce a mai ascultat pe la posturile de radio străine, momente pe care le consideram provocări. Nu refuzam discuțiile pe teme politice, mă lăsam atras și chiar aveam opinii dezarmant de sincere. Când eram doar noi, acestui personaj îi ziceam Cabalistul. Dar, să revin la Marin: „Rică, zicea, îl întâlnesc pe Contabil cu Cabalistul și îi împrietenesc. Împreună vor completa bilete la loto și pronosport, Cabalistul, mare specialist în jongleria cu cifrele și viitorul, va ghici toate rezultatele și cei doi vor câștiga tot! Apoi îi aduc în Ceainărie, vor avea cu ei, evident, geanta cu bani, bani mulți! Vor savura ceaiuri și cafele, vor meremetisi la alte bilete de Loto și Pronosport! La un moment dat, Cabalistul are un mare dor de cap, greșește niște calcule și din cauza acestei greșeli cei doi dispar ca și cum nici nu ar fi fost! Dispar în Shambala lui Tită, la masă nu va mai fi nimei, pe masă vor fi ceaiul, cafeaua și hârtiile cu calcule! Noi luă geanta cu bani, pe șestache." „Și cu banii ce facem, Marine, întreb, că sunt banii Diavolului, nu?" „Mi-e și frică să-ți spun, zice, de la o vreme îmi dau târcoale fel de fel de povești, când dorm umblu prin ele și sunt foarte nefericit..." Am mai spus, într-un episod anterior, că Marin cam suferea de un fel de sindrom de fabulație. Dorința lui de a depăși scurgerea anostă a zilelor și de a evada din realul pocit, al acelor ani îl muta tot mai des într-o lume imaginară, aproape onirică. Cam prin 1997, Marin nu a mai avut nicio legătură cu realul, s-a părăsit cu totul în ghearele fantasmelor și s-a închis în casă. Florina, devotata lui soră, trecea regulat și-i ducea mâncarea de care abia se atinge, barba îi crescuse până aproape de brâu, fuma hârtii răsucite și numai o minune a făcut să nu ia foc. Cu greu, sora Florina reușește să-l interneze la spitalul de psihiatrie din localitate. Am aflat de asta printr-o întâmplare, am mers la doctorul Ion Ionescu, vechiul și bunul meu prieten, i-am dat detalii despre Marin și trecutul lui. Doctorul, om cult și prieten al oamenilor de cultură, a dispus ca Marin să beneficieze de cel mai bun tratament. Scriu toate astea în speranța că tineretul va avea o imagine despre ceea ce a însemnat o ideologie criminală și că va lupta împotriva altei ideologii, poate mai criminală decât comunismul și care a fost pusă în operă în Occident.

Notă actuală despre Bunica apărută în vis: Acum, peste ani, mi-amintesc de moartea Bunicii, preoteasă văduvă din 1961 – adică de 26 de ani în care a trăit cu noi și cu lacrămile plânse pe furiș, ascunse în baticul cernit... A trecut Dincolo pe 1 septembrie 1987, de Anul Nou Bisericesc. Pe 29 august fusesem la înmormântarea ginerelui său, Sebastian, căruia toți îi spuneam Vigică. Era zi de sărbătoare, Tăierea capului Sf. Ioan Botezătorul... Nenea Vigică, ginerele Bunicului meu, era dintr-o familie înstărită în perioada interbelică, familia Dobre, dar aflată în conflict cu familia mea, conflict ce a sporit după 1947 – Dobreștii, nu toți, au înțeles mersul istoriei și s-au cam încârduit cu comuniștii. Între Vigică și Natalia, sora tatălui meu, s-a născut o dragoste aprigă, Bunicul a refuzat să le dea încuviințarea pentru a se căsători, chiar și-a încuiat fata într-una dintre camere. Om dintr-o bucată, Vigică, cu complicitatea Bunicii mele, a furat-o pe Natalia, a scos-o pe fereastră, împreună cu un cearșaf plin cu haine și schimburi intime. Fire aventurieră, Vigică, deși era foarte inteligent, a refuzat să meargă la școli, s-a făcut șofer, cu gândul de a vedea lumea. Aidoma unchiului Victor, Vigică avea har de povestitor; și întâmplările banale povestite de el căpătau dimensiuni epopeice, portretele oamenilor întâlniți erau sclipitoare. Marea lui pasiune era motocicleta - avusese câteva mărci, cu toate căzuse, de mai multe ori, uneori în împrejurări comice! Nici când a fost adunat de salvare și cârpit de medici nu s-a lecuit, a continuat să plece de acasă și să gonească cu motocicleta pe unde nici cu gândul nu gândeai! A avut o moarte stupidă, nu motocicleta l-a băgat în pământ, renunțase la ea, că se apropia de 60 de ani. Era în lacul cu apă, repara o pompă de udat grădina, pompă care era conectată la o priză de curent electric... După parastasul de înmormântare, am mers acasă, Bunica era foarte bolnavă, ședea în pat, în șezut, și se clătina, ca un copil... M-a privit lung și a zis: „Muri bietul Vigică, o să mă duc și eu după el..." O priveam în liniște, simțeam în mine o sfâșiere cum nu avusesem vreodată. „Vino mai aproape, Aurică, zice bunica, nu te mai văd..." Am mers pe marginea patului, i-am luat o mână în mâinile mele, dar aveam senzația că se scurge, că devine imaterială. Am întrebat-o dacă mă simte și mă vede. A pironit ochii spre peretele pe care se afla o fotografie înrămată a Bunicului. După câteva clipe a spus: „Văd dincolo, e așa de frumos, Doamne ce frumos ai făcut dincolo...." Apoi a început să urle, doamne, ce urlete scotea, avea ochii larg deschiși, parcă nu mai aveau pupile, erau tot o albeață... Tata a venit năvală în casă și mi-a zis: „Cred că a orbit și a înnebunit brusc, du-te la drum, că acu vine rata..." Am plecat, a doua zi trebuia să merg la serviciu, tot drumul până la Pitești m-am întrebat ce a văzut Bunica, dascălul meu de viață și literatură...Ajuns acasă, am băut mai multe pahare cu votcă și am fumat. Pe la ora 7 a sunat telefonul, era Tata. „Bunică-ta, zice, a distrus totul în camera ei, încearcă să se cațere pe pereți, l-am chemat pe doctorul Radu și i-a făcut calmante, nu știe dacă își va mai reveni vreodată..."

Ion C. Ștefan

DIALOG ÎN AŞTEPTARE

* Steluţa ISTRĂTESCU, *Nu aşteptam pe nimeni*, Editura Betta, Bucureşti, 2018

Doamna profesoară Steluţa ISTRĂTESCU din Piteşti, absolventă a Facultăţii de Limbi Germanice-Engleză, Universitatea din Bucureşti, a predat ani îndelungaţi la Colegiul Naţional *I. C. Brătianu* şi la Institutul de Învăţământ Superior din acest municipiu, preocupându-se, în paralel, cu elaborarea şi publicarea unor cărţi, bine primite în lumea culturală argeşeană, ca: *Scufiţa Roşie*, *Paşii amanţilor*, *Floarea reginei, Cavalerul rătăcitor* şi multe altele.

I-am citit câteva dintre ele, iar unora le-am făcut şi o prezentare în reviste de prestigiu.

E o scriitoare talentată, cu o cultură europeană la zi, cu lecturi bogate; de-o aleasă sensibilitate, reuşind în naraţiunile sale să aleagă elementele semnificative din existenţa umană, să dezvăluie sufletele sensibile ale unor personaje complexe, cu trăiri deosebite, pe care le-a prezentat într-un mod aparte, în lumina unei structuri specifice, care o diferenţiază mult faţă de alţi autori.

De exemplu, în volumul *Nu aşteptam pe nimeni*, autoarea ne relatează nişte dialoguri subtile, cu diferite doamne, aflându-se "pe terasa hotelului de unde privesc cu ranchiună spre muntele ce ţâşneşte trufaş în cealaltă parte a imensei întinderi de apă. Aureolat de o cunună străvezie de un albastru diafan, pare împăcat cu sine şi perfid de înşelător de paşnic" (p. 5).

Un cadru romantic, vag conturat, o fiinţă complexă, nedefinită decât parţial, aflată într-o febrilă aşteptare, a unei prietene care nu se mai iveşte.

Reuşind astfel să ne capteze interesul şi, mai ales, curiozitatea, personajul narator ascultă, în această aşteptare neclară, poveştile altor doamne, comparabil de frumoase ca ea, elegante, distinse (în carte, autoarea anume insistă pe-o individualizare de excepţie, a personajelor oglindă, pe care ni le descrie cu admiraţie şi voluptate, gata să-şi mărturisească trăirea sufletească aparte), reuşind să-l invite pe cititor coparticipativ prin curiozitate şi emoţie.

Vieţi de excepţie, locuri pitoreşti, staţiuni de lux şi, ici-colo, de culoare exotică şi, rar, episodic, apare câte un personaj masculine, care le admiră pe voluptoasele şi gingaşele frumuseţi.

E vorba de un roman de dragoste, dar altfel scris, în centrul căruia domniţele şi doamnele ocupă locurile centrale; interesant şi abil mod de abordare a unei naraţiuni erotice: o colegă de facultate, o chelneriţă, o doctoriţă – toate se intersectează cu personajul narator, unite prin admiraţie: "Mă scutur uşor încercând să mă dezmeticesc. E Maia. Mă străjuieşte în stânga, dreaptă şi nemişcată ca o cariatidă. Îmbrăcată în roz pal, pare un trandafir abia îmbobocit. Superb de încântătoare tinereţe" (p. 7).

Modurile de abordare diferite îndeamnă la o lectură precipitată, portretizările memorabile, ca în *1001 de nopţi*, doar desfăşurate la lumina zilei şi toate reale; fabuloasă rămâne însă interpretarea emotivă: "Secretul din spatele poveştii. Călătoream odată cu ea în lumea aceea, lumea de care-mi vorbea cu atâta pasiune şi nostalgie, ca în final să devin eu însămi eroina poveştilor ei de iubire. Zburam pe aripile visului ei. Era singura ocazie când îmi permiteam să visez" (p. 26).

Încântat de-o astfel de lectură, am urmărit cu atenţia arta narativă specifică, a doamnei Steluţa Istrătescu: pretextul dialogului iniţial, acumularea de fapte, emoţia spontană, suspansul prelungit, delicateţea limbajului superlativ al descrierilor, cu scopul de a-şi impresiona cititorul, trecea neaşteptată de la o etapă a conflictului la alta: "Rămâneam spectatorul mut, spectatorul care admiră până la extaz performanţa eroului principal dar care nu poate interveni în vreun fel în devierea direcţiei şuvoiului nestăvilit al întâmplărilor. Devenea eroul care-şi joacă rolul propriei lui vieţi. Totul în ea era disperare. Se vedea înfrântă. Înfrântă cu propriile-i arme. Arme care, una după alta, o abandonau, lăsându-i în schimb gustul amar al pierderilor ireversibile şi nostalgia victoriilor triumfătoare" (p. 35); – disimularea, gradaţia, naratorul subordonat faptelor eroului său!

Abia într-un târziu, am aflat din glasul domnişoarei chelneriţe: "– Mulţumesc, draga mea. Achit la plecare. / – Nicio problemă. Sunteţi doamnele noastre. Favorite – adăugă încântată. Dar, colega dumneavoastră nu vine astăzi?"(p. 48).

Iată *romanul unei aşteptări sentimentale*, faţă de care autoarea afirmă în titlu: *Nu aşteptam pe nimeni*; un fragment dintr-o carte care devine semnificativă pentru întreaga activitate a unei prozatoare de talent!

Da: interesanta prezentare a doamnei Steluţa Istrătescu, din Piteşti: nu aşteptă pe nimeni, dar viaţa se petrecea prin forţa întâmplărilor, prin derularea rapidă a evenimentelor şi sentimentelor care izvorăsc din tainele ei:

– Poate pe noi, cititorii şi admiratorii dumitale, ne aşteptaţi, distinsă autoare!

Teo Cabel

În rînd cu lumea... care te scoate din rând

O carte de proză scurtă este binevenită în arealul literar buzoian cu șanse certe de a nu fi izolată pe aceste meleaguri. Aduce o oază de altceva într-o mare de poezie. Adjectivul umoristică se acordă în gen, număr și caz cu societatea în care ne ducem traiul. Unele texte ar fi premiate cu bere din belșug de Conu' Iancu la restaurantul său de la gară, Buzău, care acum nu ne mai aduce aminte cu nimic ce a fost odată.

Înainte de a schița câteva impresii pot spune că Liviu Gogu împlinește ceea ce trebuia să facă de mult. Acest debut trebuie perceput doar editorial, pentru că în lumea scrisului umoristic, premiat la diverse concursuri de gen, este cunoscut.

Materializând abordarea acestui stil, al maturității spiritului de observație și altoire cu nuielușa ironiei, în volum intră în rând cu lumea... literară.

Umoristul denaturează în domeniul absurdului aspecte din viața noastră, ale unor locuri care par comune oriunde te-ai duce. Are ochi pătrunzător la toate nivelele societății, de la macro la individual. Actanții ne par familiari și ne duce gândul să-i identificam printre cunoscuți. Dacă avem tendința să ne obișnuim cu ei în spațiul cotidian, spiritul acid al umoristului găsește mereu culori noi; cuvintele, sentimentele sunt flancate de semne de întrebare și de excalmare, nu adormiți în banalitate, nu banalizați, parcă strigă autorul printre rânduri!

Numele personajelor spun fiecare cât o povestire: Gheorghe Șurupăceanu zis Poșircă, Dușcă, Butelcea, Nelu Căzănache, Țoiuleț, Frăierel Tembelache, Tembelica, soția sa, Ciripel Turnătoreanu, Ochean Timpănescu, Procurel Avocățea-Judecătoreanu, Cocalarul, Artenie, Marmy, Fănică Iubărețu, Milică Săpunaru, Agentul, Procuroru. Toponimica nu are nevoie de explicații: Afumați, pârâul Zeama Prunei, județul Trei Zăbrele.

Anumite afecte devin defecte, nu trebuie dosite sub prețul indiferenței sau după draperia minimalizării: *Eroul Local, În rând cu lumea*.

„Un om puternic", tablou crunt al parvenitului. Cel care uită cum a ajuns unde a ajuns. Nu îl recomandă ceva special, a avut profesori buni în a-l orienta în simțul viteții. Lucru pe care îl perpetuează și el în practica angajării subalternilor. Simte în buzunar plicul cu cei 5000 de dolari primit de la un nou subaltern, dar nu își iartă edilul pentru că i-a cerut 5000 de dolari să-l angajeze șef de serviciu la primărie. Licențiat la *o facultate obscură,* cu masterul luat și un IQ de 120, determinat printr-un test online, este foarte sigur pe el și mulțumit că poate oferi subalternilor din când în când să mănânce și să bea pe gratis la un local. Acesta este Mircea.

„În rând cu lumea" te duce ba la Kafka, ba la Orwell. Frăierel Tembelache în ciuda cetățenilor, familei, prietenilor, care își fac un titlu de glorie în a fi penali și corupți, se încăpățânează să rămână fără cazier. Până la urmă, părăsit de toți, hulit chiar și de copii unei școli la ora de sport în urma proastei notorietăți, din dragoste pentru ai lui face o serie de infracțiuni care îl aduc în rând cu lumea localității sale.

Loc de analiză socială, cârciuma din cartier, pe o vreme de viscol la „Vișinica Parfumată" nu pentru că se refera la delicioasa băutură, ci pentru că așa era alintată soția patronului Petrică Vișinoiu. *„Gripa porcină, viscol, flori și adio mamă!"* O povestire despre pensionari care-și duc veacul la cârciumă. Se cunosc bine, se șicanează când e cazul cu o glumă, un apropo, tovarăși de „adio mamă!" o băutură ieftină spirtoasă. Și dacă e iarnă se deapănă amintiri, ce răscolesc prin adâncul firii. Cu mintea aburită de alcool, bătrânul Marmy este receptiv la ce povestesc amicii de pahar. Când aude de flori ceva sparge bariera dintre el și obicieurile zilnice, trebuie să cumpere o floare. Se ridică să iasă. Nu este lăsat singur de către Procuroru. În starea care era bătrânul risca să cadă și să rămână în nămeți.

Marmy îl roagă să țină un secret și să nu spună nimic celor de la cârciumă, să îl ajute să mearga la florărie. Acolo cumpără o garoafă roșie, păstrează un leu pentru vodca de adoua zi, și se îndrepată spre casă. La ușa apartamentului iese belicoasă soția, Sofia. Îl ajută să intre în casă avertizând-ul să se țină bine să nu cumva să cadă peste ea. Marmy scote floarea din buzunar și i-o întinde. Soția nu pare surprinsă, dar în timp ce îi pune haina în cuier, bătrânul vede o licărire de bucurie în ochii ei.

Subiectul justiției este destul de tocat de ani buni pe toate planurile și cu realități și cu diversiuni în mass media de către cei care au interesul să găsească o scăpare pentru cămila matrapazlâcurilor prin urechea de ac a legii.

„Povestea protocolului bizar" satirizează găselnițe năstrușnice ale guvernanților unei țări. Ochean Timpănescu, șeful serviciului de informații propune un protocol: toți procurorii să devină și avocați și judecători. Noul profesionist se va numi *ProcurAvJude*. În felul acesta vor dispărea fricțiunile și sicanele dintre avocați, judecători și procurori. La întrebarea președintelui statului ce se va întâmpla dacă se va opune cineva răspunsul vine prompt: „cei ce se vor opune vor avea... ghinion".

Atenția trebuie să fie îndreptată și spre oamenii, zicem noi, simpli. Unii complică această simplitate și o fac după chipul și asemănarea lor. În *„Timorații"*, avem un episod de obrăznicie, tupeu, batjocură. Artenie traversează strada prin loc nepermis, este observat de agenții de la circulație și legitimat. Recurege la tertipuri, mimează în victimă agresată de polițiști, antrenând și cetățenii de pe stradă, unii par gata inflamați, parcă așteptau doar o scânteie. Până la urmă înmânează actul de identitate. Urmează un dialog în care nu-și recunoaște fapta, știe că nu poate fi dovedită decât prin cuvântul celor de la circulație. Agentul îl iartă ca fiind la prima abatere, îi întinde buletinul. Artenie zâmbește batjocoritor și pleacă, le aruncă în față: *Mi-l aduceți voi, acasă, mâine dimineață!*

Vremurile acestea îl confirmă pe Caragiale din plin. Liviu Gogu pune o cărămidă în plus la edificiul umoristic, de unde se poate trage cu săgeți neotrăvitoare, dar dureroase ale satirei și ironiei.

Problema este cum ajunge această carte la cititori? Tirajele mici țin publicul departe. Internetul rămâne o soluție eficientă, dar cartea cine o mai citește? Deja de mult timp ne spune autorul în *„Cartea"*, prin zone rurale, și nu numai, găsești o carte la closet, înfiptă într-un cui; este foarte eficientă la aprinsul focului în sobă, bună pentru cornetele de semințe vândute la meci sau la bâlciuri. Cartea este într-adevăr un drog cu calități curative pentru suflet și pentru educație. Ce și cum educație, ține de fiecare în parte.

Mariana Şenilă-Vasiliu

Moulin Rouge 130
Cu creionul în ritm de *french cancan*

La începutul lunii octombrie a acestui an, pe când castanii ruginiţi ce tivesc bulevardele Parisului arată ca nişte focuri pe cale să se stingă, un spectacol inedit a polarizat atenţia turiştilor şi trecătorilor de pe bulevardul Clichy de la numărul 90. În faţa celebrului *Moulin Rouge,* direct în stradă, un grup de dansatoare ale vestitului local de noapte a dansat pe cunoscuta şi îndrăcita muzică a lui Jaques Offenbach din „Orfeu în infern", french-cancan. Picioare azvârlite în aer, frou-frouri agitate frenetic, ţipete entuziaste... Moulin Rouge a sărbătorit 130 de ani de la inaugurarea sa. Colorate în roşu, alb şi albastru, simbol cromatic al steagului francez, uriaşele flori

Yvette Gilbert

involte ale frou-frourilor au marcat caracterul naţional al evenimentului.

Nu-mi închipui că alte ţări ar risca blasfemia de a serba, în culorile steagului lor, un local de noapte, dar niciun alt local din lume nu are faima *Moulin Rouge*. Şi niciun altul nu a rămas la fel de tânăr şi actual cu toată vârsta-i matusalemică. Noapte de noapte, aripile Morii Roşii se învârt pentru ca, abia în zori, când veselia s-a risipit, să se oprească şi ele obosite. Un catren de epocă întreba: „Moulin Rouge, Moulin Rouge"/Pour qui mouds-tu Moulin Rouge?/Pour la mort ou pour l'amour?/ Pour qui mouds-tu jusqa'au jour?" Mute, aripile continuă să taie atmosfera nocturnă fără a da vreun răspuns...

În vara caniculară a lui 1994 sau 1995, în una din expediţiile mele pariziene, m-am aventurat pe Colina Montmartre, sau Colină cum i se spunea pe scurt. Când te aventurezi fără o ţintă precisă, s-ar putea să ai o surpriză de proporţii aşa cum am avut eu când am nimerit pe Rue Cortot la numărul 12, unde am dat peste o casă veche cu o grădină încântătoare, de un incredibil verde proaspăt. Un aspersor se învârtea stropind ritmic peluza, iscând în aer mici curcubee şi împrăştiind în atmosfera încinsă o boare de răcoare. Casa, cea mai veche din Montmartre - data din secolul al XVII-lea -, era un mic muzeu al Colinei şi, surpriză, fusese temporar închiriată de Renoir în 1876. Spaţiul larg de la parter era singurul care i-a permis să picteze incomoda pânză prin dimensiuni *Moulin de la Galette*. De ce „moară" şi de unde numele „de la galette"? Colina fusese locul în care funcţionau odinioară multe mori de vânt. Dezafectate, ele deveniseră locurile unor baluri şi distracţii populare, unde, pentru câţiva *sous* se putea dansa în zilele de sărbătoare şi duminica. Înainte de inaugurarea Moulin Rouge, la 5 octombrie 1889, pe Butte Montmartre existaseră vreo treizeci de astfel de mori, printre care şi Moulin de la Galette, care-şi primise numele de la un soi de plăcinţele/*galette* care îi aduseseră faima printre clienţi şi îi dusese renumele prin pictura lui Renoir, care reuşise să-i surprindă atmosfera şi clientela populară ce împânzea locul. În efortul său de a reda cât mai expresiv atmosfera la Moulin de la Galette, Renoir îşi alesese ca atelier fosta fermă din Rue Cortot 12, destul de apropiată de locul unde se ducea cu pânza sub braţ continuând să picteze sau să rectifice câte ceva. Moulin de la Galette a fost cea dintâi „moară" pictată de un impresionist.

Poala Colinei, până atunci o mahala oarecare, a devenit treptat spaţiu consacrat localurilor de noapte şi loc al boemei pariziene, în mod special al pictorilor. Inaugurarea în 1889 a Moulin Rouge a consacrat definitiv faima cartierului. Atâta doar că proprietarii localului au decis să se îndepărteze oarecum de deocheata Place Pigalle, loc cotropit de prostituate care, la un moment dat a devenit piaţă de modele pentru artişti. Ei au ales pentru fistichiul lor „bal" vopsit în roşu bulevardul Clichy numărul 90, o destinaţie mai respectabilă în oarecare măsură. În timp ce morile de pe Colină erau baluri populare, cu oameni de rând, midinete, modiste şi fanţi, hoţi şi impostori, Moulin Rouge avea o clientelă de lux printre care figura prinţul de Wells, viitorul rege Edouard al VII-lea al Angliei (1841-1910), prinţul Trubeţkoi, contele de La Rochefoucauld şi alte câteva nume de răsunet, pe lângă care se agitau scriitori, poeţi, artişti, burghezi cu dare de mână sau personaje pitoreşti ale lumii de noapte pariziene. Patronii „balului" Moulin Rouge au fost Joseph Oller, „prinţul plăcerilor pariziene", creatorul mai multor localuri de noapte, printre care şi music-haal-ul „Olympia", inaugurat în 1893, care asemenea Morii Roşii a rezistat până astăzi, şi Charles Zidler, a cărui menire era, pare-se, să racoleze de la alte localuri cele mai bune dansatoare şi cântăreţe.

Marea atracţie a balului de la Moara cu aripi roşii a fost „cadrilul naturalist", mai cunoscut ca french-cancan. Din sală de bal, în 1903, „moara" a devenit teatru de varietăţi, iar începând cu 1924 teatru de revistă şi aşa a rămas până la ora actuală. Rostul revistei a fost şi este să perpetueze tradiţia franceză în acest gen.

Moulin Rouge şi-a datorat de la început faima nu doar programelor susţinute, ci şi afişelor executate într-un stil absolut nou, bazat pe sinteză, simplificare şi expresivitate, opere ale unui pictor apreciat până în acel moment, dar care a devenit notoriu după publicarea lor: Henry de Toulouse-Lautrec.

Spui Paris, zici capitala artelor şi culturii; spui Paris, zici capitala mondială a vieţii de noapte, a distracţiei şi a tuturor plăcerilor, licite şi ilicite; spui viaţă de noapte palpitantă, cu numere... tari, la cel mai înalt nivel artistic, zici Moulin Rouge; spui Moulin Rouge, zici Toulouse-Lautrec. Iar când rosteşti numele pictorului, spui automat Moulin Rouge. Într-o reciprocitate rar întâlnită, numele pictorului şi al celebrului local se invocă unul pe celălalt, se scot în evidenţă unul pe altul. La aproape 120 de ani de la moartea artistului, faima sa continuă să fie indestructibil legată de Moara cu aripi roşii, de epoca sa de aur, de personajele care i-au adus celebritate localului de pe Bulevardul Clichy, de atmosfera lui viu colorată şi laxă. Lautrec, cel dintâi l-a imortalizat prin desene, litografii, picturi şi afişe, cu toate pline de viaţă; a fost primul care a surprins chipurile emblematice ale dansatoarelor şi cântăreţelor, frenezia sălbatică a french cancan-ului şi lamentele îngânate ale cântăreţelor, dar şi mutrele clientelei ce umplea localul. Ca nimeni altul, pictorul cu picioare schiloade a izbutit să surprindă în câteva linii dinamica îndrăcită a french cancan-ului. Arta sa e numai agitaţie, zbucium, frenezie, într-un cuvânt viaţa trăită la intensitate maximă. Privită de jos în sus, de la statura scundă a artistului, lumea pestriţă a balului Moulin Rouge surprinsă de Lautrec are un aer straniu şi fascinant pe care scriitorul francez Pierre Mac-Orlan a definit-o ca „realism fantastic". Handicapul fizic, provocat de dubla fracturare a picioarelor în copilărie, blestemul vieţii pictorului, care la maturitate i-a modelat un corp diform, cu picioare scurte şi un tors viguros, la Moulin Rouge trecea aproape neobservat într-atât se obişnuise lumea cu silueta lui ciudată. Pe de altă parte, pe principiul că în tot răul e şi un bine, statura scundă i-a oferit lui Lautrec un neaşteptat avantaj artistic: privită din ceea ce se numeşte „perspectiva broaştei", lumea sa capătă un caracter unic. Dacă la asta se adaugă şi modul de iluminare al sălii, tot de jos în sus, rezultatul în pictura sa este straniu.

Spre deosebire de grosul impresioniştilor al căror motiv pictural era peisajul pe care aplicau noile teorii - pictat în aer liber, sub lumina solară, diviziunea petei, contrastele cromatice şi complementarietatea culorilor-, Lautrec a preferat interioarele cu lumina artificială, chipurile umane cu varietatea şi expresivitatea lor infinită, tratate uneori într-o manieră crudă, grotescă aproape, de unde şi aerul la limită caricatural al unora dintre lucrările sale. Dejunului vâslaşilor la Grenouiller sau nudurile pictate în aer liber ale lui Renoir, le-a opus vânzoleala verminei umane adunate în acest templu al distracţiei şi promiscuităţii, isterizate la vederea dansurilor frenetice şi agitaţia frou-frourilor dansatoarelor aruncându-şi picioarele în aer sau dezvelindu-şi provocator dosurile. După mine, şi nu doar, Toulouse-Lautrec a fost cel mai mare şi expresiv desenator al secolului al XIX-lea francez, după cum Picasso a fost desenatorul suprem al secolului al XX-lea. Cu o diferenţă majoră însă: spaniolul desena cu abilitate şi uşurinţă, mai mult din articulaţia flexibilă a mâinii, de unde ductul impecabil al liniei, pe când Lautrec a repudiat caracterul calofil al desenului în favoarea veridicităţii şi a maximei expresivităţi. La el, linia creşte din sine, îi clocoteşte în sânge, curge, se poticneşte, se subţiază şi se agită nervoasă în ritmul demenţial al french cancan-ului. Linia lui tăioasă şi necruţătoare disecă totul. E atât de necruţătoare încât de multe ori vizează şarja, caricatura, fără a cădea totuşi în vulgaritatea sa.

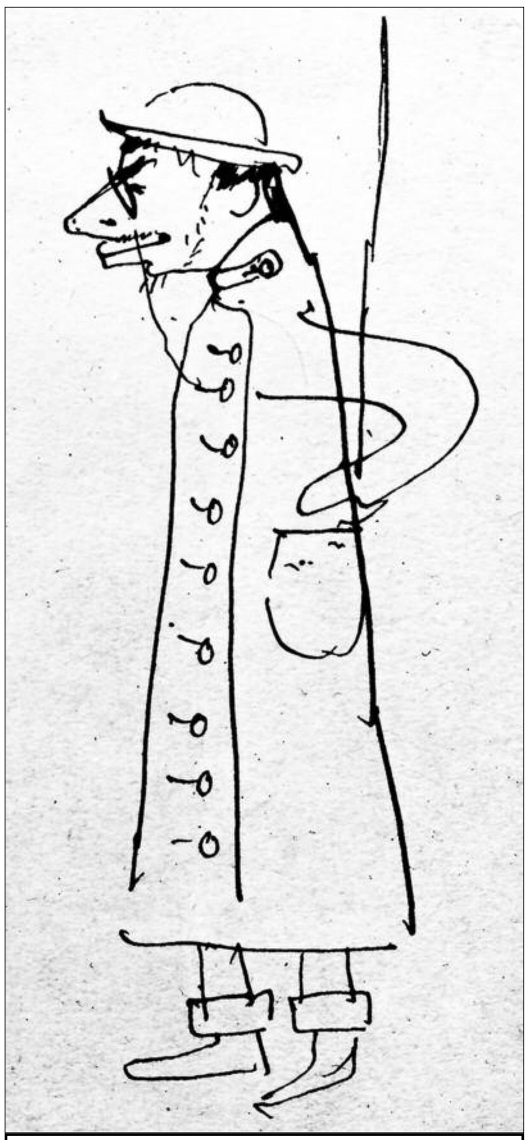
Pornit și el în căutarea adevărului în lumea pestriță a mahalalei cotidiene de pe cheiul Dâmboviței, Caragiale a mărturisit o dată: „Simt enorm și văd monstruos". Sintagma în cauză este la fel de bine aplicabilă lui Toulouse-Lautrec. Un ciudat amestec de sentimentalism, de duioșie, sarcasm cu o doză de vulgaritate le este caracteristic amândurora. Discutând într-o zi despre teatrul lui Caragiale cu prof. Ion Zamfirescu, care tocmai asistase la o sesiune a studioului de teatru scurt de la Oradea, acesta s-a arătat total dezamăgit de punerea în scenă a nu mai știu care regizor a schiței „Conul Leonida față cu reacțiunea". În viziunea „nouă" și plebee a aceluia, conul Leonida pișcă de fund servitoarea venită să aprindă focul. Descumpănit și dezgustat de viziunea regizorului, prof. Ion Zamfirescu mi-a spus: „Ăștia nu l-au înțeles pe Caragiale. Conu Leonida și coana Efimița se iubesc. N-ai văzut matale cât de duios-admirativ i se adresează Efimița lui Leonida?": „Ca tine, mai rar bobocule". Asemeni lui Caragiale, Lautrec surprinde sub măști fațete din cele mai diferite ale personajelor, de cele mai multe ori cu cruzime, dar uneori cu infinită duioșie (vezi Jane Avril). De fapt, cele două lumi, a lui Caragiale și a lui Lautrec nu sunt doar contemporane, ci și tangente: aceeași împestrițătură umană, aceeași atmosferă de bâlci al deșertăciunilor, dar și aceeași sensibiltate exacerbată le caracterizează creația. Între aiuritor-colorata atmosferă din „D'ale carnavalului" și cea de la Moulin Rouge nu-i vreo mare diferență. „O scrisoare pierdută", jucată de o trupă românească la Paris acum mai multe decenii a smuls publicului francez ropote de aplauze. Spectatorul parizian a recunoscut în atmosfera, situațiile și personajele lui Caragiale calități și cusururi comune ambelor lumi.

Moulin Rouge a fost mană cerească pentru Toulouse-Lautrec. La acea dată, cunoscut și apreciat de critici, artiști și cunoscători, pictorul era încă departe de recunoașterea supremă. Se poate spune că abia *Moulin Rouge* i-a pus la dispoziție motivele de care avea nevoie fugosul său temperament artistic, personaje bine conturate ale căror trăsături expresive erau puse în evidență și de lumina artificială. Prezent fizic, dar și cu un tablou, „Călăreața de la circul Fernando", pe care patronii l-au expus în holul îmbrăcat cu catifea pupurie, Toulouse-Lautrec a participat la inaugurarea Moulin Rouge, local de care nu s-a despărțit până la moarte. Absențele, atâtea câte au fost, între 1889 și 1901, anul morții sale, s-au datorat curelor de dezintoxicare și bolii, în rest, seară de seară, cu un carnet de desen în mână și un pahar de tărie în față, a fost prezent la mai toate spectacolele. Legenda pictorului cu picioarele schiloade, care da pe gât unul după altul paharele de absint sau coniac, i-a făcut pe unii să creadă că harul său se datora alcoolului, dar puțin știu că atunci când lucra, nu bea. Boema s-a grăbit să-i imite viciul, fără a înțelege esențialul, că nu alcoolul îngurgitat l-a făcut pictor, ci munca de ocnaș în fața șevaletului.

Pentru Lautrec, desenul a fost suprema pasiune, se poate vedea asta și în tablourile sale unde se folosește de linie și hașură, atribute altminteri specifice desenului. Risc ipoteza că el a fost un autodidact, chiar dacă a trecut și prin atelierul pictorului academist Cormon, pe care, nemulțumit de „învățătura" primită, l-a părăsit. Genetic, talentul l-a moștenit de la tatăl său, contele Alphonse, dar acela, fire excentrică, nu s-a preocupat în niciun fel de micul desenator, de educația lui artistică și, în general de soarta fiului său. Gena moștenită a fost mai puternică decât nepăsarea paternă și Petit Bijou, cum i se spunea în copilărie din cauza frumuseții sale neobișnuite, a început să deseneze de la o vârstă fragedă. La 18-19 ani era deja un pictor format. Ceea ce-i lipsea era un mediu artistic, pe care l-a găsit însă la Paris. Se poate afirma că pentru formarea sa, atmosfera pariziană a fost vitală, dar tot Parisul i-a năruit sănătatea. Școlirea academică nu i-a fost prielnică, de învățat a învățat din confruntarea cu alți artiști, răzvrătiți ca și el. Oarecare influență asupră-i au avut picturile lui Manet și Degas, însă esențialul l-a descoperit singur. Pentru el, *Moulin Rouge* a devenit atelierul de lucru. Schițele executate între două pahare de alcool i-au servit ca bază pentru pânzele sale. Și ce modele avea, tot unul și unul, de la La Goulue/Lacoma, la Grille d'Egout/Gură de canal, Mome Fromage/Brânzoaica, Nana la Sauterelle/Lăcusta, Nini Pette-en l'air/Nini-Labă-n sus, Valentin le Desosse/Valentin (cel) fără de oase, clovnesa Cha-U-Kao. Și, în mod special, Jane Avril, de care era legat printr-o reciprocă prietenie tandră. Jane Avril, cu toate că a dansat la *Moulin Rogue* 14 ani era altceva decât restul dansatoarelor, focoase, naturale până la indecență și vulgare - poreclele pe care le purtau arată acest lucru. Jane era o intelectuală care-l citea pe Pascal, era rafinată, bine educată, sensibilă și retrasă. Și desenele sau picturile lui Lautrec în care apare au un aer de duioșie. Asta în timp ce desenele care le înfățișează pe celelalte au un caracter acid, ceva caricatural și vulgar se insinuează în trăsăturile lor. Creionându-le chipurile și mișcările, Toulouse-Lautrec deformează, accentuând ceea ce le era esențial caracteristic. Deformarea nu este, cum s-ar crede, un cusur, ci mai degrabă o mare calitate, toți marii artiști au deformat pentru a obține expresivitate Michelangelo a exagerat mișcarea - dacă i-ar trece cuiva prin minte să reconstituie răsuciturile violente ale corpurilor sculptorului, n-ar reuși să stea mai mult de câteva secunde în poziția aleasă; a exagerat și anatomia reducând musculatura la un fel de ove. Dar El Greco care a făcut din ființa umană un soi de lumânare vie? Sau Delacroix, ori Gericault, care deformează și ei? Asta ca să vorbim doar despre pictorii și sculptorii de odinioară. Nimic nu-i mai plicticos decât vederea unui desen „corect", și „frumos", n-are vlagă în el și îi lipsește expresivitatea, sarea și piperul artei. A deforma înseamnă a exagera trăsăturile modelului, a intui caracterul său interior, a surprinde prin caracteristicile sale fizice, cele de caracter și spirituale, a scoate printr-o linie expresivă esențialul acelui eu. A deforma e legea nescrisă a artei fără de care totul devine inexpresiv, mort, e suficient să compari fotografiile unora dintre modelele lui Lautrec cu portretele pictate sau desenate de el pentru a-ți da seama de diferență, de calitățile net superioare ale artei față de nesărata realitate a fotografiilor-document. Arta are forță, energie, arta înseamnă viață".

Desigur, nu toate modelele sale au fost încântate de modul în care le-a desenat pictorul. Cântăreața Yvette Guilbert, la vederea unor crochiuri pregătitoare pentru albumul de litografii realizat de Lautrec, al căror subiect era chiar ea, a reacționat vehement: „Ești geniul deformării, zău așa". Fără să o știe, Yvette Guilbert dăduse cea mai exactă definiție pentru arta lui Lautrec. Dar lucrurile nu s-au oprit aici, la apariția albumului de litografii executate de Lautrec, la instigarea mamei sale și a amantului, Yvette era cât pe ce să-l dea în judecată pe artist. Abia aprecierile unanime privind calitățile albumului (una era semnată de Clemanceau!) au decis-o să se abțină, ba până la urmă chiar să se și împace cu Lautrec. Oare cine și-ar mai aminti astăzi de cântăreața de odinioară de n-ar fi existat acel album? Și nu doar Yvette Guilbert, ci de mai toate personajele pitorești care au defilat pe pânza vremii sub privirea scrutător-sarcastică a pictorului.

Dar Lautrec nu și-a folosit talentul doar pentru a-i portretiza pe alții, și-a rezervat lui însuși o doză de acid, ba încă mai coroziv decât pentru aceia. La Muzeul de la Albi, ce-i este dedicat, s-au păstrat numeroase „șarje", autocaricaturi, adică. Sunt atât de concentrat-expresive încât cuvintele nu pot adăuga nimic în plus. În una din ele se înfățișează într-o manieră deosebit de crudă, cu un nas lung și gros încălecat de o pereche de ochelari și buze de batracian, chip mare, disproporționat față de trupul său scund și schilod. Îți trebuie multă inteligență, luciditate și tărie sufletească pentru a te înfățișa într-o astfel de manieră. Calofilile în artă? La dracu cu așa ceva... Singurele ființe care scapă trăsăturii corozive a creionului său au fost mama sa, contesa Adele, Jane Avril, englezoaica de la cabina 51 și vreo două-trei alte figuri feminine. Ba nu, ce zic, mai sunt și „fetele" din ciclul „Ele" - și el și ele poartă un stigmat asemănător. O frățietate, o solidaritate întru suferință îl fac pe Lautrec să trateze prostituatele „Salonului oriental" într-o linie mai blândă, mai profund umană. Sau cum spunea un critic, Lautrec „*inventează pentru aceste fete un realism tragic*.

T. Lautrec - Autoșarjă

Dansând pe muchia subțire a vârfului de creion, între „realismul tragic" și picant-corozivele portrete ale contemporanilor săi, Toulouse-Lautrec, ca nimeni altul, a lăsat imaginea dulce-amară a ceea ce s-a numit la Belle Epoque. Și o operă care la 118 ani de la moartea sa, asemeni Moulin Rouge, refuză să se lase înghițită de necruțătorul timp.

Creionându-le chipurile și mișcările, Toulouse-Lautrec deformează, accentuând ceea ce le era esențial caracteristic. Deformarea nu este, cum s-ar crede, un cusur, ci mai degrabă o mare calitate, toți marii artiști au deformat pentru a obține expresivitate. (...) A deforma înseamnă a exagera trăsăturile modelului, a intui caracterul său interior, a surprinde prin caracteristicile sale fizice, cele de caracter și spirituale, a scoate printr-o linie expresivă esențialul acelui eu. A deforma e legea nescrisă a artei fără de care totul devine inexpresiv, mort...

arte

Știri de la Centrul Cultural Pitești

■ O nouă atracție pentru copiii și tinerii din Pitești, amatori de mișcare în aer liber. Este vorba de Concursul de street dance, sub genericul „Total Battle”, organizat periodic de Primăria Municipiului Pitești, prin Centrul Cultural Pitești și Clubul Total Dance. Cea de-a V-a ediție a concursului, coordonat de coregrafii Lisa Schieb și Alexandru Marin, a avut loc duminică, 13 octombrie, în Piața Primăriei. Competiția s-a desfășurat pe mai multe etape de calificare, pe categoriile de vârstă 5-9 ani, 10-14 ani și peste 15 ani. Rundele au fost de 1 vs.1, fiecare concurent având la dispoziție un minut de dans freestyle. Câștigătorii au primit diplome și medalii, dar și aplauze din partea numeroșilor spectatori.

Anuala de Arhitectură Argeș-Prahova 2019

■ „O istorie a restaurantelor în Evul Mediu” a fost tema colocviului susținut de redactorul-șef al revistei-document Restituiri Pitești, dr. Marin Toma, luni, 14 octombrie, în Sala Ars Nova, de la Casa Cărții. Manifestarea s-a înscris în proiectul cultural-educativ, sub genericul „Istorie și istorii cu Marin Toma”, organizat lunar de Centrul Cultural Pitești, prin Clubul de Istorie „Armand Călinescu” și redacția revistei-document

Romanian Dance Fest

Restituiri Pitești. „Istoria culturală abordează și tema mâncării, în anumite perioade de timp și pe anumite spații geografice. De-a lungul evoluției, oamenii au trecut de la nevoia de hrană la plăcerea de a mânca. Hrana a început să fie gătită, un exemplu în acest sens este pâinea, care nu se găsește în natură. Treptat, s-a ajuns la arta culinară, au apărut locurile de luat masa, hanurile, restaurantele. Marile hanuri din București, care au apărut pe la 1700, erau specializate pe anumite preparate, pentru anumite comunități”, a precizat Marin Toma.

■ „Poeme cu sufletul afară” este titlul noului volum de versuri, lansat de poetul și scriitorul George Baciu, miercuri, 16 octombrie, la Centrul Cultural Pitești. Evenimentul editorial a cuprins o amplă prezentare a creației literare a distinsului autor, oferită de creatori și iubitori de cultură locală: poetele Denisa Popescu și Allora Albulescu, profesorii Catrinel Popescu și Cezar Bădescu, venerabilul scriitor Mihail Ghițescu. Aprecierile despre scrierile lui George Baciu s-au împletit cu o savuroasă lectură din poemele sale, la care a participat și autorul. Doctor în istorie medievală, George Baciu este profesor de istorie și filosofie la Liceul Tehnologic din localitatea Domnești. S-a remarcat în viața culturală argeșeană ca poet, scriitor, eseist, iar vreme de mai bine de un deceniu, a condus revista literară „Pietrele Doamnei”, o publicație de notorietate națională. „Poeme cu sufletul afară poate fi considerată o carte de meditație, care se ramifică, o carte de maxime și cugetări, în care transpare dimensiunea filosofică a autorului”, a subliniat poeta Denisa Popescu, moderatoarea și coordonatoarea acțiunii.

■ „Relații părinți-copii, relații între parteneri și relații cu banii” a fost tema dezbaterii interactive, susținută de psihologul Ștefan Ion, joi, 17 octombrie, în Sala Ars Nova, de la Casa Cărții. Evenimentul s-a înscris în proiectul de dezvoltare personală, sub genericul „Viața merge înainte”, inițiat și coordonat de poeta Simona Vasilescu, la Centrul Cultural Pitești. „Între noi, oamenii există mai multe tipuri de relații, unele duc la atașamente, care sunt distructive. Printre cele mai mari probleme ale noastre se numără fricile; copilul mic nu are vreo frică, acest sentiment i se inoculează de către părinți. Ciudat este că în anumite relații alegem să luptăm, să acceptăm diverse situații, pentru a ne atinge scopul. Ar trebui să ne înălțăm în fiecare zi, în fiecare oră, să nu judecăm pe nimeni, pentru că fiecare trăiește la nivelul său de evoluție și de conștiință”, spune Ion Ștefan. Originar din Galați, Ion Ștefan a absolvit Facultatea de Psihologie a Universității Petre Andrei din Iași și Facultatea de Psihologie și Științele Educației la Universitatea București. Este psiholog, terapeut, scriitor, maestru Reiki și consilier de dezvoltare personală.

■ Eveniment de înaltă ținută vineri, 18 octombrie, la Complexul Expozițional „Casa Cărții”, prilejuit de „Anuala de Arhitectură Argeș-Prahova 2019”. Manifestarea, cu tema „Onestitatea în Arhitectură” a fost organizată de Centrul Cultural Pitești, Filiala Argeș și Filiala Prahova ale Ordinului Arhitecților din România. Coordonată de președintele Filialei Argeș, arhitectul Alexandru Răuță, acțiunea a cuprins o expoziție-concurs, la care au participat cu lucrări, membri ai celor două filiale. La vernisaj au fost acordate premii și nominalizări pe mai multe secțiuni: Secțiunea „Opera Omnia”, secțiunea „Restaurare, consolidare, clădiri restituite comunităților”, secțiunea „Proiecte nerealizate”, secțiunea „Arhitectura altor tipuri de clădiri”. Au mai fost acordate premii și nominalizări pentru „Arhitectura locuinței”, „Arhitectura amenajărilor interioare”, „Diplome – tineri arhitecți”, „Premiul președintelui”. Expoziția „Anuala de Arhitectură Argeș-Prahova 2019” a fost lansată și la Ploiești, pe data de 25 octombrie, la Palatul Culturii din localitate.

■ „Toleranța într-o societate democratică, aspecte juridice și teologice” a fost tema prelegerii, susținută de conf.univ.dr. Marius Andreescu, luni, 21 octombrie, în Sala Ars Nova, de la Casa Cărții. Evenimentul a avut loc în cadrul proiectului cultural-educativ, sub genericul „Cultură și Credință în Societatea Contemporană”, inițiat și coordonat la Centrul Cultural Pitești de distinsul om de cultură. „Toleranța este legată de două concepte fundamentale: diversitate și unitate existențială. Toleranța are la bază ideea de coexistență socială, întrucât toleranța este o formă de coexistență a libertăților. Intoleranța se poate manifesta în viața de familie, în viața socială, chiar și între state. Intoleranța are la bază ideea de egocentrism și ideea de exclusivism, adică neacceptarea altor idei și gândiri, ceea ce generează conflicte”, a precizat Marius Andreescu, luând în discuție o serie de citate, care aparțin marilor gînditori ai lumii - Seneca, Platon, Voltaire, Erasmus din Rotterdam, Dalai Lama, precum și acte normative internaționale, privind drepturile și libertățile omului.

■ „Lumea Anului 1019” a fost tema colocviului susținut de redactorul-șef al revistei-document Restituiri Pitești, dr. Marin Toma, joi, 24 octombrie, în Sala Ars Nova, de la Casa Cărții. Manifestarea s-a înscris în proiecul cultural-educativ, sub genericul „Istorie Restituită și Asumată”, organizat periodic de Centrul Cultural Pitești, prin Clubul de Istorie „Armand Călinescu”. Anul 1019, sau secolul al XI-lea poate fi caracterizat ca perioada de trecere spre Evul Mediu, când statele europene erau în curs de formare. Câte despre celelalte continente, nu avem prea multe surse din acele timpuri. În Europa, în secolul al XI-lea nu existau cartofi, nici roșii, nici porumb, cafea, tutun, zahăr, sau băuturi distilate. Iar arabii, prin civlizația islamică au contribuit semnificativ la dezvoltarea Europei. În acea perioadă a trăit marele învățat persan Avicena, un musulman, căruia îi datorăm importante tratate de medicină, astronomie, chimie, echipament militar”, a precizat istoricul Marin Toma.

■ Seară emoționantă în Sala Ars Nova, de la Casa Cărții, marți, 29 octombrie, prilejuită de întâlnirea literară cu scriitoarea Aurelia Corbeanu, care a adăugat recent, în buchetul vieții, trandafirul cu numărul 80. Manifestarea s-a desfășurat în cadrul Clubului literar-artistic „Mona Vâlceanu”, organizat lunar la Centrul Cultural Pitești, de scriitoarea și editorul Mona Vâlceanu. Sub semn aniversar, literați din municipiile Pitești și Curtea de Argeș - Florica Popa, Elena Șerbănescu, Marieta Șerban, Catrinel Popescu, Vasile Ghițescu și Mihail Ghițescu au exprimat aprecieri asupra cărților publicate de Aurelia Corbeanu și au felicitat-o pentru întreaga activitate didactică și culturală. În centrul atenției a stat volumul de călătorie cu titlul „Australia de duminică”, în care distinsa autoare descrie trăirile, impresiile și sentimentele pe care le-a avut, în vizitele pe îndepărtatul continent, acolo unde locuiește o parte din familia sa. Originară din Curtea de Argeș, Aurelia Corbeanu a fost profesor de limba și literatura română la Valea Iașului și ulterior la Curtea de Argeș și a publicat numeroase volume de versuri, proză și literatură pentru copii.

■ „Împărtășiri despre Iulia Hașdeu” a fost tema colocviului susținut de prof. univ. dr. Crina Bocșan Decusară, miercuri, 30 octombrie, la Centrul Cultural Pitești. Evenimentul, coordonat de poeta și profesoara Monica Mihaela Minescu a reunit un public format din elevi, cadre didactice de la Colegiul Economic Maria Teiuleanu, scriitori, editori și alți iubitori de cultură argeșeni, care au aflat aspecte interesante despre Iulia Hașdeu, considerată copil-minune al epocii în care a trăit, aspecte revelate cu multă sensibilitate de către distinsa invitată. Originară din București, Crina Bocșan Decusară a absolvit Facultatea de Filologie a Universității București, în anul 1964 și a obținut doctoratul în 1977. Și-a desfășurat activitatea de cadru didactic universitar la Academia Tehnică Militară, Institutul Teologic, Universitatea Spiru Haret, la Institutul de Construcții din București. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România și al Uniunii Ziariștilor Profesioniști, este vicepreședintele Clubului UNESCO și președintele Asociației Culturale UNESCO Iulia Hașdeu din București. A publicat 15 cărți de specialitate, s-a remarcat printr-o serie de traduceri din limbile franceză și rusă, dar și prin atenția acordată operei literare a Iuliei Hașdeu, în memoria căreia a coordonat și organizează numeroase demersuri culturale. „Tot ce poți să faci, ești dator să faci”, este mesajul pe care ni-l transmite Iulia Hașdeu, subliniază Crina Bocșan Decusară, invitându-i pe cititori să se aplece și asupra creației literare a tinerei răpuse de boală, la numai 19 ani.

■ Spirit de competiție, dansuri latino și pe ritmuri moderne, la început de noiembrie, la Sala Sporturilor din Pitești. Este vorba de Romanian Dance Fest, un eveniment care a cuprins Campionatele Naționale de Salsa și Bachata, Cupa României la Street Dance și Festivalul Național de Formații. Manifestarea, coordonată de coregrafii Alfred Schieb și Mirela Crețu a fost organizată de Primăria Municipiului Pitești, prin Centrul Cultural Pitești, Clubul Total Dance, Clubul Aristocratique Dance, Federația Română de Dans Sportiv, Direcția Județeană pentru Sport și Tineret Argeș. La competiții au participat aproximativ 400 de copii și tineri de la cluburi de profil din toată țara, care și-au demonstrat calitățile artistice și sportive, confirmând încă o dată că dansul este o modalitate specială de a fi în formă și într-o bună stare de sănătate.

CARMEN ELENA SALUB

Emil Boroghină la „Colocviile Municipiului Pitești”

“Vârstele omului și vârstele umanității în poezia populară românească” s-a numit recitalul liric, susținut de actorul și regizorul Emil Boroghină, miercuri, 6 noiembrie, în Sala Ars Nova, de la Casa Cărții. Evenimentul, care s-a înscris în proiectul cultural-educativ, sub genericul „Colocviile Municipiului Pitești”, organizat periodic de Centrul Cultural Pitești, a fost coordonat de redactorul-șef al revistei de cultură Argeș, scriitorul Dumitru Augustin Doman. Preț de mai bine de un ceas, elevi, cadre didactice de la Colegiul Economic Maria Teiuleanu și alți iubitori de cultură s-au delectat cu un buchet de poeme, de inspirație folclorică, prezentate cu emoție și o sensibilitate aparte de către distinsul om de teatru. Născut în orașul Corabia, județul Olt, Emil Boroghină este absolvent al Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică București, Facultatea de Teatru, Secția Actorie, promoția 1963. A absolvit cursurile postuniversitare ale Facultății de Regie, din cadrul Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică București, a fost actor și director al Teatrului Național Craiova. Este fondatorul și directorul Festivalului Internațional Shakespeare și membru al Senatului UNITER. Pentru activitatea culturală a primit numeroase premii și distincții, printre care Ordinul Serviciul Credincios în Grad de Cavaler și este Cetățean de Onoare al municipiului Craiova. **(C.E.S.)**

O casă conspirativă...

(urmare din p. 32)

meșterilor constructori ea are înclinarea faimosului turn din Pisa. Am aflat că e un veceu, neracordat la apă și canalizare, dar înclinarea sa periculoasă ține deoparte pe orice om aflat cu pântecul într-o suferință temporară. Nici custodele nu-l folosește ci merge la vecina din dreapta casei. Cât timp am vizitat muzeul, un puști de vreo 4-5 ani intra și ieșea din încăperea unde o ascultam, cu atenție, pe d-na Zgripcea. Am aflat că e un copil năzdrăvan, crescut doar de bunici. Fata lor a născut pe când avea 16 ani, n-a vrut să divulge nimănui cine e tatăl lu' ăla mic (poate că nici ea nu știa precis...), și-a luat lumea-n cap, nu a mai întors capul înapoi și s-a dus cât a văzut cu ochii. Voia să fie cât mai departe de casă. Ultima știre de la ea le-a parvenit neconsolaților părinți, cu ceva vreme în urmă, din Italia.

Două fotografii ale casei. De ieri și de azi...

Am în față cele două imagini: casa din 1938 și casa din 2019. Imaginea de azi are, în plus față de cea de ieri, o placă pe care scrie, în trei limbi, că e vorba de „Casa memorială Ecaterina Teodoroiu”. Pe fotografia cea veche, nici în stânga, nici în dreapta, nici în spatele casei nu erau construcțiile falnice de astăzi. O vilă nesimțită, cu etaj și balcon, e chiar în spatele casei memoriale. Noroc cu „wc-ul model Pisa” care stă pavăză în fața agresiunii noilor construcții ce au făcut prizonieră casa Cătălinei. E de neînțeles cum au putut obține vecinii aceste autorizații de construcție. Dar asta e o altă poveste din capitalismul nostru sălbatic și de cumetrie. Pe masa din “camera bună”, cum ar zice ardelenii, erau înșirate câteva vederi cu d-ra Cătălina, în haine militare, o insignă cu chipul eroinei, un dvd cu un film documentar despre bătălia de la podul Jiului din Târgu Jiu și o carte din 2010, intitulată “Cătălina, eroina de la Jiu” ce poartă două semnături: Ioan Mălăescu și Dorin Brozbă. “Cu ceva timp în urmă, după o vizită la Casa memorială a Ecaterinei Tteodoroiu, doamna Ioana Moruș, sora Sabinei Toderoiu Moruș, sora Cătălinei, decedată în 1992, mi-a încredințat această carte cu dorința sinceră de a o reedita și a-i reda valoarea cuvenită, așa cum și-a dorit-o regretatul preot Ioan Mălăescu, teologul care, din punctul nostru de vedere, este autorul celei mai tulburătoare creații despre viața eroinei neamului”, scrie d. Brozbă în prefața volumului. Drept pentru care a mai introdus și dumnealui „unele întâmplări ulterioare” și a semnat, împreună cu părintele, cartea acestuia despre Cătălina. Volumul a apărut în editura dlui Brozbă, „BD Media”, la 93 de ani din momentul când „Eroina de pe Jiu” a rostit ultimele sale cuvinte pe acest pământ: „Înainte, înainte! După mine, băieți! Nu vă lăsați! Sunteți cu mine!”

Despre imaginea Cătălinei pe ecran. O paralelă între două destine...

Scriitoarea Victoria Stolojanu-Munteanu, autoare a șapte cărți beletristice și etnografice, aflată și dumneaei în vizită la muzeu, ne-a povestit că acolo, în curtea Casei memoriale, a fost făcută pionieră. Cum azi nu mai sunt pionieri, vizitatorii pe care se bazează, constant, gazdele casei, sunt elevii din „Săptămâna altfel”. Ne-am exprimat nedumerirea de ce acestor elevi nu le este prezentat faimosul film “Ecaterina Teodoroiu” al regizorului Dinu Cocea, realizat în 1977,. Mai ales că acesta a fost interzis în România după anul 1983, an în care d. Cocea a ales libertatea rămânând în Occident. (Omul s-a născut la Periș, în 1929, și a murit la Paris, în 2013.) Stela Furcovici a fost interpreta ideală în rolul Cătălinei. Destinul ei a fost la fel de tragic precum al eroinei cu care s-a identificat până la un punct. După ce a absolvit Liceul “Mihai Viteazu” din Turda, Stela Furcovici a dat examen și a intrat la Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică din București, clasa Dem Rădulescu. Din nefericire, în primul an de studenție, Stela Furcovici este exmatriculată pe motiv că a absentat, în mod repetat, la „pregătirea militară a tineretului pentru apărarea patriei”. A debutat pe scena din Turda în rolul „Caterina” din „Citadela sfărâmată” de Horia Lovinescu. La casting, Dinu Cocea a ales-o dintr-o 200 de candidate care țineau neapărat s-o întruchipeze pe Cătălina Teodoroiu. Printre candidate au fost și nume celebre ale scenei și ecranului românesc precum Irina Petrescu, Violeta Andrei sau Aime Iacobescu. Dinu Cocea, nepotul faimosului gazetar și pamfletar N.D. Cocea, a avut un ochi de vultur și a văzut în acea fată frumoasă și fragilă imaginea angelică a eroinei neamului nostru. A mai distribuit-o, ulterior, în două filme cu haiduci: „Iancu Jianu, zapciul” și „Iancu Jianu, haiducul”. Stela Furcovici a interpretat-o pe Cătălina la 24 de ani, fiind, pe ecran, de-o seamă cu eroina noastră. La doar 46 de de ani, în anul 2000, Stela Furcovici a avut proasta inspirație să traverseze o stradă din Turda fără se asigure. La gât, ca orice artistă care se respectă (și din punct de vedere vestimentar), avea înfășurată, neglijent, o eșarfă lungă și multicoloră. Ea flutura, ca o nebună, prinsă de vârtejul unui vânt perfid. Eșarfa s-a agățat de oglinda retrovizoare a unui automobil iar actrița are parte de un accident cumplit. A suferit o fractură craniană și moare, în ambulanță, până să ajungă la spital. (La fel a pățit și faimoasa dansatoare Isabela Duncan, al cărui șal a fost antrenat de spițele unei roți al automobilului pe care îl conducea. A sfârșit strangulată, pe un bulevard din Nisa.) Trei femei, trei morți perfide. Cătălina iese, în mod nesăbuit, din tranșee și chiar în momentul în care își îndeamnă camarazii la luptă, două gloanțe de mitralieră îi străpung, instantaneu, pieptul. Celelalte două femei faimoase erau artiste și au socotit că o eșarfă (primită în dar...) nu te poate chema, subit, Dincolo.

Ce ar mai fi de adaugat?

Multe. Ne limităm la a pune o întrebare: Ce mare investiție ar fi pentru ditamai județul un televizor cu diagonală mare și câteva bănci în curtea Cătălinei? Cei care vor vizita casa memorială ar vedea, într-o realizare cinematografică onestă și de un înalt patriotism, cine a fost “Eroina de pe Jiu”. Modestia casei ar putea fi compensată, la superlativ, de faptele acestei eroine a neamului nostru așa cum reies ele intr-un proiect cinematografic de mare impact. Deasemenea la „gift shop”-ul improvizat pe masa din interior ar putea sta cărțile scriitorilor olteni. Ar fi un punct de desfacere extrem de vizitat. Cel puțin în „Săptămâna altfel..

Ultima noapte pe Pământ, primul Ordin de zi...

Regimentul Lupeni (Olt și Romanați)

24 august 1917

ORDIN DE ZI nr.1

În timpul ciocnirii de ieri noapte de pe dealul Secului, a căzut în fruntea plutonului său, lovită în inima-i generoasă de două gloanțe de mitralieră, voluntara Ecaterina Teodoroiu, din compania a VII-a. Pilda rară a unui cald entuziasm, unit cu cea mai stăruitoare energie, aceea pe care unii au numit-o, cu drept cuvânt, Eroina de la Jiu, și-a dat jertfa supremă lipsită de orice trufie, de orice deșartă ambiție, numai din dragostea de a apăra pământul țării noastre, cotropit de dușmani. Aceea care în vitejia-i comunicativă a murit în clipa când se descoperea spre a-și îndemna ostașii cu vorbele: *Înainte băieți, nu vă lăsați, sunteți cu mine!* are drept, din clipa aceasta, la cinstirea veșnică a tuturor românilor. Pentru dragostea-i de țară, pentru simțu-i rar al datoriei, pentru energia și avântul cu care și-a împlinit ceea ce socotea misiunea ei până la jertfa supremă, o citez la ordin de zi, pe regiment, dându-o ca pildă ostașilor. **Comandantul Regimentului 4350 Infanterie/ Colonel POMPONIU**

Nota redacției:
*O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb tendința scriitorilor actuali – incitați de tehnica ultramodernă – este să trimită același text la cât mai multe publicații. Ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. De aceea, îi anunțăm pe colaboratorii noștri că **Argeș** nu publică decât texte originale, care nu au apărut inițial în volume, reviste etc., iar textele nu le primește decât în format electronic, cu diacritice.*

Număr ilustrat cu pagini din colecția revistei *Argeș*.

Revista **ARGEȘ** poate fi procurată și prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediție fiind suportate de către expeditor.

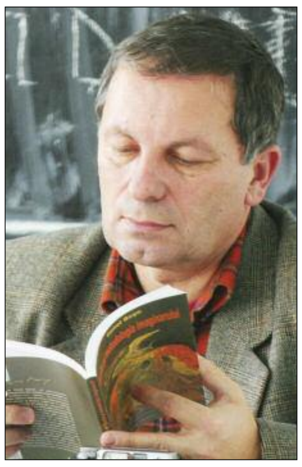
IMPORTANT! Vă puteți abona pentru anul 2019, costul abonamentului fiind de 42 lei/an.
Plata se face prin mandat poștal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Pitești, Casa Cărții, Pitești, O.P. 1, cod 110013. Tel./fax: 0248/219976.

ARGEȘ
- **Revistă lunară de cultură**
- Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Pitești** și a **Uniunii Scriitorilor din România**
- Editată de **Centrul Cultural Pitești**
- Membră **ARIEL**

Senior editor: **CALINIC, Arhiepiscop al Argeșului și Muscelului**
Redactor-șef: **DUMITRU AUGUSTIN DOMAN** (augustindoman@yahoo.com, http://www.blogdoman.blogspot.com)
Secretar de redacție: **SIMONA FUSARU** (fusaru@gmail.com, https://fusaru.blogspot.com/)
Consilier editorial: **NICOLAE OPREA**
Redactori: **MARIANA ȘENILĂ-VASILIU, MIRCEA BÂRSILĂ, AUREL SIBICEANU**

Redacția: Pitești, Casa Cărții, Centrul Cultural Pitești; **http:** www.centrul-cultural-pitesti.ro; **tel./fax:** 0248/219976
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la SC Argeșul liber SA
ARG PRESS

Mihai Barbu

Povestea unei case memoriale și a două eroine. Una de pe front și alta de pe ecran: Ecaterina Teodoroiu și Stela Furcovici

Banca Națională a României va lansa, în 2020, o bancnotă în valoare de 20 de lei care va avea ca imagine chipul Ecaterinei Teodoroiu. E o premieră națională: pentru prima oară, în țara noastră, o femeie își va împrumuta chipul pe o bancnotă de-a noastră. De ce BNR-ul a ales-o pe Cătălina Teodoroi și nu pe Regina Maria sau pe Ana Ipătescu sunt întrebări la care nu suntem în măsură să răspundem. Sentimental, am putea avansa un argument irefutabil. Mi se întâmplă ca de câteva ori pe lună să plec din Petroșani către Mănăstirea Lainici, Bumbești sau Târgu Jiu și să parcurg același drum la întoarcere. De fiecare dată când trec podul peste pârâul Polatiște mă gândesc că dacă aș fi trăit în urmă cu un secol ar fi trebuit, de fiecare dată, să prezint pașaportul la granița dintre Imperiul Austro-Ungar și Regatul României. Puțină lume mai știe că acel biet pârâu despărțea frații aflați de-o parte și de alta a graniței. Când topografii austrieci întocmeau, pe teren, harta imperiului au ajuns și la această apă repede curgătoare (un fel de Milcov de pe vremea lui Alecsandri...) ce se vărsa în Jiu. Nu știau cum o numeau oamenii locului și, întâlnind un cioban, l-au întrebat pe el. "P..la te știe", a zis oierul și austriecii au înțeles că-i vorba, desigur, de pârâul Polatiște. Ei, bine, în timpul Primului Război Mondial pe Defileul Jiului s-au dat lupte grele. Armata română a ajuns, încă de la începutul conflagrației, în Petroșani și au desfințat, definitiv, acea graniță vremelnică. La aceste lupte a participat activ și d-ra Teodoroiu. Drept pentru care, dacă vom avea ocazia, vom purta mereu la piept, cu recunoștință, bancnota de 200 de lei. Una sau mai multe, în funcție de cum va evolua (sau involua) în viitor punctul de pensie. Acum, după 100 de ani, am reușit să mutăm granița dintre noi și lumea largă în partea de vest a Ungariei. Înainte era la granița de est a Imperiului. Bravos națiune, într-un secol ai făcut un pas înainte! De la Polatiște, la Nădlag... Acum, în secolul XXI, acolo, ne prezentăm pașaportul ca să intrăm în Spațiul Schengen...

Am constatat, în repetate rânduri că la noi, casele memoriale au un defect major. Vii cu speranță, vii de departe și în câteva minute ai terminat de vizitat Obiectivul. Ai vrea să-ți iei un suvenir ca să-ți aducă aminte, peste timp, că ai trecut și tu prin acele locuri magice, că ai respirat și tu același aer tare care le-a oxigenat plămânii celor care au trăit acolo (și s-au învrednicit pentru țară) dar găsești, de obicei, un pliant de formatul colii ministeriale îndoit în două sau înpătrit în patru.

Cătălina a trăit doar 23 de ani. Din 1894 până în 1917....

Nu vrem să fim extrem de romanțioși și să vă prezentăm nașterea eroinei așa cum a făcut-o popa Ioan Mălăescu: "Copilița s-a trezit și a scâncit ușor. Albioara se clătină de zvârcolirile trupului micuț, lelea Sanda se îndreptă de șale și merse s-o privească. Bădica Vasile se ridică și el de la locul lui și rămase mai încurcat decât înainte. Cu buze roze ca petalele trandafirilor, Cătălina prinse sânul și hrana caldă trecu să-i întărească trupul, legându-l astfel de viața casei și a pământului străbun". Am preferat să vă prezentăm, aici și acum, un document eliberat de primăria unei comune românești, la sfârșit de secol XIX. E un exemplu de concizie, precizie și de frumoasă limbă românească: **Primăria Comunei Vădeni/ Județul Gorj/ Act de naștere Din anul una mie opt sute nouă zeci și patru, ora 8 dimineața.** Act de naștere al domnișoarei Cătălina de sex femeiesc, născută alaltăieri la patru spre zece ianuarie, la patru ore seara în casa părințior săi din comuna Vădeni, fiica a domnului Vasile Toderoiu în etate de 36 și a doamnei Elena V. Toderoiu, în etate de 27 de ani, ambii de profesiune agricultori și domiciliați în comuna Vădeni. După declarațiunea făcută de tatăl, care ne-a înfățișat prunca în prezența a doi martori și anume - Ion Udrescu, în etate de 41 de ani și Vasile Nicodim, în etate de 50 de ani, amândoi de profesiune agricultori, vecini cu prunca, care au subscris acest act, împreună cu noi, și cu declarantul, după ce i-am dat citire. Constatăm autenticitatea după lege de noi, Andrei Tetileanu, președintele Comisiei interimare al Comunei Vădeni și ofițer al stării civile. Semnează: Vasile Toderoiu, declarant/ Ion Udrescu, martor/ Vasile Nicodim, martor, / Președintele comisiei interimare, Andrei Tetileanu,/ Notar, I. Fometescu

Dulce e decorum est pro patria mori

Sfârșitul unei vieți curmate, pe front, la doar 23 de ani nu poate fi decât unul tragic și măreț. Părintele Mălăescu crede că între "el, luptătorul de pe front, și Dumnezeu se statornicește o legătură divină și că, atunci, oșteanul poate șopti: *Ție, Tată, îți încredințez sufletul meu!*" Între aceste două suflete, consideră părintele, "plutește imaginea sfântă a Patriei, singura făptură adevărată pentru care oșteanul trăiește". El, luptătorul, nu este decât trimisul cerului pentru săvârșirea sfintei taine prin care Patria își dobândește nemurirea. E ceea ce, cu siguranță, a simțit și Cătălina când ieșind peste taluzul tranșeei a strigat: „Înainte, înainte! După mine, băieți! Nu vă lăsați! Sunteți cu mine!" În aceeași clipă, au confirmat martorii oculari, "un mănunchi de gloanțe îi străfulgerară pieptul, doborând-o la pământ". În limbajul frust și exact al actelor de cancelarie, sfârșitul eroinei e redat fără emoția care a cuprins întreaga țară. Citām: Din registrul stării civile pentru morți din anul una mie nouă sute șaptesprezece/ Nr.35/ Proces verbal/ **Din una mie nouă sute șaptesprezece, luna octombrie, ziua 31, orele 11, înainte de amiază.** Pe temeiul adresei nr. 3415, din 22 septembrie 1917, transmisă cu adresa nr. 3629, din 25 octombrie, a Primăriei orașului Tg. Jiu, și în conformitate cu dispozițiunile codului civil, noi, Ion I. Huiculescu, președintele comisiunii interimare și ofițer de stare civilă a comunei Vădeni, județul Gorj, dispunem transcrierea actului următor: Nr. 184/ **Act de moarte din anul una mie nouă sute șaptesprezece, luna septembrie, ziua cinsprezece.** În ziua de douăzeci și două ale trecutei luni, la ceasurile după-amiezii, a încetat din viață în luptă pe Valea Zăbrăuciorului, județul Putna, voluntara Toderoiu Ecaterina, în vârstă de 23 de ani, născută la Târgu Jiu, județul Gorj. Moartea a fost verificată de medicul căpitan Ionescu Gheorghe din regimentul 43/59 infanterie. Această declarație a fost făcută în prezența martorilor: soldatul Stănescu Constantin, de 29 de ani, de profesiune agricultor, domiciliat în comuna Urluiasca, județul Olt, soldatul Gheorghe Ioan, de 31 de ani, de profesiune factor rural, domiciliat în comuna Urluiască, județul Olt, și soldatul Mușuroaia Florea, de profesiune agricultor, domiciliat în comuna Urluiasca, județul Olt, care după ce le-a citit acest act, l-au subscris, împreună cu noi, administrator sublocotetenent Ionescu Berbecariu și ofițer de stare civilă de război, din regimentul 43/59 infanterie./ Ofițer al stării civile de război, Ionescu Berbecariu/ Ofițer al stării civile, I. I. Huiculescu/ Notar Emil N. Manta

Casa părintească nu se vinde. Se transformă în Casă memorială...

Când a plecat la război, în 1916, Sabina, sora mai mică a Cătălinei avea 7 ani. Din toți frații, doar ea a mai rămas acasă. S-a căsătorit cu Andrei Moruș, un consătean destoinic, care moare, la nici 60 de ani, în anul 1971. În 1938, când Elena Toderoiu, mama Cătălinei, era încă în viață, autoritățile târgujiene primesc acceptul ei să transforme casa natală a eroinei în Casa memorială Ecaterina Teodoroiu. Ideea a venit din partea omniprezentei (și omnipotetentei) doamne Arethia Tătărescu, președinta Ligii Femeilor Gorjene. Înțelegerea era ca toți urmașii pe linie feminină a Cătălinei să lucreze, ca muzeograf, la casa eroinei devenită muzeu al statului român. Astfel, Sabina Toderoiu Moruș (1909-1992) a devenit muzeograf la casa memorială până în 1974, când a ieșit la pensie. I-a urmat nora, Ioana Moruș, care a ieșit la pensie în anul 1995. După ea a venit la rând d-na Sabina Lupu, nepoata Sabinei Moruș. Tradiția familiei într-ale muzeografiei continuă și azi prin dna Luminița Dragomir, strănepoata Toderoilor, muzeograf în cadrul Muzeului de Artă din Târgu Jiu. Acum, custodele casei e doamna economistă Ionela Zgripcea. Stră-strănepoții Cătălinei, niște tineri străluciți la carte, au, se pare, alte opțiuni pentru viitor. Cătălina a avut cinci frați (Nicolae, Eftimie, Andrei, Ion și Vasile) și două surori (Elisabeta și Sabina). Dintre bărbați nu toți s-au întors din război.Sora lor ar fi vrut să se facă învățătoare urmând, în acest sens, cursurile unui gimnaziu-pension dar, în final, a optat pentru meseria de infirmieră, în ton cu cerințele vremii. De la bun început s-a înrolat în trupele de cercetași (cohorta „Pastorul Bucur" condusă de Arethia Piteșteanu-viitoarea doamnă Tătărăscu) de la București iar la Tg. Jiu a activat în cohorta de cercetași „Domnul Tudor" unde era comandant Liviu Teișanu.

Poate o casă de vreo 20 mp să adăpostească zece suflete? Avem dovada!

Am constatat, în repetate rânduri că la noi, casele memoriale au un defect major. Vii cu speranță, vii de departe și în câteva minute ai terminat de vizitat Obiectivul. Ai vrea să-ți iei un suvenir ca să-ți aducă aminte, peste timp, că ai trecut și tu prin acele locuri magice, că ai respirat și tu același aer tare care le-a oxigenat plămânii celor care au trăit acolo (și s-au învrednicit pentru țară) dar găsești, de obicei, un pliant de formatul colii ministeriale îndoit în două sau înpătrit în patru. Casa natală a Cătălinei e compusă din două odăi minuscule și prima întrebare pe care ți-o pui e cum Dumnezeu au putut să încapă acolo zece suflete. Casa e din lemn peste care s-a adăugat chirpiciul menit să izoleze și să rețină căldura. Trecerea dintr-o cameră într-alta se făcea prin cerdacul deschis care înconjura jumătate de casă. O încăpere era destinată bucătăriei (numită și vatra casei). Construcția vetrei era foarte ingenioasă. Ea servea, în primul rând, ca loc unde gospodina casei gătea, într-un ceaun generos, pentru numeroasa-i familie dar vatra funcționa și ca o sobă în stare să încălzească, cu aceleași lemne, ambele camere. Deasupra vetrei era o corlată ce ținea locul unei hote de azi prin care căldura ajungea și la acoperișul de șiță care putea rămâne uscat. O masă rotundă și scundă, înconjurată de câteva scaune, rotunde și ele, care se sprijineau fiecare pe trei picioare era mobilierul esențial al primei camere. Un pat, o masă înaltă și scaune pe măsură mobilau camera cea bună. Casa este cea pe care mama Cătălinei a avut generozitatea s-o doneze statului și să se mute, undeva, peste drum. Ce găsești azi în plus față de casa de odinioară? Semnul de doliu pentru fratele său, Nicolae, căzut și el pe front, codițele Cătălinei, o batistă cusută, un dulap țărănesc, o saltea umplută, sănătos, cu paie, o cergă, o față de masă și o ladă de zestre. Am aflat că la Muzeul de Istorie din București se mai află lada de campanie a Cătălinei, ochelarii și o călimară,.

Toaleta de cărămidă. Modelul Pisa

În ceea ce privește casa memorială, de atunci și până astăzi s-a mai făcut câte ceva. Am comparat o fotografie de atunci cu imaginea de azi a casei. Acoperișul este unul nou. De jur-împrejurul casei este refăcut cerdacul. În spatele casei, ascuns de privirile celor din afară, e o construcție pătrată din cărămidă netencuită cu un acoperiș într-o apă. Datorită măiestriei

(continuare în p. 31)

reportaj